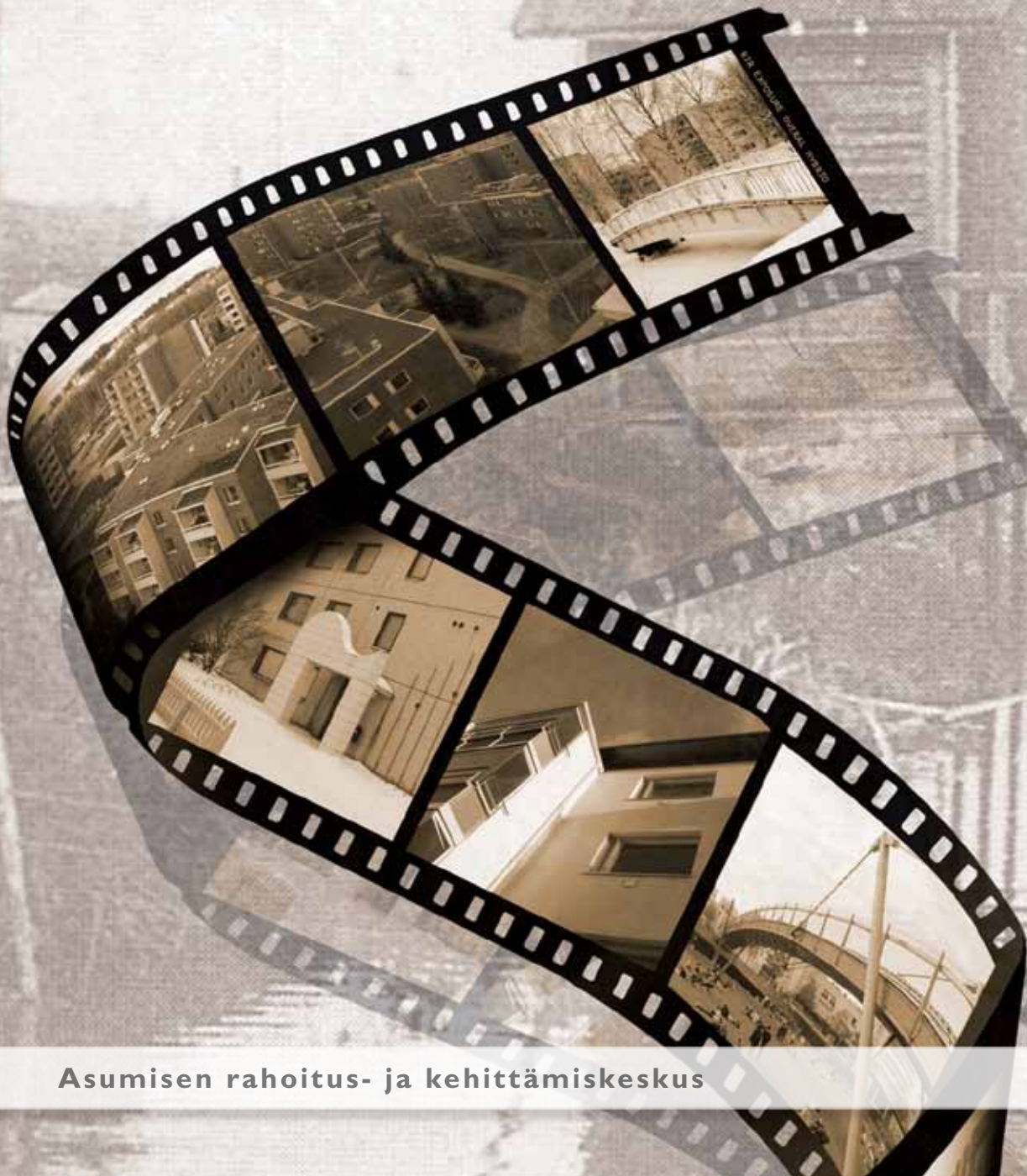

Miten kehittää lähiötä? – tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta, metropolin laidalta

ASUMINEN

Mari Vaattovaara, Matti Kortteinen & Rami Ratvio (toim.)

Miten kehittää lähiötä? – tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta, metropolin laidalta

Mari Vaattovaara, Matti Kortteinen & Rami Ratvio (toim.)

SUOMEN YMPÄRISTÖ 46 | 2009
Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus

Taitto: Markku Lahtinen, Edita Prima Oy
Kansikuva: Sami Luoto
Kansikuvan valokuvat: Susanna Ahola, Pekka Lahti, Antti Nikkanen, Riihimäen kaupunki

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ara.fi > Julkaisut > Raportit

Edita Prima Oy, Helsinki 2010

ISBN 978-952-11-3668-9 (nid.)
ISBN 978-952-11-3669-6 (PDF)
ISSN 1238-7312 (pain.)
ISSN 1796-1637 (verkkoi.)

ESIPUHE

Suomen myöhäinen kaupungistuminen näkyy selvästi asuntokantamme rakenteessa. Meillä, toisin kuin useissa muissa eurooppalaisissa kaupungeissa 1960- ja 1970 luvulla rakennetun asuntokannan määrä on merkittävä. Kerrostaloasunnoista kolmannes ja väestöstä peräti viidennes asuu tässä asuntokannassa. Asuntopolitiikassa lähestytäänkin nopealla vauhdilla kysymystä lähiöiden peruskorjaamisesta ja kehittämistä.

Kansallisia kokemuksia erilaisten ratkaisujen toimivuudesta on vielä varsin vähän. Muualla Euroopassa teemasta on jo ehditty tehdä laajoja tutkimuksia. Keskeiseksi kysymykseksi on noussut kuinka näitä alueita tulisi kehittää, ei yksin teknistaloudellisista ja arkkitehtonisista lähtökohdista, vaan kokonaisvaltaisemmalla otteella. Riihimäen Peltosaarta on tutkittu tästä lähtökohdasta.

Helsingin yliopiston maantieteen ja sosiologian laitokset ovat toteuttaneet Peltosaari-tutkimusprojektin yhteistyössä Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n kanssa vuoden 2009 aikana. Osa työstä on tehty ao. laitosten tutkimuskurssina, jossa kaksikymmentä opiskelijaa tutkijoiden ja professorien kanssa kiinteässä yhteistyössä tutki aluetta kahden kuukauden ajan.

Kurssi perustui aivan erityiseen, usean vuoden aikana kehitettyyn työtapaan. Kurssin vetäjinä toimivat professorit valitsevat teeman ja jäsentävät sen erillisiksi, toisiinsa liittyviksi kysymyksiksi. Kustakin osakysymyksestä laaditaan lisäksi sellainen erityinen tulosta koskeva jäsenitys ja tai oletus, joka nojaa aiempaa tutkimukseen ja keskusteluun. Nämä osakysymykset ja niitä koskevat oletukset jaetaan erillisille opiskelijaryhmille empiirisiksi tutkimustehtäviksi: kunkin opiskelijaryhmän tehtävänä on selvittää omaa ongelmaansa kullekin erikseen osoitettujen aineistojen avulla. Kun pohjana on valmiiksi mietitty rakenne (ks. liite 1, s. 166), ryhmätyöt tuloksineen täydentävät toinen toisiaan, ja tuloksena – ainakin parhaimmillaan – voi syntyä kokonainen uusi empiirinen tutkimus valitusta teemasta.

Tässä tapauksessa tulokseksi syntyi laaja ja moniulotteinen kuvaus ja analyysi Riihimäen Peltosaaresta. Opiskelijoiden ryhmätöitä vielä täydennettiin yhteisesti suunnitellulla ja suoritettulla asukaskyselyllä.

Tutkimus kytkeytyy myös VTT:n EcoDrive -projektiin, jonka osana maantieteen laitoksen ja sosiologian laitoksen toteuttamassa Peltosaaren asukaskyselyssä aluetta on tutkittu asukasnäkökulmasta. Tavoitteena on ollut selvittää, kuinka asukkaat arvioivat asumistaan, päivittäisen elämän sujuvuutta, liikkumistottumuksiaan ja aluetta toimintaympäristönä, sekä Peltosaaren kehittämistarpeita.

Ensimmäisessä (I) osiossa vedetään yhteen koko hankkeen keskeiset tulokset ja keskustellaan niiden merkityksestä, esitellään tutkimuskurssin tulokset ja niiden avulla taustoitetaan asukaskyselystä saadut vastaukset. Tutkimusta ovat johtaneet professori Mari Vaattovaara Helsingin yliopiston maantieteen laitokselta ja professori Matti Kortteinen sosiologian laitokselta.

Haluamme erikseen kiittää Riihimäen kaupunkia, sen viranhaltijoita ja asukkaita aivan poikkeuksellisen hyvästä yhteistyöstä. Yhteydenpito Riihimäen kanssa on ollut avoimen keskustelevaa, pohtivaa ja rakentavaa. Toivomme, että tutkimuksestamme olisi apua tulevilla keskusteluilla Peltosaaren ja muiden suomalaisten lähiöiden kehittämisestä.

Helsingissä 3.12.2009

Mari Vaattovaara ja Matti Kortteinen

SISÄLLYS

Esipuhe	3
I Miten kehittää lähiötä? – tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta, metropolin laidalta (Mari Vaattovaara & Matti Kortteinen)	9
1.1 Johdanto	9
1.2 Historiallinen tausta: teollistuminen ja kaupungistuminen	11
1.3 Kysymys alueen väestöpohjasta	17
1.4 Asumistyytyväisyys ja asumiseen liittyvät ongelmat	26
1.5 Yhteenvedo: kysymys Peltosaaren kehittämisestä	31
1.6 Epilogi	35
Lähteet	37
2 Riihimäen asema osana metropoliseutua (MatsStjernberg, Mika Helin, Veera Lehto & Hanna Ristisuo)	39
2.1 Johdanto	39
2.2 Aineistot ja menetelmät	39
2.3 Aluetarkastelu	40
2.3.1 Metropoliajattelun taustaa	40
2.3.2 Hyvinkää–Riihimäki-alue	42
2.3.3 Riihimäki	43
2.4 Riihimäen aseman vertailu metropolialueella	44
2.4.1 Tutkimusalue	44
2.4.2 Indikaattoreiden valinta	44
2.5 Riihimäen suhteellinen asema metropolialueella	46
2.5.1 Asema asukas-, yritys- ja kaupunkinäkökulmasta	46
2.6 Riihimäen menestys metropolialueella	48
2.6.1 Menestys asukas-, yritys- ja kaupunkinäkökulmasta	49
2.6.2 Riihimäen vetovoima metropolialueella	50
2.6.3 Vetovoima asukas-, yritys- ja kaupunkinäkökulmasta	50
2.7 Päätelmät	53
Lähteet	54
Liitteet (luku 2)	56
3 Peltosaaren suunnittelu ja toteutus (Kaisa Granqvist, Jonas Kommonen, Mika Mäkelä & Saara Yousfi)	58
3.1 Johdanto	58
3.2 Yleinen lähiökehitys	58
3.3 Peltosaaren synnyn lähtökohdat	59
3.3.1 Peltosaaren rakentamisen tausta	59
3.3.2 Pohjoismainen suunnittelukilpailu Peltosaaresta	60
3.3.3 Kilpailuehdotuksesta asemakaavaksi	62
3.3.4 Taustavaikuttajat osana Peltosaaren syntyä	68
3.3.5 Peltosaaren kehitys	70
3.4 Johtopäätökset	73
Lähteet	74

4	Peltosaaren kaupunginosa yhdyskuntasuunnittelun näkökulmasta (<i>Susanna Ahola, Paola Bärlund, Elina Piekkola, Paula Zimmerman & Rami Ratvio</i>)	76
4.1	Johdanto.....	76
4.2	Näkökulma	76
4.3	Asuminen.....	77
4.3.1	Peltosaaren asuinalueen ja asuntoryhmien rakenne	77
4.3.2	Asumisen tunnusluvut ja eri asukasryhmien tarpeet.....	79
4.3.3	Rakennusten kunto	80
4.4	Palvelut	81
4.4.1	Peltosaaren paikalliset palvelut.....	81
4.4.2	Peltosaari osana paikallista palveluverkkoa	83
4.5	Viheralueet.....	84
4.5.1	Peltosaari maisemarakenteessa	84
4.5.2	Viheralueiden luokittelu ja mitoitus	84
4.5.3	Viheralueiden sijoittuminen	86
4.5.4	Viheralueiden mahdollisuudet.....	87
4.6	Liikenne.....	88
4.6.1	Liikenneverkoston rakenne	88
4.6.2	Paikoituksen ongelmat	89
4.6.3	Kevyen liikenteen vahvuudet ja heikkoudet.....	90
4.6.4	Joukkoliikenteen mallinnus.....	91
4.6.5	Peltosaari osana Riihimäen sisäistä ja valtakunnallista liikenneverkkoa	91
4.7	Yhteenveto ja johtopäätökset	92
	Lähteet.....	93
5	Peltosaaren asukasrakenne: kysymys eriytymisestä ja heikkenemisestä (<i>Anna-Leena Holstila, Miia Huomo, Kaisa Hölttä, Johanna Jokinen & Venla Bernelius</i>).....	95
5.1	Johdanto.....	95
5.2	Peltosaaren ja Riihimäen väestökehitys.....	95
5.3	Peltosaaren ikärakenteen kehitys	96
5.4	Lapsiperheiden osuus asutokunnista Peltosaassa ja Riihimäellä..	98
5.5	Päiväväestö.....	99
5.5.1	Työttömyys	100
5.5.2	Työllisten ja työvoiman osuus aktiivi-ikäisistä	100
5.6	Peltosaarelaiset tuloluokittain.....	101
5.7	Sosioekonominen asema.....	102
5.8	Etniset ryhmät Peltosaassa.....	104
5.9	Asuntojen hintojen vertailua Peltosaassa ja Sipusaassa.....	106
5.10	Peltosaaren vertailukohde – Havukosken kerrostalolähiö	107
5.11	Johtopäätökset	109
	Lähteet.....	110
6	Asukashaastattelut (<i>Rami Ratvio, Iina Juntunen, Kirsi Mäkinen, Panu Söderström & Elina Eskelä</i>).....	111
6.1	Johdanto.....	111
6.2	Näkökulma	112
6.3	Analyysi.....	112

6.4	Johtopäätökset.....	119
	Lähteet.....	120
	Liitteet (luku 6).....	121
7	Kunnallishallinnon näkökulma Peltosaaren arkeen ja ongelmiin	
	(Joni Heikkola, Tanja Lamminmäki, Jenni Ståhl & Katja Vilkkama)	125
7.1	Johdanto.....	125
7.2	Teknis-taloudellinen näkökulma	126
7.2.1	Miltä Peltosaari asuinalueena näyttää?.....	126
7.2.2	Peltosaaren edut.....	127
7.2.3	Peltosaaren ongelmat	127
7.2.4	Peltosaaren uhkia ja mahdollisuuksia.....	129
7.2.5	Alueen erityispiirteet ja hallintoalan selviytymiskeinot.....	129
7.2.6	Peltosaaren muutos viimeisen 3–10 vuoden aikana.....	130
7.2.7	Peltosaaren kehittäminen.....	130
7.2.8	Peltosaaren toivottu tulevaisuus	131
7.3	Perusturva	131
7.3.1	Miltä Peltosaari asuinalueena näyttää?.....	131
7.3.2	Edut.....	132
7.3.3	Ongelmat	132
7.3.4	Mahdollisuudet.....	133
7.3.5	Peltosaaren muutos 3–10 vuoden aikana	133
7.3.6	Peltosaaren kehittäminen.....	133
7.3.7	Peltosaaren tulevaisuus	134
7.4	Poliisi.....	135
7.4.1	Miltä Peltosaari asuinalueena näyttää?.....	135
7.4.2	Peltosaaren edut, ongelmat, uhat ja mahdollisuudet	135
7.4.3	Peltosaaren muutos viimeisen 3–10 vuoden aikana.....	135
7.4.4	Alueen erityispiirteet ja poliisin selviytymiskeinot.....	136
7.4.5	Peltosaaren kehittäminen.....	136
7.4.6	Peltosaaren toivottu tulevaisuus	136
7.5	Koulu- ja nuorisotoimi	136
7.5.1	Miltä Peltosaari asuinalueena näyttää?.....	136
7.5.2	Edut.....	137
7.5.3	Ongelmat	137
7.5.4	Mahdollisuudet.....	138
7.5.5	Peltosaaren muutos 3–10 vuoden aikana	139
7.5.6	Peltosaaren kehittäminen.....	139
7.5.7	Peltosaaren tulevaisuus	139
7.6	Kulttuuri ja vapaa-aika.....	140
7.6.1	Miltä Peltosaari asuinalueena näyttää?.....	140
7.6.2	Etuja, ongelmia, uhkia ja mahdollisuuksia	140
7.6.3	Peltosaaren kehittäminen ja tulevaisuus	141
7.7	Yhteenveto.....	141
8	Peltosaaren asukaskysely (Saara Yousfi & Rami Ratvio).....	143
8.1	Johdanto.....	143
8.2	Aineisto.....	143
8.3	Peltosaaren osa-alueiden ja vastaajien profiili	144
8.4	Asumistyytyväisyys	146
8.5	Turvallisuus	153
8.6	Päivittäinen toimintaympäristö	156
8.6.1	Asukkaiden liikkumistottumukset	156
8.6.2	Naapuruussuhteet.....	158
8.7	Asumishistoria ja muuttonäkymät.....	159

8.8 Alueen kehittäminen	162
8.9 Johtopäätökset	164
Lähteet	165
 Liite 1. Tutkimusasetelma maantieteen laitoksen ja sosiologian laitoksen tutkimuskurssille Riihimäen Peltosaarella	166
Liite 2. Peltosaaren asukaskyselyn tutkimuslomake	170
 Kuvailulehti	178
Presentationsblad	179

1 Miten kehittää lähiöitä? – tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta, metropolin laidalta

Mari Vaattovaara & Martti Kortteinen

1.1 Johdanto

Suurin kysymys suomalaisen asumisen, erityisesti kaupunkiasumisen kehittämisessä liittyy vanhenevan asuntokannan peruskorjaamiseen. Paitsi rakennuskannan yleinen kunto myös energiansäästöä korostavat vaatimukset edellyttävät koko asuntokannan tarkastelua uudella tavalla.

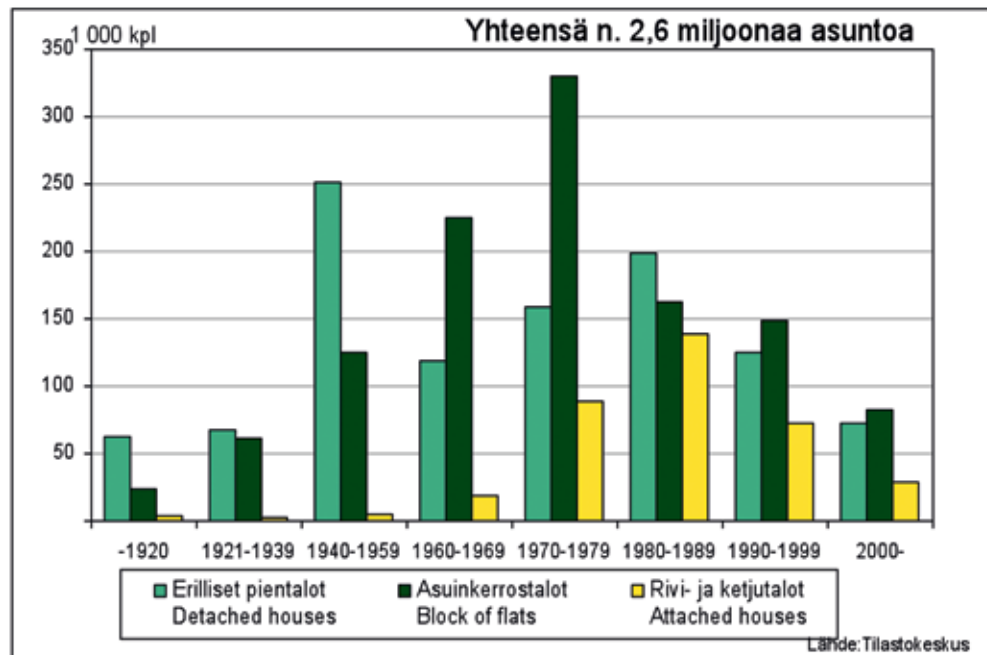
Samalla kun lähiöiden kehittäminen on ollut eräs ympäristöministeriön keskeisiä toimintalinjauksia jo reilun vuosikymmenen ajan, on yksityiskohtaisempi ja moniotteinen tutkimus aiheesta pysynyt varsin vähäisenä. Teknisten ratkaisujen mahdollisuuksista on varsin hyviä ja monipuolisia avauksia, pääosin VTT:n tutkimustoiminnan kautta (kts. Lahti et al. 2009). Myös yksittäisiä paikalliseen sosiaaliseen elämään pureutuvia hankkeita (muun muassa Urban-ohjelmat) on kehitelty ja niiden kokemuksista raportoitu varsin mittavin määrin.

Lähiöiden osalta suomalaisen asuntopolitiikan painopiste on siis siirtynyt kohti alueiden peruskorjaamista ja kehittämistä. Aihetta koskeva keskustelu on Suomessa kuitenkin vielä vähäistä, eikä kansallisesti jaettuja kokemuksia erilaisten ratkaisujen toimivuudesta juurikaan ole.

Olemme töidemme kautta päätyneet osallistumaan useisiin, varsin mittaviin eurooppalaisiin yhteistyöhankkeisiin. Jos näissä kertyneiden kokemusten nojalla arvioi Suomessa toistaiseksi käytyjä keskusteluja lähiöiden kehittämisestä, voi sanoa, että näkökulmat ovat olleet kapeita. Suurimmat puutteet liittyvät siihen, kuinka lähiöiden kehittämistä pohdittaessa otetaan huomioon myös rakenteelliset ja sosiaaliset lähtökohdat ja reunaehdot.

Monet keskeiset yhteiskunnalliset muutokset näyttävät Suomessa tapahtuneen eurooppalaisittain vertaillen suhteellisen myöhään, mutta tämän jälkeen varsin äkillisesti (Allardt 1987 & 1992). Erityisen selvästi tämä on leimannut suomalaisen yhteiskunnan kaupungistumista: vasta niin sanottu suuri muutto 1960- ja 1970-luvuilla nosti Suomen kaupungistumisastetta merkittävästi. Sama erityisyys näkyy rakennuskantamme rakenteessa: toisin kuin useissa Euroopan maissa, Suomessa suurin osa asunnoista – peräti kolmannes kerrostalokannasta – sijaitsee lähiöissä. Samalla peräti viidennes suomalaisista asuu lähiörakentamisen aikaan syntyneillä asuinalueilla. Yhteiskuntapoliittisesta, erityisesti kaupunki- ja asuntopoliittisesta näkökulmasta lähiöiden kehittäminen on siis eräs keskeisimmistä kysymyksistä (kts. taulukko 1).

Niin sanottuun perässähihtäjän asemaan liittyy myös etuna: on mahdollista yrittää ottaa oppia muiden aiemmista kokemuksista. Tämä on tähänastisessa suomalaisessa keskustelussa jäänyt suhteellisen vähäiseksi. Eurooppalaisessa, lähiöiden kehittämistä koskevassa keskustelussa ja yksittäisissä kehittämishankkeissa on tavalista, että pyritään sellaiseen kokoavaan otteeseen, jossa rakennuskannan peruskorjausta koskevat kysymykset pyritään integroimaan asuntomarkkinoita ja sosiaalisia kysymyksiä koskevan harkinnan kanssa.

Taulukko 1. Asuntokanta rakennusvuoden mukaan Suomessa (Rossilahti 2009).

Ero rajauksissa ei liity ensisijaisesti tavoiteasettelujen kunnianhimoisuuteen vaan ajattelutapojen eroihin. Edellä kuvatun integroidun kehittämissuunnan taustalla voi nähdä ajatuksen siitä, että tietyn rakennusteknisen kehittämistoimen merkitykset ja seuraukset vaihtelevat suuresti sen mukaan, millaisissa taloudellisten tai sosiaalisten reunaehtojen keskellä se toteutetaan. Konkreettisesti kysymys on siitä, missä määrin peruskorjattavaan alueeseen kohdistuu asuntokysyntää, millaista se on ja millaista on alueen väestöpohja ja sosiaalinen elämä. Nämä kysymykset liittyvät monilla tavoilla toisiinsa sekä siihen, millainen peruskorjaus on teknis-taloudellisesti järkevää. Tästä syystä näitä kysymyksiä on myös kehittämistoimia harkittaessa syytä tarkastella yhdessä.

Yritämme seuraavassa tuoda tällaista eurooppalaista keskustelua sisälle suomalaista, lähiöiden kehittämistä koskevaan keskusteluun. Esitämme yhden tapaus-tutkimuksen kautta mitä tällainen näkökulma lähiöiden kehittämisessä koskevassa keskustelussa voisi merkitä. Tutkimus kohdistuu Riihimäellä sijaitsevaan, Peltosaari-nimiseen lähiöön. Peltosaari valittiin kohteeksi sen vuoksi, että Helsingin seudun sisällä vertaillen se vaikutti suunnittelunsa ja rakentamistapansa osalta riittävän tavalliselta. Lisäksi se – pääradan varrella ja kaupungin keskustassa sijaitsevana alueena – näytti tarjoavan mahdollisuuden pohtia lähiön kehittämistä sijainniltaan hyvässä ja strategisessa kohteessa.

Aivan erityinen Peltosaareen liittyvä etu liittyy siihen, että alue on valittu VTT:n vetämän EcoDrive -tutkimushankkeen yhdeksi kohteeksi. Hankkeessa kehitetään uusia, ekotehokkuuteen tähtääviä lähiöasumisen kehittämismalleja. Kun nyt seuraavassa tarkastelemme Peltosaarta edellä kuvatusta integroidusta lähestymistavasta, voimme lopuksi alustaa keskustelua siitä, mitä teknis-taloudellisen näkökulman avaaminen voisi kehittämistyössä merkitä.

Esitämme aluksi analyysin ja kuvauksen Peltosaaren taustasta ja sen nykyisestä tilanteesta (osat 2–5). Tämän jälkeen vedämme tulokset yhteen ja yritämme jäsentää niiden pohjalta keskustelua Peltosaaren kehittämisestä (osa 6). Lopuksi (osassa 7) pohdimme tapauksen erityisyyttä, eli sitä, missä määrin ja mitkä tähän nimenomaiseen tapaukseen liittyvät piirteet voisivat olla yleistettävissä muuhun kansalliseen lähiöitä koskevaan keskusteluun.

Historiallinen tausta: teollistuminen ja kaupungistuminen

Rautateiden varhaisesta rakentamisesta lähtien Riihimäen kaupunki on profiloitunut teollisena, logistiikkaan erikoistuneena alueena eteläisen Suomen sisällä. Sen sijainti pohjoiseen vievän pääradan varrella on tarjonnut sille tässä mielessä hyvän strategisen aseman. Teollistumisen ja kaupungistumisen saadessa uutta pontta 1960- ja 1970-luvuilla kehitys koettiin Riihimäellä myönteiseksi: kaupunki eli nopean kasvun aikaa. Riihimäellä asui 1960-luvun puolivälissä noin 22 000 asukasta, mutta väkiluvun ennustettiin nousevan vuoteen 1990 mennessä noin 35 000 henkilöön (Riihimäen kaupunki 1966:4). Arvioitiin, että Riihimäki hyötyisi Helsingin seudun kasvusta hyvän sijaintinsa ansiosta, ja osan Helsingin seudulle suuntautuvasta kasvusta odotettiin kohdistuvan Riihimäelle (Honka-Hallila 2000: 58).

Riihimäen vastaus asuntopulaan oli Peltosaaren suunniteltu suuri lähiö (Granqvist et al. 2010). Uuden kaupunginosan rakentamista varten kaupunki osti vuonna 1965 H.G. Paloheimo Oy:ltä Peltosaaren alueen, joka oli kooltaan 81,6 hehtaaria. Pääosin ostettu maa-alue oli peltoa (kuva 1), jonka koillisosassa sijaitti noin kolmekymmentä omakotitaloa. Yksi kyseisen yrityksen toiminta-aloista oli sähköön tuotanto, joten Peltosaaresta tuli samalla ensimmäinen kerrostaloalue, joka lämmitettiin sähköllä. Tämä merkitsi yritykselle lisätuloja (Lahtinen 2009). Sähkö oli tuohon aikaan varsin edullista ja siksi varteenotettava ratkaisu lämmitysvaihtoehdoksi.

Uudesta kaupunginosasta siis haluttiin rakentaa moderni ja viihtyisä kerrostaloalue palveluineen. Alue oli strategisesti erityisen tärkeä – sillä haluttiin antaa kaupungille uudet kasvot radalle päin (Mäkelä 2009; Honka-Hallila 2000:58).

Arkkitehti Martti Jaatinen laati 1960-luvun alussa Peltosaaren alueelle suunnitelman, jonka mukaan alueelle olisi tullut noin viisikymmentä kerrostaloa ja toistasataa

Kuva 1. Postikortti Peltosaaresta, vuosi tuntematon.

omakotitaloa. Jaatisen laatimaa asemakaavaa ei pidetty hyvänä, vaan alueelle haluttiin saada korkeatasoisempi suunnitelma. Tästä syystä päätettiin Peltosaaresta järjestää pohjoismainen suunnittelukilpailu. Suunniteltavan alueen koko oli 126 hehtaaria (kuva 2), ja se oli suurin Suomessa siihen mennessä järjestetty aluesuunnittelukilpailu (Honka-Hallila 2000:58–59).

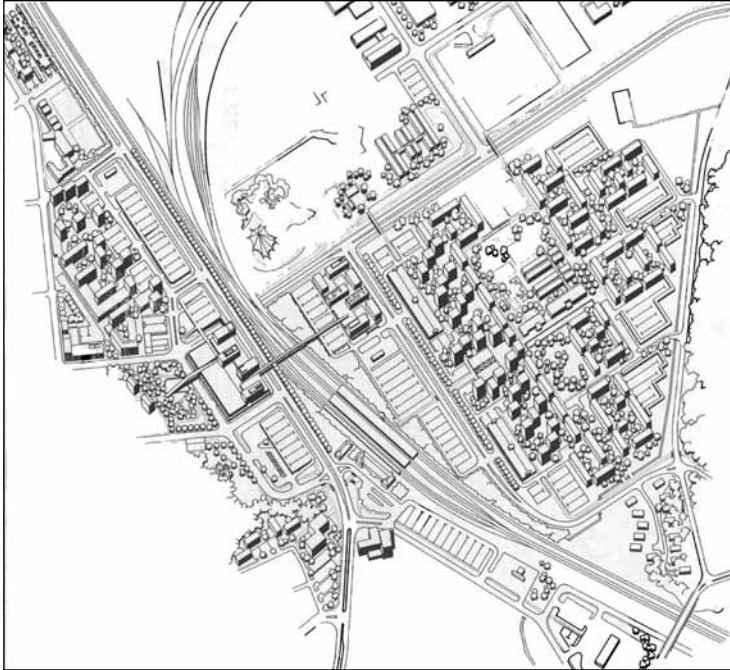
Kuva 2. Suunnittelukilpailualueen raja (Riihimäen kaupunki 2009).

Peltosaaren asemakaavakilpailun lähtökohtana olivat Riihimäkeen kohdistuneet voimakkaat kasvuennusteet. Riihimäellä asui 1960-luvun puolivälissä noin 22 000 asukasta, ja kaupungin talousalueella asui noin 45 000 asukasta. Kilpailuohjelman optimistisen väestöennusteen mukaan Riihimäen kaupungin asukasluvun oli laskettu vuoteen 1990 mennessä nousevan jopa noin 35 000 henkilöön ja koko talousalueen asukasluku noin 60 000 henkilöön. Myös elinkeinoelämän työpaikkojen määrän ennustettiin kaksinkertaistuvan 30 vuodessa (taulukko 2). Ennusteissa oletettiin teollisuus- ja rakennustoiminnan säilyttävän vahvan asemansa 1990-luvulle työllistäen melkein puolet työssäkäyvistä ihmisistä (Riihimäen kaupunki 1966:4).

Taulukko 2. Riihimäen ammatissa toimivan väestön elinkeinoryhmitys, vuoden 1966 arviolaskelma vuoteen 1990 saakka (Riihimäen kaupunki 1966:4).

Elinkeino	1960	1970	1980	1990
Teollisuus- ja rakennus-toiminta	4145	5000	6150	7500
Kauppa	1153	2000	3000	4200
Liikenne	1158	1200	1300	1400
Palvelukset	1556	1900	2300	2800
Muut	583	600	600	600
Yhteensä	8595	10700	13350	16500

Suunnittelukilpailuun tuli kaikkiaan kahdeksantoista ehdotusta ja se ratkesi 10.1.1967. Parhaaksi ehdotukseksi arvioitiin helsinkiläisten Kaj Nymanin ja Mane Hetzerin suunnitelma, joka – sisältönsä puolesta olennaisesti muunnettuna – hyväksyttiin vuoden 1972 alussa (kuva 3). Suunnitelma käsitti 5 000 asukkaan asuntoalueen, jossa oli 150 000 m² kerrosalaa eli 30 m² / asukas (Nyman & Hetzer 1970:3). Suunnitelman mukaan alueen asukasmäärätavoite olisi saavutettu noin vuonna 1990 (Nyman & Hetzer 1970:12).

Kuva 3. Vuoden 1970 asemakaavan mukainen havainnekuva (Nyman & Hetzer 1970:15).

Asemakaavassa oli olennaista autoilun ja asumisen erottaminen. Alueen sisälle tuli kevyen liikenteen verkko ja autotiet puolestaan kiersivät alueen ympäri (Honka-Hallila 2000:59). Peltosaaresta haluttiin tehdä myös mahdollisimman viihtyisä ja vihreä.

Suunnittelussa ja päätöksenteossa vaikutti uudismielinen henki: tavoitteena oli tuottaa aiempaa parempaa asumista sille teolliselle työväestölle, jonka oletettiin kasvavan. 1960- ja 70-luvuilla oli tyypillistä, että yritysten työntekijät asuivat tehtaiden lähellä parakeissa, joten Peltosaaren kaltaista asuinalueita voitiin pitää yllisyytenä (Nummela 2009).

Markkinoinnista huolimatta Peltosaaren alue ei menestynyt. Haastateltavien¹ mukaan Peltosaaren kehitys ei käynnistynyt myönteisesti. Tämän tutkimuksen kuluessa kerätyt aineistot, asiantuntijahaastattelut ja opiskelijatyöt ovat nostaneet esille ainakin kolme rakenteellista syytä, jotka kaikki yhdessä selittävät tätä. Huomionarvoista on, että kaikki nojaavat siihen, kuinka Peltosaaren suunnittelun perustana olleet ennusteet ja tulevaisuuden näkymät eivät toteutuneet, tai toteutuivat huonosti. En-

¹ Lahtinen, Eijaleena (2009). Entinen Riihimäen kaupungin kaupunginsihteeri. Haastattelu Riihimäellä 17.2.2009 (Kaisa Granqvist ja Jonas Kommonen).

Mäkelä, Jaakko (2009). Entinen Riihimäen kaupungin teknisen lautakunnan luottamusmies ja puheenjohtaja sekä Riihimäen kaupungin kaupunginvaltuutettu. Haastattelu Riihimäellä 10.2.2009 (Kaisa Granqvist ja Jonas Kommonen).

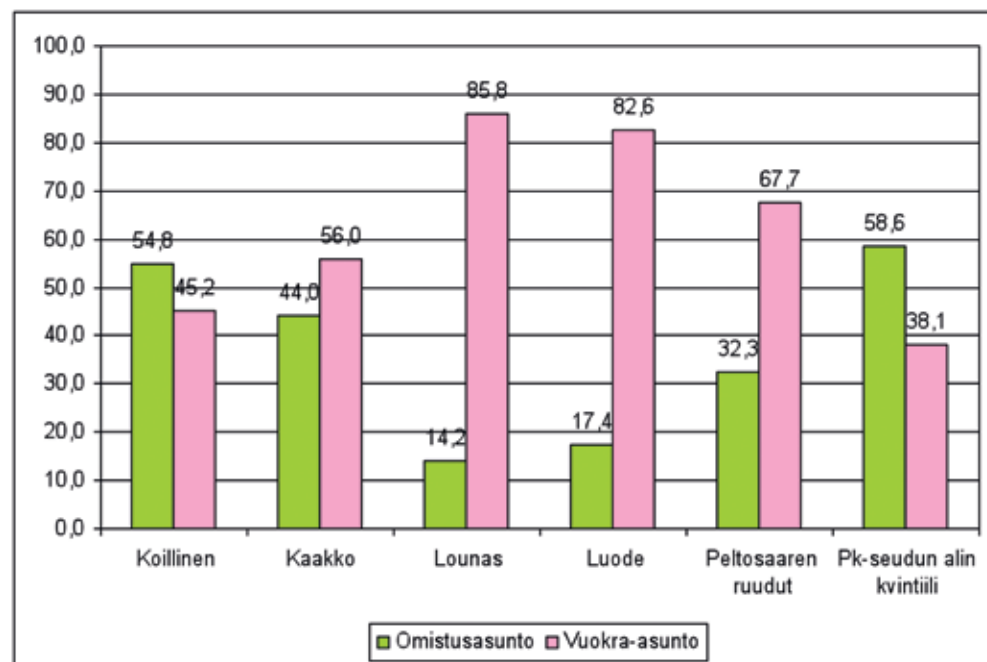
Nummela, Juhani (2009). Entinen Riihimäen kaupungin kaupunginjohtajan tehtäviä hoitava hallintojohtaja (vuoteen 1975 asti). Entinen sisäasiainministeriön ylijohtaja. Puhelinhaastattelu 20.2.2009 (Jonas Kommonen).

sinnäkin kaupungin elinkeinorakenne ei kehittynyt oletetulla tavalla. Vielä vuoden 1970 suunnitelmissa Peltosaaren pohjoispuolelle (vanhan omakotialueen päälle) oli kaavoitettu laaja, 20 hehtaarin suuruinen teollisuusalue. Ajatuksena oli rakentaa Peltosaaresta uusi teollinen yhdyskunta sellaisen mallin mukaan, joka oli muualta kaupungista tuttu.

Riihimäen perinteinen kaupunkirakenne nojasi – haastattelujen mukaan – eräänlaiseen paternalistiseen suhteeseen teollisen yrityksen ja sen työntekijöiden välillä. Paikalliset teollisuusyritykset olivat rakentaneet teollisuuslaitostensa viereen omia työntekijöitään varten omat asuinalueensa, ja nämä alueet olivat leimautuneet yritystysten mukaan. Peltosaaren kaavoitettu teollisuusalue ei – öljykriisin oloissa, ja paikallisen vastustuksen vuoksi – koskaan toteutunut. Näin Peltosaari jäi ilman sille ominaista teollisten yritysten joukkoa, ja ikään kuin anonyymiksi, alueeksi, joka ei kuulunut kenellekään.

Toinen syy liittyi asuntokannan kehitykseen, joka myös – samoihin seikkoihin liittyen – poikkesi suunnitellusta. 1970-luvun alkupuolella Riihimäki koki teollisuuden rakennemuutoksen suurtyöttömyyksiin, mikä alensi Peltosaaren omistusasuntojen kysyntää. Vuokra-asuntojen rakentaminen keskitettiin Peltosaaren taloudellisen taantuman takia, koska suunnitelmia ei haluttu lykätä (Aamuposti 2008). Omistus-asunnoille ei ollut laskusuhdanteen takia kysyntää, jolloin ne korvattiin vuokra-asunnoilla (Lahtinen 2009). Vaikka tilannetta on myöhemmällä rakentamisella yritetty korjata (Riihimäen kaupunki 1974; 1982; 1986; 1987), asuntokannan rakenne on säilynyt tältä osin vinona.

Useiden myöhempien korjausyritysten jälkeenkin lähes 70 prosenttia alueen asunnoista on vuokra-asuntoja (Tilastokeskuksen ruututietokanta 2007, kuva 4). Riihimäen kaupungin vuokra-asunnoista Peltosaaren on sijoitettu lähes puolet. Osa-alueiden sisällä osuudet vaihtelevat koillisen osan 45 prosentista, luoteisen alueen 83 ja lounaisen 86 prosenttiin. Osuudet ovat erittäin korkeita mihin tahansa suomalaiseen asuinalueeseen verrattaessa. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun heikoimmassa asemassa oleviin asuinalueisiin verrattaessa (alin kvintiili), vuokra-asuntojen osuus on kaksinkertainen. Näillä pääkaupunkiseudun asuinalueilla vuokra-asuntoja on 38 prosenttia.

Kuva 4. Peltosaaren asuntojen omistussuhde Tilastokeskuksen ruututietokannan 2007 mukaan verrattuna pääkaupunkiseudun alimman kvintiilin aineistoon.

Kummatkin tätä kautta syntyneet rakenteelliset ongelmat – alueen luonne ei kenenkään maana, ja sen poikkeuksellinen vuokratulovaltaisuus – kiinnittyivät Peltosaaren kolmanteen rakenteelliseen ongelmaan: alueen erityiseen sijaintiin ja rakentamistapaan, joka oli paikallisesta näkökulmasta poikkeava.

Vaikka alueelle muuttavat ihmiset olivat aluksi tyytyväisiä, ajateltiin yleisesti, että Peltosaari sijaitsi kaukana ja radan ”väärällä puolella”. Samalla alueen kerrostalovaltainen rakennustapa poikkesi selvästi muusta asuntokannasta. Aikaisemmin näin isoa kerrostaloaluetta ei Riihimäelle ollut rakennettu.

Alue ei myöskään luontevasti liittynyt – eikä liity – muuhun kaupunkiin. Rakeisuuskuvasta (kuva 5) näkyy, kuinka Peltosaari erottuu ympäröivästä kaupunkirakenteesta erillisenä, epäorgaanisena kerrostalojen saarekkeena, toisaalta vaihtelevien talotyyppien puutteen vuoksi ja toisaalta siksi, että se on fyysisesti erillään muusta kaupunkirakenteesta (Ahola et al. 2010; Niemi 2009).

Rakeisuuskuvasta ilmenee myös se, kuinka Peltosaaren itä- ja länsipuolten välillä on rakenteellisia eroja.

Valtaosa itäosien asuinrakennuksista on sijoitettu tuulimyllyrakenteen mukaisesti neljän nelikerroksisen talon ryhmiin, mikä noudattelee alkuperäistä kaavaehdotusta.

Kuva 5. Riihimäen keskeisten osien rakeisuuskaavio. Peltosaari ympyröity, tehokkuusesimerkinä käytetty kortteli aidattu. (Riihimäen kaupungin paikkatietoaineisto).

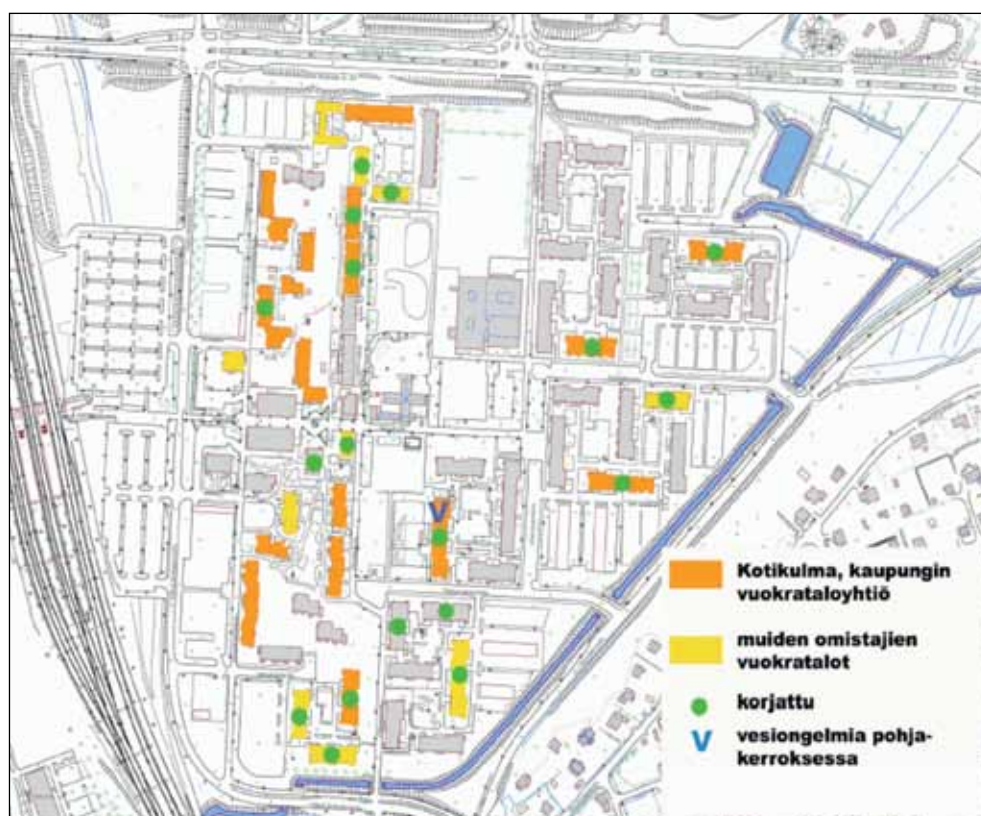
Pihapiirit ovat selkeästi rajattuja, mutta kulkua piha-alueelta toiselle ei ole rajoitettu. Asuntoryhmät ovat tasapainossa avoimen ja suljetun, yksityisen ja julkisen välillä. Tämä yhdessä autojen puuttumisen ja matalahkon rakennuskannan kanssa edistää turvallisuuden tuntua ja luo edellytykset toiminnallisuudelle ja viihtyisyydelle. Monilla taloilla on siistit ja kauniit pihapiirit (Lausunto Peltosaaren kehittämistarpeista 2008). Vaikka talojen sijoittelu synnyttää paikoin pimeitä nurkkia, tilojen hierarkian näkökulmasta tilanmuodostus on Peltosaassa onnistuneempi alueen itä- kuin länsiosissa (Niemi 2009). Itäpuoli erottuu ulkoisesti selkeänä kokonaisuutena, jonka kaikissa rakennuksissa on ollut sama rakentaja; länsipuolella on toiminut viisi eri rakentajaa, ja tuloksena on syntynyt erilaisten rakennusten sekavampi kokonaisuus (Kuvat 6 ja 7; Nikkanen 2009). Alueen länsiosissa talot on sijoitettu pääosin riveihin,

Kuva 6. Peltosaaren länsiosan asuinrakennuksia Otavankadulla.

ja oma pihapiiri on vaikeammin määriteltävissä pitkänomaisilla piha-alueilla (Niemi 2009).

Korttelirakenteeseen ja rakentamistapaan liittyvää jakoa itä- ja länsiosan välillä korostaa se, kuinka se käy yksiin hallintasuhdejakojen kanssa: alueen vuokratalot

Kuva 7. Peltosaaren vuokratalot ja peruskorjatut rakennukset (Riihimäen kaupunki).

sijaitsevat yhtenä isona alueellisena klusterina alueen läntisellä laidalla, so. alueella, joka on arkkitehtonisesti vähemmän onnistunut.

Arkista merkitystä aluerakenne saa kun sitä tarkastelee yhteydessä paikalliseen palvelutarjontaan. Peltosaaren suunniteltiin paikallinen liikekeskus, mutta se ei koskaan toteutunut suunnitellussa laajuudessa. Alueen sisäinen palvelutarjonta onkin jäänyt varsin niukaksi.

Toiselta puolen Peltosaari sijaitsee keskeisellä paikalla aivan Riihimäen aseman vieressä. Toiminnallisesti tarkasteltuna Peltosaaren sijainti Riihimäen keskustan palveluiden lähellä yhdessä paikallisten peruspalveluiden kanssa tekee palvelutasosta asukkaiden näkökulmasta kohtuullisen. Kävelyetäisyydellä Peltosaaresta sijaitsevat radan toisella puolella olevat Prisma, Alko ja posti. Terveysasema, kirjasto, Kelan toimisto ja esimerkiksi poliisi jäävät kuitenkin kahden kilometrin säteen ulkopuolelle.

Palveluiden saavutettavuudessa on kuitenkin parannettavaa. Lähialueiden palvelut ovat suhteellisen lähellä, mutta kulkuyhteydet ovat puutteelliset. Päärata, sen itäpuolelle rakennettu laaja parkkipaikka-alue ja sen itäpuolella sijaitseva laaja – ja sittemmin levottomaksi ja turvattomaksi muodostunut – vuokratotalue kaikki yhdessä katkaisevat luontevan yhteyden läntisiin palveluihin. Niukan paikallisen palvelutarjonnan vuoksi nämä yhteydet muuhun keskusta-alueeseen ovat kuitenkin hyvin tarpeellisia. Syntyy tilanne, jossa alueen puutteellinen integroituminen muuhun keskusta-alueeseen ja sen sisäinen kaksijakoinen rakenne muodostuvat ongelmaksi asukkaiden arjen näkökulmasta.

Näitä ja muita, alueen rakenteellisiin puutteisiin liittyviä merkityksiä voi kuitenkin jäsentää ja ymmärtää vasta sen jälkeen kun on tarkasteltu sitä, millä tavalla elinkeinorakenne kehittyi ja millä tavalla se oli yhteydessä Peltosaaren väestöpohjan muotoutumiseen.

1.3

Kysymys alueen väestöpohjasta

Teollistumisen sijasta elinkeinorakenne lähti niin sanotun öljykriisin jälkeen kehittymään jälkiteolliseen suuntaan (Bell 1973). Uudemmassa keskustelussa Euroopan kaupunkien kehittymistavasta on ryhdytty puhumaan luovista ja tietointensiivisistä toimialoista (Musterd et al. 2007). Ajatuksena tällöin on, että suurten läntisten kaupunkien tuleva taloudellinen menestys perustuu tällaisten toimialojen kasvuun (mt.). Ellei muuta, tämä luonnehdinta kuvaa hyvin sitä, kuinka uudet, kaupunkiseuduilla kasvavat toimialat näyttävät edellyttävän hyvinkin korkeata koulutustasoa (Vaattovaara et al. 2009).

Toinen keskeinen rakenteellinen muutos liittyy kehitykseen, jota on nyttemmin totuttu kutsumaan Helsingin seudun metropolisoitumiseksi. Helsingin seutu on kansainvälisesti vertaillen osoittautunut – suhteellisen pienestä koostaan huolimatta – yhdeksi Euroopan nopeimmin kasvavista kaupunkiseuduista, ja sen kasvu on painottunut nimenomaan sen reuna-alueille (Vaattovaara & Jaakola 2002; OECD 2003: 61–62). Käytännössä työssäkäyntialue on laajentunut monta kymmentä kuntaa ja kaupunkia käsittäväksi, seudulliseksi ilmiöksi. Helsingin seuduksi on päädytty määrittelemään keskusta-alueen lähin työssäkäyntialue (14 kuntaa), joka ulottuu 40–50 kilometrin etäisyydelle seudun keskuksesta. Pääkaupunkiseudulle työhön sukkuloi nykyään yli 40 prosenttia sitä ympäröivän kehysalueen työvoimasta. Asunto- ja työmarkkinaperusteiseen sukkulointiin pohjautuva raja-alue puolestaan tuottaa kaksi vaihtoehtoista metropolialuetta, joista tiukemmin rajattu (yli 10 % sukkulointi) suppea metropolialue ulottuu 70–80 kilometrin etäisyydelle ja väljemmin rajattu (yli 3 % sukkulointi) laaja metropolialue ulottuu noin 120 kilometrin etäisyydelle metropolin keskuksesta. Kansainvälisissä tutkimuksissa tavoiteltu aluerajaus sukkuloivan

työvoimaosuuden pohjalta on ollut 15–20 %. Antikainen ym. (2006, 39) näkemyksen mukaan metropolialueen muodostavat Helsingin, Porvoon, Lohjan, Riihimäen ja Tammisaaren seudut. Metropolialueen ytimen muodostaa kuitenkin Helsingin seutu, muut ovat lähiseutuja.

Riihimäki kuuluu Hyvinkää-Riihimäen talousalueeseen, jonka muodostavat Riihimäen ja Hyvinkään ohella Hausjärvi ja Loppi. Nämä neljä kuntaa muodostavat yhteisen talousalueen pohjoisen Uudenmaan ja Kanta-Hämeen rajalle. Asukkaita alueella on yli 90 000, mutta kesäaikaan väkiluku nousee useilla tuhansilla mökki-asutuksen seurauksena (Hyrinet seutuportaali 2009).

Yritykset kokevat, että Hyvinkää-Riihimäen talousalue on uudelleensijoituspaikana houkuttelevin alue heti Suur-Helsingin jälkeen (EKES-yrityspalvelut 2004, 5). Väli-Suomessa toimivissa yrityksissä suhtautuminen Hyvinkää-Riihimäen alueeseen on positiivisempaa kuin pääkaupunkiseudulla. Yritys- ja elinkeinotoimintaan liittyvistä tekijöistä tärkeimpinä pidettiin hyviä rautatie- ja maantieyhteyksiä, kunnan yritysmuuntoisyyttä ja ammattitaitoisen työvoiman saantia.

Pendelöinti nähdään yhtenä talousalueen kasvupotentiaalin mahdollistajana. Sekä pääkaupunkiseudulla työmatkaliikennettä harjoittavat että alueelle muualta tulevat nähdään tiedonvaihdon ja tavarain, palveluiden ja ihmisten liikkumisen mahdollistavana elementtinä. Siksi sekä raide- että bussiliikenteen vuoroväleihin sekä joukkoliikenteen tariffijärjestelmän kehittämiseen halutaan panostaa. Peltosaaren sijainti aivan pääradan varressa on tästä näkökulmasta keskeinen.

Erillinen empiirinen selvitys Riihimäen asemasta, menestyksestä ja vetovoimasta Helsingin seudun sisällä näyttäisi kuitenkin osoittavan, että Riihimäki ei profiloidu seudulliseksi voittajaksi. Tulokset osoittavat, että Riihimäen kaupungin elinkeinorakenne on edelleen voimakkaasti painottunut teollisuuteen ja logistiikkaan (ks. kuva 8).

Kuva 8. Riihimäen keskittymisindeksi (qit)² (Altika 2009, Suomen tilastollinen vuosikirja 2008).

² $qit = 100 \cdot (eit/ei) / (et/e)$, (eit = alueen henkilöstö toimialalla, ei = alueen työpaikat yhteensä, et = koko maan työpaikkojen määrä toimialalla, e = koko maan työpaikat yhteensä).

Kuvassa esitetään niin sanottu keskittymisindeksi Riihimäen eräiltä toimialoista. Tämä indeksi kuvaa työvoiman keskittymistä näille sektoreille verrattuna koko maahan keskimääriin. Elinkeinotoiminnan alueellista erikoistumista tarkastellaan suhteuttamalla seudun kunkin toimialan työpaikkaosuus koko maan vastaavaan osuuteen. Keskittymisindeksi kuvaa kuntien erikoistumista ja sitä, mitkä alat työllistävät suhteellisesti eniten työntekijöitä tietyllä alueella. Jos työpaikkojen osuus kunnan työvoimasta on tietyllä alalla yhtä suuri kuin maassa keskimäärin, saa se arvokseen luvun 100. Mikäli työntekijöitä tietyllä alalla on enemmän kuin keskimäärin on arvo suurempi kuin 100.

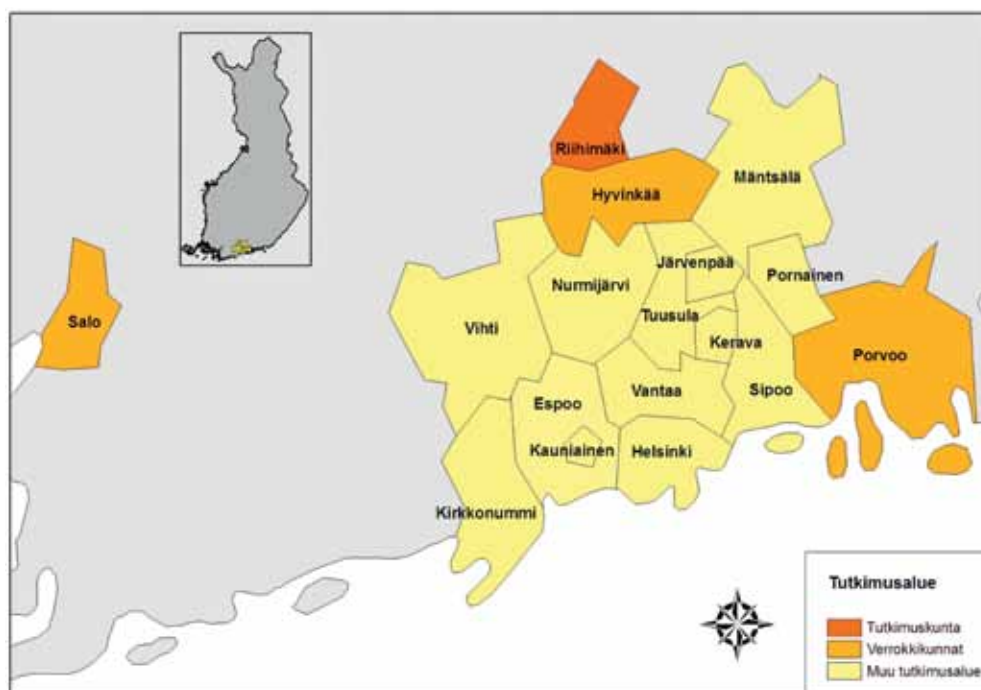
Tarkempaan kuvaukseen käytettiin kahdeksaa muuttujaa, joiden avulla selvitettiin Riihimäen asemaa, menestystä ja vetovoimaa seudun sisällä (ks. kuva 9). Näiden indikaattoreiden avulla suoritettiin seudun sisäisiä vertailuja eri kuntien välillä.

	Aasukkaat	Yritykset	Kaupunki
Asema	Koulutus 1.1	Elinkeinorakenne Erikoistumisaste 1.2	Työpaikka- omavaraisuus (pendeinti) 1.3
Menestys	Tulovero 2.1	Yhteisövero 2.2	Kunnallisveron- alaiset tulot yhteensä/ 2.3 asukas
Vetovoima	Tulomuutto tulojen mukaan 3.1	Tulomuutto koulutuksen mukaan 3.2	Muuttotase 3.3

Kuva 9. Taulukko yhdeksästä pääindikaattorista kolmen teeman ja kolmen näkökulman kautta jäsen-
nettyinä (Stjernberg et al. 2010).

Tutkimusalue Riihimäen aseman selvittämiseksi koostui seitsemästätoista kunnasta (kuva 10). Alueeseen sisältyvät Riihimäen lisäksi Helsingin seutuun lukeutuvat neljätoista kuntaa (HS14 ja YTV4), sekä Salo ja Porvoo. Viimeksi mainitut valikoituivat sijaintinsa perusteella, sillä ne sijaitsevat metropolialueen laidoilla eri ilmansuunnissa. Kyseiset kunnat ovat Riihimäen alueellisia kilpailijoita muun muassa työ- ja asuntomarkkinoilla houkutellessaan uusia asukkaita ja yrityksiä alueelleen. Vertailemalla Riihimäkeä näihin pyrkimyksenä on myös tunnistaa millä tavalla kehityksen dynamiikka vaihtelee seudun sisällä. Riihimäen suhteellisen aseman kuvaamiseksi vertaillaan kuntaa muuhun seutuun eri tilastollisten indikaattorien osalta. Tarkoituksena on muodostaa kuva siitä, miten Riihimäki sijoittuu koko seutuun keskimääräisesti, sekä miten kunta asemoituu verrokipaikkakuntiin: naapurikuntaansa Hyvinkäähän, ja kahteen muuhun metropolin kehyskuntaan Porvooseen ja Saloon.

Kahden indikaattorin (työpaikkaomavaraisuuden ja muuttotaseen) valossa Riihimäki näyttäytyy vertailussa vahvana ja kahden, verokertymää kuvaavan muuttujan valossa keskivertona. Sen sijaan neljän muuttujan valossa Riihimäen asema osoittautuu heikoksi. Nämä muuttujat ovat seuraavat: korkeakoulutettujen osuus

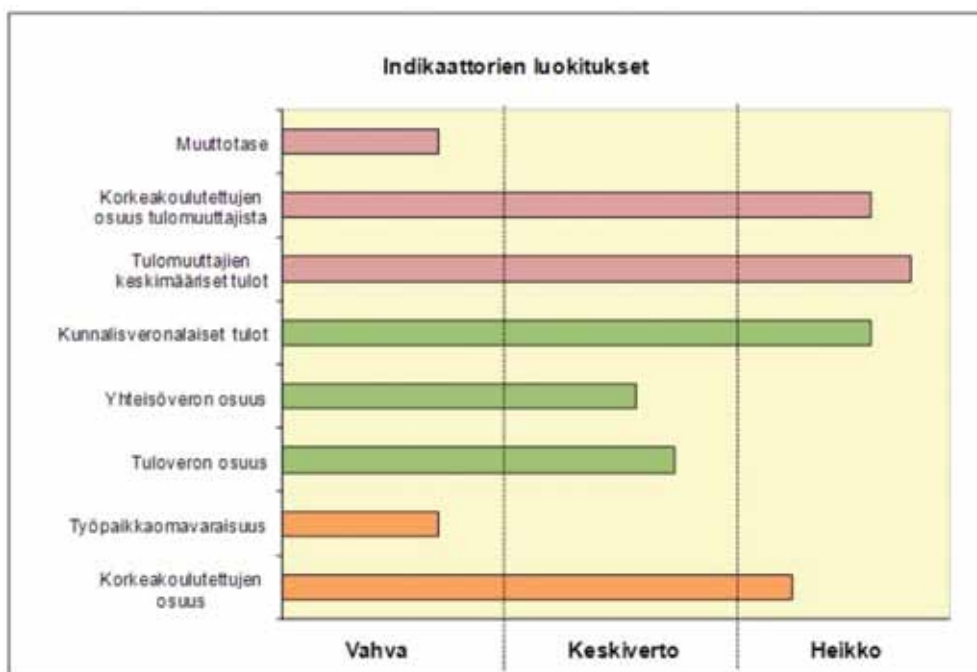

Kuva 10. Tutkimusalue suhteessa vertailualueeseen (Suomi CD 2004).

väestöstä, kunnallisveronalaiset tulot, korkeakoulutettujen osuus tulomuuttajista sekä tulomuuttajien keskimääräiset tulot (ks. kuva 11).

Kummatkin tulokset – Riihimäen elinkeinorakenteen painottuminen teollisuuteen ja logistiikkaan ja Riihimäen suhteellinen asema metropoliseudun sisällä – välittävät yhdensuuntaisen kuvan: näiden tulosten valossa näyttää siltä, että Riihimäki ei juurikaan ole hyötynyt elinkeinorakenteen uudensuuntaisesta muutoksesta.

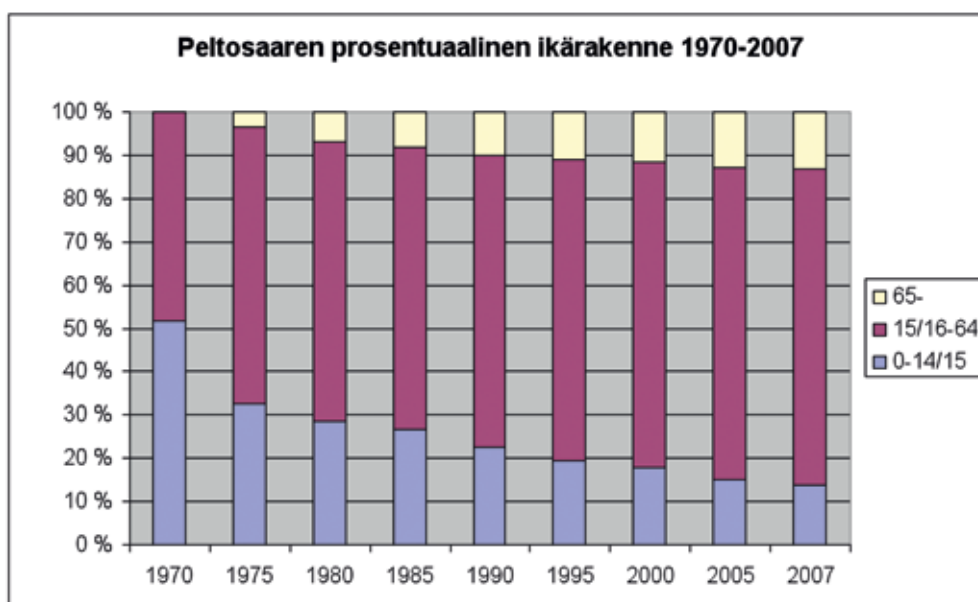
Deindustrialisaatio – teollisen työvoiman kysynnän lasku – Riihimäellä sen sijaan näkyy, ja erityisen selvästi Peltosaarella. Erillinen kysymystä koskeva empiirinen

Kuva 11. Indikaattorien luokitukset tulosten pohjalta (kts. Stjernberg et al 2010).

selvitys (Holstila et al. 2010) osoittaa, millä tavalla tämä ilmenee Peltosaaren väestörakenteen kehityksessä.

Väestömäärä kasvoi vuoteen 1986 saakka, mutta kääntyi tämän jälkeen trendinomaiseen laskuun muun kaupungin kasvusta huolimatta. Tämän taustalla on uudisrakentamisen loppuminen ja demografisen rakenteen muutos: lasten osuuden lasku ja eläkeikäisten osuuden kasvu. Peltosaaren prosentuaalista ikärakennetta vuosina 1970–2007 kuvaavasta diagrammista (kuva 12) näkyy, että kouluikäisten osuus ikäluokasta on laskenut tasaisesti aina vuodesta 1975 alkaen. Vuonna 1990 aktiivi- ja eläkeikäisten määrä oli suurimmillaan. Vuoteen 2007 mennessä myös aikuisväestön absoluuttinen määrä on kääntynyt selvään laskuun.

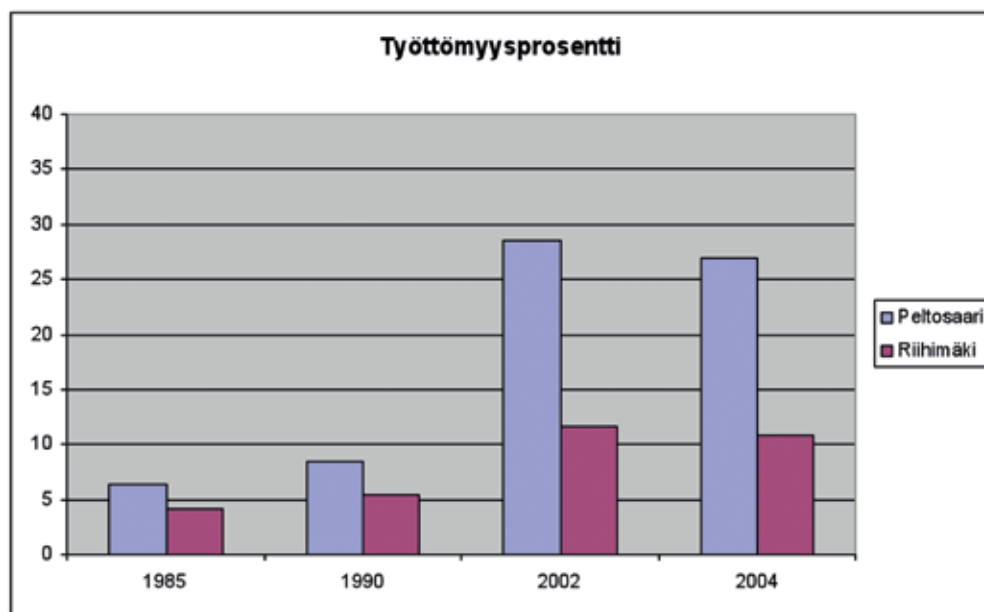

Kuva 12. Peltosaaren prosentuaalinen ikärakenne 1970–2007. Vuosien 1970–1995 lapsia koskevat luvut tarkoittavat 0–15-vuotiaita ja vuosien 2000, 2005 ja 2007 0–14-vuotiaita. Vastaavasti keskimääräiset ikäluokat eli aktiivi-ikäiset ovat 16–64 ja 15–64 (Riihimäen kaupungin tilastoja).

1980-luvun puolivälistä lapsiperheiden suhteellinen osuus on laskenut sekä Peltosaassa että Riihimäellä. Kun vuonna 1985 Peltosaaren asutokunnista 42 prosenttia oli lapsiperheitä, vuonna 2006 vastaava luku oli enää seitsemätoista prosenttia. Kun kahtena ensimmäisenä tarkasteluvuotena Peltosaassa oli suhteellisesti enemmän lapsiperheitä kuin Riihimäellä, vuosina 2000 ja 2006 suhde oli kääntynyt päinvastaiseksi.

Samalla työttömien lukumäärä ja osuus on noussut kaupungin ja seudun sisällä vertaillen poikkeuksellisen korkeaksi. Peltosaaren työttömyyden kehitys heijastelee koko Riihimäen kehitystä siten, että työttömyyden kasvaessa yleisesti myös Peltosaaren työttömyys on kasvanut. Peltosaaren työllisyystilanne on kuitenkin ollut selvästi alttiimpi talouden rakennemuutokselle ja suhdannevaihteluille (kuva 13). Kun Riihimäen työttömyys kasvoi viidestä prosentista vuonna 1990 noin kahteentoista prosenttiin vuonna 2002, Peltosaaren työttömyys kasvoi samana tarkasteluaikana yhdeksästä prosentista yli kolminkertaiseksi, noin 29 prosenttiin. Peltosaaren työttömyys on ollut kaikkina tarkasteluvuosina muuta Riihimäkeä korkeampi, mutta ero on kasvanut 2000-luvulla.

Tilastokeskuksen ruutujakoaineisto osoittaa työttömyyden vaihtelevan huomattavasti Peltosaassa. Vuonna 2002 suurin työttömyysluku Peltosaaren sisällä oli yli

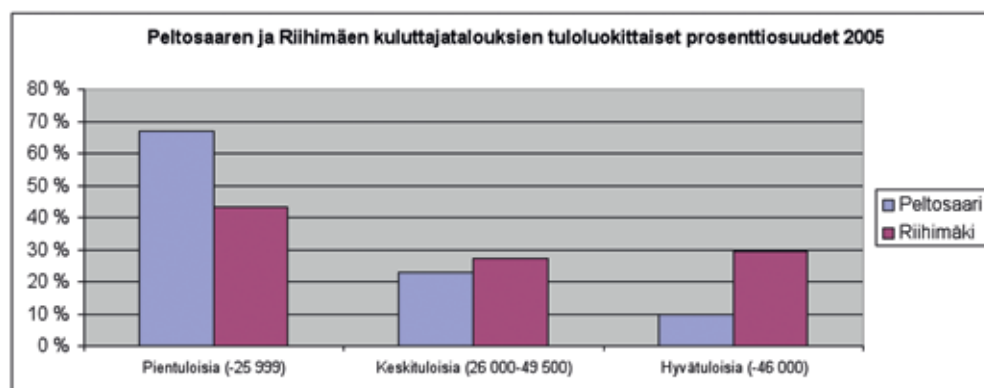

Kuva 13. Työttömyysprosentti Peltosaarella ja Riihimäellä vuosina 1985, 1990, 2002 ja 2004 (Tiedot: Riihimäen kaupungin tilastoja, Ruututietokanta 2005 ja 2007)

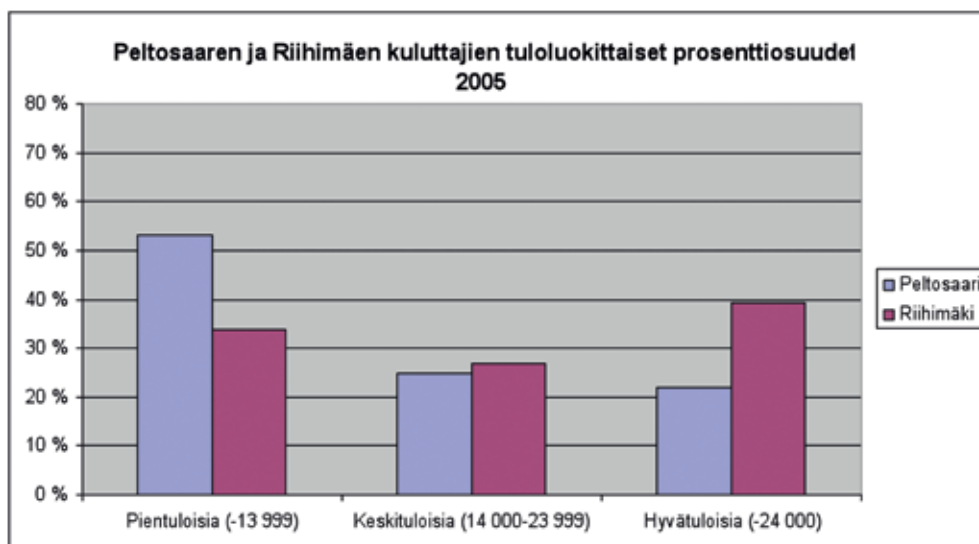
40 prosenttia ja pienin 20 prosenttia. Vuoteen 2004 kokonaistyöttömyys alueella oli laskenut, mutta alueen sisäiset erot säilyivät. Pienin alueellinen työttömien osuus oli edelleen noin 18 prosenttia ja suurin 35 prosenttia.

Sama sosioekonominen heikentyminen näkyy selvästi myös tarkasteltaessa Peltosaarelaisia tuloluokittain. Peltosaarella on selvästi muuta Riihimäkeä enemmän pienituloisia ja vähemmän hyvätuloisia. Noin kaksi kolmannesta (67 prosenttia) Peltosaaren kuluttajatalouksista, eli talouksista joilla on valtionveronalaisia tuloja, on luokiteltu pienituloisiksi. Näiden talouksien vuositulot ovat alle 26 000 euroa vuodessa. Riihimäen kuluttajatalouksista pienituloisia on 40 prosenttia. Keskituloisten talouksien osuudet olivat vuonna 2006 Peltosaarella ja koko Riihimäellä melkein yhtä suuret. Sen sijaan Riihimäellä oli hyvätuloisia talouksia kolminkertaisesti Peltosaareen verrattuna (kuvat 14 ja 15).

Maahanmuuttajataustaiset asukkaat ovat Peltosaarella yliedustettuna muuhun Riihimäkeen verrattuna. Kieliryhmiä tarkasteltaessa voidaan havaita, että huomattavasti

Kuva 14. Kuluttajatalouksien tuloluokittaiset prosenttiosuudet Peltosaarella ja Riihimäellä vuonna 2005 (Tiedot: Ruututietokanta 2007).

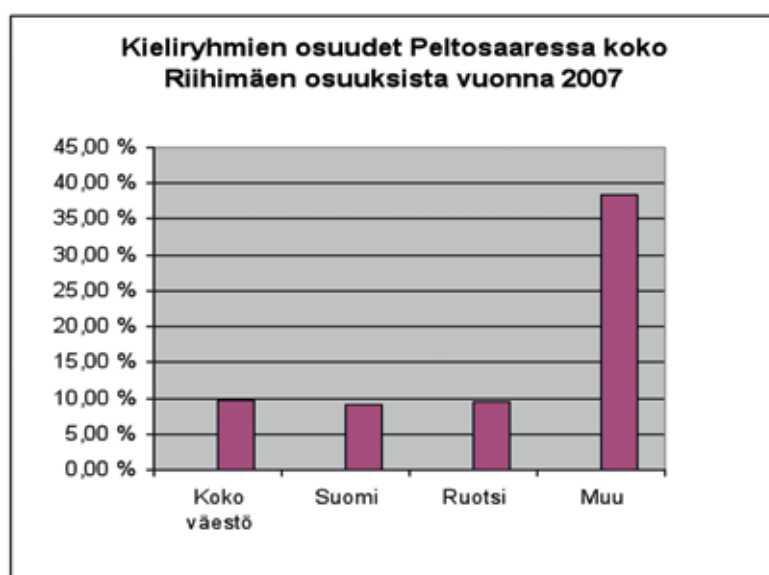

Kuva 15. Kuluttajien tuloluokittaiset prosenttiosuudet Peltosaareissa ja Riihimäellä vuonna 2005 (Tiedot: Ruututietokanta 2007)

tava osa Riihimäen vieraskielisestä väestöstä on keskittynyt Peltosaareen. Kuvasta 16 nähdään, että koko Riihimäen muunkielisten osuudesta 38 prosenttia asui Peltosaareissa vuonna 2007. Tuolloin Peltosaaren väestöstä oli 8,8 prosenttia vieraskielisiä eli lähes joka kymmenes peltosaarelainen. Koko Riihimäellä tämän ryhmän osuus oli 2,2 prosenttia.

Muiden kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien osuudet kasvoivat vuosien 1995 ja 2007 välillä, jolloin Peltosaareissa tämä osuus oli neljä prosenttia ja Riihimäellä yhden prosentin. Vuonna 1995 Peltosaareissa asui 47 prosenttia Riihimäen vieraskielisestä väestöstä ja yli 36 prosenttia Riihimäen venäjänkielisestä väestöstä.

Jotta ymmärtäisimme Peltosaaren väestöllisiä rakenteita ja niihin liittyviä erityispiirteitä, päätimme verrata Peltosaarta vastaavan tyyppiseen lähiohjaan pääkaupunkiseudulla. Vertailulähiöksi valittiin Havukosken kerrostaloalue Vantaalta, radan

Kuva 16. Kieliryhmien prosenttiosuudet Peltosaareissa vuonna 2007 koko Riihimäen osuuksista. Kieliryhmällä 'muu' tarkoitetaan muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvia (Tiedot: Riihimäen kaupungin tilastoja).

Kuva 17. Havukoski edustaa tyypillistä 1970-luvun lähiöaluetta. Kuvat: Antti Ammuset (Havukoski 2007).

varrelta (kuva 17). Myös Havukoski on rakennettu 1970-luvulla, samojen arkkitehtien suunnittelemana. Sosioekonomisen rakenteensa osalta Havukosken alue kuuluu selkeästi pääkaupunkiseudun heikoimpien asuinalueiden joukkoon.

Pääosin 1970-luvulla rakennettu Havukosken kerrostaloalue on varsin yhtenäisenä säilynyt lähiökokonaisuus, jonka arkkitehtuuri noudattaa tyypillistä 70-lukulaista rakentamista elementtiseinineen ja tehostevärjättyine julkisivuineen. Alueen rakennuttajina toimivat Helsingin Asuntokeskuskunta Haka ja Helsingin Sato Oy. Havukoskea on peruskorjattu 1990-luvulla ja se on ollut mukana Vantaan kaupungin ASKE-projektissa (asuinalueiden kehittämisprojekti) sekä EU:n rahoittamassa Urban-ohjelmassa vuosina 1997–1999 (Havukoski 2007: 9). Havukosken kerrostaloalue on pääosiltaan suojeltu asemakaavalla.

Peltosaari-vertailua varten tarkastelualue jaettiin koskemaan Havukosken kerrostaloaluetta, joka käsittää kaksitoista ruutua vuoden 2007 Ruututietokannasta. Ruutujen yhteenlaskettu pinta-ala on 75 hehtaaria. Koko Havukosken kaupunginosan pinta-ala on 2,9 km².

Vertailutaulukosta (taulukko 3) selviää, että Havukosken kerrostaloalueen asukasmäärä on yli kaksinkertainen Peltosaareen verrattuna. Alueiden asukasrakenne on puolestaan hyvin yhtenäinen niin ikäluokkien kuin lapsiperheiden ja opiskelijoiden osuuden suhteen. Merkittävää on Peltosaaren ja Havukosken keskinäiset erot pienituloisten kuluttajatalouksien, pienituloisten osuuden ja erityisesti työttömyyden osalta. Vuonna 2004 Havukoskella työttömyysaste (työvoimasta) oli 12,1 prosenttia, kun Peltosaaressa vastaava luku oli 27 prosenttia. Myös eläkeläisten osuudessa ja asuntotyyppien jakautumisessa alueiden välillä on eroa: Peltosaari on vuokratalovaltainen kerrostaloalue (64,3 prosenttia asunnoista on vuokra-asuntoja), kun taas Havukoskella omistusasuntojen osuus asuntokannasta on hieman yli puolet.

Taulukko 3. Peltosaari ja Havukosken kerrostaloalue vuonna 2006. Luvut ovat ensimmäistä riviä lukuun ottamatta prosentteina (Tiedot: Ruututietokanta 2007)

	Pelto- saari	Havu- koski
Asukasluku (31.12.2006)	2292	5439
0–17-vuotiaat	17 %	16 %
18–64-vuotiaat	70 %	71 %
65-vuotiaat ja sitä vanhemmat	13 %	13 %
lapsiperheiden osuus asutokunnista	17 %	19 %
pienituloisten kuluttajatalouksien (– 25 999€/v) suhteellinen osuus kaikista kuluttajatalouksista	67 %	48 %
pienituloisten (–13 999€/v) osuus kuluttajista	53 %	34 %
vain perusasteen suorittaneet yli 18-vuotiaista	45 %	40 %
opiskelijat (v. 2004)	9 %	7 %
eläkeläiset (v. 2004)	23 %	17 %
työttömät (v. 2004)	27 %	12 %
omistusasuntojen osuus asutokannasta	31 %	51 %
vuokra-asuntojen osuus asutokannasta	64 %	46 %

Huomionarvoista on, että Peltosaaren työttömyys ei juurikaan ole laskenut 1990 -luvun lopun ja 2000 -luvun nousukausien aikana. Reilusti neljännes asukkaista (27%) on työttöminä vielä vuonna 2004. Samantyyppinen lähiö lähempänä metropolin keskustaa on päässyt paremmin uuteen nosteeseen mukaan (työttömyysaste 2004 12%).

Pitkäkestoisen työttömyyden jälkeen tämä mittaluku antaa kuitenkin liian valoisan kuvan Peltosaaren väestörakenteesta. Usean vuoden mittainen työttömyys alkaa purkautua muiden sosiaalisten etuuksien – ennen muuta erilaisten eläkkeiden suuntaan. Tästä syystä kiinnostavin mittaluku on se, joka kuvaa työttömien ja työikäisten eläkeläisten yhteenlaskettua osuutta. Indikaattorin rakentamiseen liittyy tilastollisia vaikeuksia³ mutta karkea arvio on mahdollista esittää. Näyttää siltä, että lähes puolet Peltosaaren asukkaista (46%) on tehdyn arvion mukaan niin sanottua passiiviväestöä, työttömiä tai työikäisiä eläkeläisiä. Tällaista väkeä on puolet (50%) alueen läntisen reunan vuokrataloasukkaista.

Edellä esitetyn nojalla on mahdollista vetää kolme johtopäätöstä, jotka tiivistävät tarkastelun sisällön: (1) Riihimäki ei ole selviytynyt uuden, tietointensiivisen kasvun oloissa metropoliseudun sisällä erityisen hyvin, (2) Riihimäen sisällä sosioekonomisen heikentyminen on kohdistunut ennen muuta Peltosaareen, (3) Peltosaaresta on tämän kehityksen myötä muodostunut seudullisesti poikkeuksellinen rakenteellisen työttömyyden paikantuma.

³ Peltosaaren alueen niin sanotun passiiviväestön osuutta laskettaessa on arvioitu alueen työikäiseen väestöön (15–74 vuotiaat) kuuluvien työttömien ja työikäisten eläkeläisten osuus. Käytettävissä olevista tilastoista johtuen työikäisten eläkeläisten määrä ja työikäisen väestön määrä on laskettu seuraavassa kuvatulla tavalla.

Koska käytettävissä olleista alueen väestötiedoista on ollut laskettavissa vain 18–74 vuotiaiden lukumäärä, 15–17-vuotiaiden osuus on jouduttu arvioimaan. Arviointi on tehty laskemalla ensin koko Peltosaaren kerrostaloaluetta koskevista väestötiedoista kahdeksan vuoden keskiarvo puuttuvan ikäryhmän osuudelle alueella. Tilastoista on saatu 15–19-vuotiaiden osuus, josta 15–17 vuotiaiden osuudeksi on arvioitu 3/5 tästä ikäluokasta, koska näin lähekkäin olevat ikäluokat ovat kooltaan melko lähellä toisiaan. Saatu osuus kokonaisväkiluvusta on lisätty 18–74-vuotiaiden määrään, jolloin on saatu 15–74-vuotiaiden määrä alueella.

Eläkeläisiin lasketaan tilastoissa mukaan kaikki eläketulosaajat iästä riippumatta. Koska voidaan olettaa, että kaikki yli 75-vuotiaat saavat jonkinlaista eläketulosa, on työikäisten eläkeläisten määrä saatu vähentämällä kaikkien alueen eläkeläisten määrästä yli 75-vuotiaat asukkaat.

Asumistyytyväisyys ja asumiseen liittyvät ongelmat

Ihmisten elämäntapojen, asumistyytyväisyyden ja elämänongelmien selvittämiseksi asukkaita haastateltiin (Ratvio et al. 2010) ja näitä teemahaastatteluita täydennettiin myöhemmin tehdyllä asukaskyselyllä (Yousfi & Ratvio 2010).

Haastateltavat paikannettiin niin sanotulla lumipallo-otannalla: tutkijoilla oli Riihimäen kaupungin edustajien kautta tiedossa muutama Peltosaaren asukasaktiivi, jotka ohjasivat tutkimukseen mukaan lisää tuntemiaan alueen asukkaita. Tätä kautta otoksesta rakentui systemaattisella tavalla vino siten, että se kuvaa lähinnä paikallisten aktiivien ajattelutapoja. Vaikka tällaisten aktiivien valinnassa pyrittiin mahdollisimman suureen monipuolisuuteen (ks. ao. teksti), keskeinen tulos liittyi haastatteluissa ilmenneeseen toistuvuuteen (ks. taulukko 4).

Taulukko 4. Erilaisten haastateltavien antamat kouluarvosanat ja pahimmat osoitetut ongelmat.

	Pelto- saaren arvosana	Asunnon arvosana	Pahin sosiaalinen ongelma	Pahin fyysisen ympä- ristön ongelma
Aktiivinen kehittäjä yks.v.talo	4 Ostari, 9 Taka-PS. 8 Venuksen- Otavank.	8–9 hyvä- kuntonen, sijainti	Vanhusten kannalta häirikoivät nuoret. Moniongelmaisille apua. Ongelma-asujat hajautettava.	Ostarin alue purettava ja raken-nettava palvelut van- huksia ja lii-kuntarajoitteisia huomioiden. Ei ole palveluita. Kahvila tapaamispaikaksi.
Sinnittelevä sopeutuja kaup.v.talo	7 kylhän mä oon täällä viihtynyt	9 hyvä pohja, valoisa, isot huoneet	Tietyt ihmiset tuhoavat paikko- ja ja sotkevat. Alue on rau- hoittunut. Vuokrat ovat liian kalliit asua.	Kaikki palvelut on, mitä tar- vitsee. Ympäristö olisi pitänyt kunnostaa jo aikaa sitten (ta- lojen julkisivut, parkkipaikat, pihat, raput, roskapistheet)
Aktiivinen kehittäjä kau-p.v.talo	9 ihania ihmisiä, ja justiin tää luonto	5 ½ kuntoon nää asunnot	Nuorille paikkoja, vanhusten palvelut lähelle. Yksinäisille ja ongelmallisille tapaamispaikkoja.	Parkkipaikat, huonokuntoiset rakennukset ja asunnot. Huo- not palvelut varsinkin van- huksille. Kauppa, kampaamo puuttuu.
Aktiivinen kehittäjä osaketalo	9 yleisilme, sijainti 5 vastuitten jakaminen	8 et kyl täs kivoja juttuja on, siisti.	Moniongelmaisten kerääntymi- nen alueelle, Suuret juoppopo- rukat katukuvassa.	Jätehuollon sekavuus ja hinta. Vedenkulutus, sähkönkulutus, romuautot. Ostarin palvelut vähäiset, ostarin juopporinki
Kehityksestä kiinnostunut osaketalo	6 huonot kävelytiet, liikaa vuok- ra-asuntoja	8 remontoit- tu, ikkunoita moneen suuntaan	Asematunneli ja Telluskatu tur- vattomia. Vuokrataloja liikaa, alueen leima. Nuoret häirikoivät.	Parkkipaikkoja liikaa, hallin- tasuhteet on sekavat. Alueet epäsiistejä, autonromut. Roskis- kuri. Palvelut olemattomat.
Kehityksestä kiinnostunut osaketalo	7–8 Peltosaaren takaosa, 6 Tellustori	7–8 pinta-remon- tilla sais tosi paljon	Tori, ostari turvattomia. Telluskadun ongelmatalo. Häi- rikkönuoret ongelma. Yksinäiset lapset.	Parkki- ja piha-alueiden sekava hallinta. Pihavälineet vanhoja ja huonossa kunnossa. Roskisten hallinta ja käyttö.
Kehityksestä kiinnostunut kaup.v.talo	?	?	Syrjäytymisvaarassa olevat lap- set, moniongelmaiset perheet, vanhusten tarpeet	Parvekkeet huonossa kunnossa; käyttökiellossa. Kävin masen- tumassa kaikissa rapuissa. Parkkipaikat
Sopeutunut/ tyytyväinen yks.v.talo	8 ½ huippu- luokan puis- toaluetta	8 ½	Asemanseutu uhkaava. Ongelma-asujille tukiasumista. Remuavat naapurit.	Parkkipaikka. Terveystoiminta kaukana. Parkkipaikalla ei sähkötoilppaa, alue kuoppainen.
Sopeutunut/ tyytyväinen yks.v.talo	9 aika rauhallinen	7–8 et tässä oli remppa tehty	Juopottelu ostarilla. Öisin bilettävät naapurit (hädätetty). Turvallisuus: välttää ostaria.	Huono roskakuri. Rikotaan ovia. Laitapuoli tuhoaa asun- not. Parkkipaikka pahassa kunnossa.

Kaikki haastateltavat tiesivät valittaa erilaisista, asuinympäristön fyysisiin puoliin liittyvistä kysymyksistä (palvelukeskuksesta, parkkipaikoista, jätehuollosta), mutta valitusten painopiste oli selvästi sosiaalisten ongelmien puolella. Häiriköivät nuoret, moniongelmaiset, ongelma-asujat, paikkojen tuhoaminen ja sotkeminen, suuret juoppoporukat ja kaikkeen tähän liittyvä eriasteinen turvattomuus olivat etumaisia toistuvia teemoja. Samalla kuitenkin Peltosaarelle ja omalle asunnolle annetut kouluarvosanat asettuivat yllättävänkin korkealle tasolle. Vain yksittäiset haastateltavat antoivat heikkoja tai välttäviä arvosanoja, ja tällöinkin ne useimmiten paikannettiin yksittäisiin kysymyksiin (ostariin, Tellustoriin, vastuitten jakamiseen tai muuhun). Etsimättä nousee esille kysymys siitä, miten näin korkea yleisarvosana voi syntyä näin voimakkaiden, sosiaalista elämää koskevien valitusten keskeltä.

Kun kysymystä selvitettiin haastatteluaineistojen valossa, vastaus näyttäisi liittyvän alueen sisäiseen mikromaantieteelliseen rakenteeseen. Haastatellut aktiivit välittävät lähiympäristön ongelmista melko paljon. Ne ovat haastateltujen mukaan kuitenkin pistemäisiä ja usein talokohtaisia. Huolta kannetaan yhtälailla alkoholi- ja mielenterveysongelmallisista, yksinäisistä, vähätuloisista, nuorista, vanhuksista ja hylätyistä lemmikeistä. Haastateltavat kertovat puuttuneensa moniin tapauksiin ja vaativat sosiaaliin ongelmiin pysyvämpää ratkaisua. Katseet tässä kohdistuvat ennen muuta Riihimäen kaupunkiin.

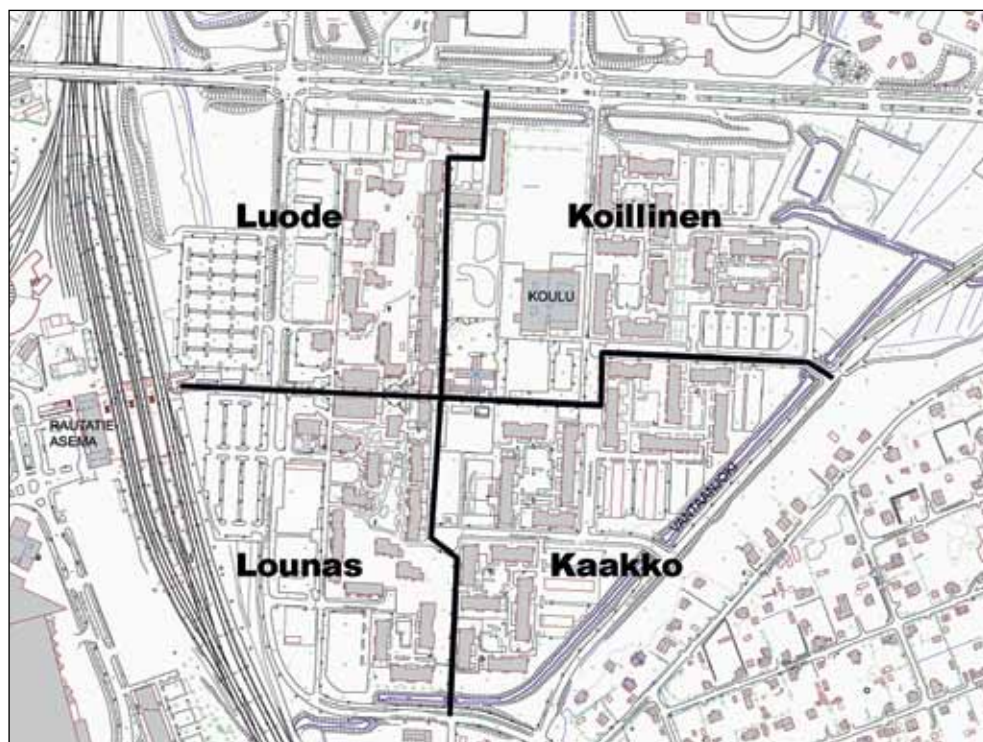
Koetuista sosiaalisista ja fyysisen rakenteen ongelmista huolimatta haastateltavat ovat hyvin sitoutuneita omaan alueeseensa. Korostaessaan myös sen myönteisiä piirteitä haastateltavat arvostavat erityisesti Peltosaaren puistomaisuutta ja asukkaiden yhteisöllisyyttä. Luonnonläheisyyden ohella sijainti lähellä keskustaa ja hyvät ulkoilumahdollisuudet koetaan positiivisina tekijöinä. Erityisesti kesäisin Peltosaari nähdään kauniina kaupunginosana.

Kun haastateltavat myönteistä yhteisöllisyyttä korostaessaan puhuvat siitä, että alueella asuu ”niin ihania ihmisiä”, he aivan ilmeisesti puhuvat eri ihmisistä kuin raportoidessaan moniongelmaisista tai juopoista. Näyttäisi siis siltä, että paikalliset aktiivit muodostavat omia paikallisia ryhmiään, joiden sisäiset suhteet ovat osin hyvinkin vahvat. Niiden nojalle rakentuu paikallisia rauhan saarekkeita, joiden keskeinen etu liittyy niiden tarjoamaan sosiaaliseen elämään. Tästä rakentuu omanlaistaan yhteisöllisyyttä, joka ei synny sosiaalisista häiriöistä huolimatta vaan juuri sosiaalisten häiriöiden vuoksi, niiden hallinnan varaan. Osa paikallisista asukkaista liittoutuu yhteen paremmin selvitäkseen sosiaalisten häiriöiden keskellä, ja – osin juuri tästä rakentuvan yhteisöllisyyden vuoksi – viihtyy alueella varsin hyvin.

Asukaskyselylomake jaettiin kaikkiin Peltosaaren 1750:een kotitalouteen helmikuussa 2009. Kyselyyn saatiin yhteensä 527 vastausta lopullisen vastausprosentin ollessa 30 prosenttia. Ensimmäisen kyselykierroksen vastausprosentti oli vain hieman yli 10, vaikka projektia kyselyineen uutisoitiin paikallisissa tiedotusvälineissä. Tämä lienee eräänlainen ennätys kyselytutkimusten saralla.

Peltosaaren eriytymistä ja sisäisen dynamiikan eroja selvitettiin jakamalla Peltosaari koillis-, kaakkois-, lounais- ja luoteisosiin kuvan 18 mukaisesti. Käytetyn aluejaon on määritellyt Riihimäen kaupungin tekninen virasto. Vastaajista 34 prosenttia asuu koillisella ja 33 prosenttia kaakkoisella osa-alueella. Lounaisen alueen vastaajien osuus jää 22 prosenttiin aineistosta ja luoteisella alueella 11 prosenttiin. Aineiston vastaajien osuudet mukailevat Peltosaaren todellista asukasjakaumaa vain lievästi painottuen koilliseen ja kaakkoon.

Kyselyaineiston analyysissa saatiin viisi tulosta, jotka kaikki erilaisilla, toisiaan täydentävillä tavoilla kuvaavat asukkaiden viihtymistä, sen määrää ja laatua – samalla täydentäen ja muuntaen haastatteluiden välittämää kuvaa. On huomattava, että kuvatulla tavalla tehdyn kyselyn tulos on edustavampi ja kattavampi kuin haastatteluiden.

Kuva 18. Kyselyn analysoinnissa käytetty Peltosaaren osa-aluejako.

Ensinnä näyttäisi siltä, että *asukkaat ovat ehkä yllättäväinkin tyytyväisiä Peltosaaren heille tarjoamiin fyysisiin asuinolosuhteisiin*. Asuntojen fyysistä kuntoa kysyttiin viiden osalohkon osalta ja kaikista tuli myönteistä palautetta. Huonelämpötila sai eniten kiittävää palautetta kaikilla Peltosaaren osa-alueilla jopa Helsingin lähiöprojekti-alueiden arvoja enemmän. Ikkunoiden ja parvekeovien tiiviys sekä äänieristys ovat yleisimpiä ongelmia kaikilla pienalueilla. Äänieristykseen on Peltosaarella kaikkiaan tyytymättömiä yli 40 % vastaajista mutta luoteisella alueella jopa yli puolet. Ikkunoiden ja parvekeovien tiiviys vaivaa luoteisen asukkaista 51 %:a ja kaakon asukkaista 41 %:a. Ilmanvaihdon riittävyys on luoteessa joka kolmas asukas tyytymätön ja muilla alueilla joka neljäs. Asumisen hintaan, eli vuokran tai yhtiövastikkeen suuruuteen on 35 % tyytymättömiä Peltosaaren luoteisosassa, ja koillisosassakin vielä lähes joka viides.

Toiseksi näyttäisi siltä, että *alueella esiintyvät sosiaaliset ongelmat ovat seudullisesti vertaillen korkealla tasolla*. Talokohtaisia ongelmia kysyttäessä luoteisosan talot esiintyvät muihin Peltosaaren alueisiin ja Helsingin kaupungin lähiöprojekti-alueisiin verrattuna erittäin ongelmallisina.

Luoteisen alueen vastaajista puolet sanoo pihalla esiintyvän paljon roskaisuutta, kaksi viidestä sanoo olevan paljon ilkivaltaa ja paljon julkista juopottelua, joka kolmas sanoo olevan paljon rappujen epäsiisteyttä, paljon naapureiden metelöintiä ja paljon meteliä yöaikaan. Joka viides vastaaja kokee olevan paljon häiritseviä lapsi- ja nuorisojengejä sekä epäsiistit pesutuvan tilat. Tämän lisäksi luoteessa useampi kuin joka kymmenes kokee talossa olevan paljon huumeiden käyttöä tai kauppaa.

Lounaisen alueen vastaajista lähes joka kolmas kokee talonsa pihalla esiintyvän paljon roskaisuutta, joka neljäs kertoo olevan paljon julkista juopottelua, joka viides kokee talossa esiintyvän paljon ilkivaltaa ja sotkemista. Useampi kuin joka kymmenes kokee, että talonsa rapuissa on paljon epäsiisteyttä, naapurit metelöivät paljon myös yöaikaan ja on paljon häiritseviä lapsi- tai nuorisojengejä.

Kaakkoisen alueen taloissa joka kymmenes kokee talonsa pihalla paljon roskaisuutta ja paljon julkista juopottelua. Muut kaakkoisen alueen taloissa ilmenevät ongelmat

ovat vastaajien mukaan vähäisempiä. Koillisessa samaiset ongelmat ilmenevät muita Peltosaaren osa-alueita lievemmin.

Peltosaaren asunnot pärjäävät keskimäärin hyvin vertailtaessa niitä Helsingin itäsuunnan lähiöihin, jotka ovat mukana lähiöprojekteissa. Luoteinen Peltosaaren osa-alue itsessään on sen sijaan merkittävästi heikompi kuin itäisen Helsingin lähiöprojektialueiden keskiarvo ja esiintyy peltosaarelaisittain ongelmallisimpana.

Kolmanneksi näyttäisi siltä, että *koettu turvattomuus on seudullisesti vertaillen korkealla tasolla*. Merkittävä alueellisen päivittäisen turvallisuuden heikkous koskee lapsia. Reilu neljännes luoteisen ja lounaan asukkaista ei koe pihoja pienille lapsille turvallisiksi leikkipaikoiksi. Luoteisen vastaajista jopa kolmetoista prosenttia on täysin eri mieltä siitä, että pienet lapset voisivat turvallisesti leikkiä pihalla. Helsingin lähiöprojektialueilla vastaava täysin eri mieltä olevien osuus oli alle viisi prosenttia.

Päivittäistä turvattomuutta kokee Peltosaareissa muutama prosentti kunkin pienalueen asukkaista. Kuukausittain tai useammin väkivallan kohteeksi joutumista pelkää luoteisen alueen asukkaista lähes joka neljäs kyselyyn vastanneesta. Turvattomuus keskittyy voimakkaasti vuokra-asujiin kullakin pienalueella. Peltosaarelaisien kokemaa turvallisuutta on keskimäärin samaa luokkaa kuin pääkaupunkiseudun köyhimmän viidenneksen keskuudessa vuonna 2002. Peltosaaren luoteisella alueella turvattomuus on kuitenkin huomattavan korostunutta. Tällä alueella väkivallan kohteeksi joutumista pelkää viikoittain yksitoista prosenttia vastaajista. Kun pääkaupunkiseudun alimman kvintiilin alueella vastaavaa pelkoa kokee viisi prosenttia vastaajista, väkivallan pelko on Peltosaaren luoteisessa osassa yli kaksinkertaista pääkaupunkiseudun köyhimpiin alueisiin verrattuna. Kuukausittain väkivallan kohteeksi joutumista Luoteis-Peltosaareissa pelkää noin neljännes vastaajista (24 prosenttia), kun pääkaupunkiseudulla, alimman kvintiilin alueilla vastaavaa pelkoa kokee kymmenen prosenttia asukkaista.

Myös asuntomurron pelko on Peltosaareissa suurinta luoteisella alueella, jossa asuntomurron viikoittainen ja kuukausittainen pelko on kaksi kertaa yleisempää kuin pääkaupunkiseudun alimman kvintiilin alueilla: viikoittain kotinsa puolesta pelkää luoteessa yli seitsemän prosenttia ja kuukausittain kuusitoista prosenttia vastanneista. Muilla Peltosaaren osa-alueilla asuntomurron pelko on vähäisempää kuin pääkaupunkiseudun verrokkialueilla.

Neljänneksi: *vaikka osa paikallisista aktiiveista on voimakkaasti sitoutunut alueeseensa ja puolustavat sitä, näyttäisi kyselyn valossa kuitenkin siltä, että asukkaiden muuttohalukkuus on suurta*. Olemme aikaisemmissa tutkimuksissamme osoittaneet, kuinka koettu turvattomuus on selvässä yhteydessä muuttohalukkuuteen, ainakin pääkaupunkiseudun lähiöalueilla (Kortteinen ym. 2005). Tilanne näyttää samalta myös Peltosaaren kohdalla. Alueelta aktiivisesti poismuuttoa suunnittelee tietotaitoa omaava väestönosa. Kaikissa koulutusryhmissä muuttonsa näkee ajankohtaisena yli kymmenys, mutta opistotason ja ylioppilastutkinnon suorittaneiden osalta se on lähes kaksi kymmenystä. Alueen korkeakoulututkinnon suorittaneista jopa 54 prosenttia ja ylioppilastutkinnon suorittaneista 51 prosenttia haluaisi muuttaa pois Peltosaaresta. Näistä kuitenkin merkittävä osa kokee muuttomahdollisuutensa nyt huonoiksi ja jäävät ainoastaan sen vuoksi.

Vastaava ilmiö on havaittavissa opiskelijoiden kohdalla. Peltosaareissa on merkittävä määrä Riihimäen opiskelija-asunnoista. Reilu kolmannes opiskelijoista pitää muuttoansa kohtalaisen ajankohtaisena. Tämän lisäksi vajaa puolet haluaisi muuttaa mutta jää, koska muuttomahdollisuudet ovat nyt huonot. Ainoastaan viidennes ei ole muut-tamassa. Vastaavasti Peltosaaren asiantuntijoista ja ylemmistä toimihenkilöistä – näitä Peltosaareissa on vain kuusi prosenttia työvoimasta kun vastaava luku Riihimäellä keskimäärin on neljätietoista prosenttia – reilu neljännes on muuttamassa pois Peltosaaresta. Toinen neljännes olisi myös muuttamassa, mutta muutto siirtyy koska mahdollisuudet ovat nyt huonot. Kolmas huolestuttavan muuttohalukas ryh-

mä ovat koti-isät ja kotiäidit perheineen, joista lähes kolmannes aikoo muuttaa, lisäksi 43 prosenttia muuttaisi jos olisi mahdollista. Näistä lapsiperheistä ainoastaan vajaa kolmannes ei näe muuttotarvetta.

Alueen asukasvaihtuvuus on valikoivaa, mikä voimistaa sosiaalisen rakenteen heikkenemistä. Merkillepantavaa Peltosaaren asukasrakenteen kehityksessä on, että se näyttää heikkenevän ja yksipuolistuvan riippumatta yhteiskunnan taloudellisen kehityksen suunnasta. Juuri se väestönosa, joka olisi kaupungin kehittämisstrategian kannalta keskeisin, niin sanotut osaajat, suunnittelevat muuttoa pois.

Taulukko 5. Peltosaaren parantamiseen käytettävät keinot.

Peltosaarta voisi parantaa...		Vastauksia	% vastaajista
Rakennusten julkisivuja kohentamalla	Koillinen Kaakko Lounas Luode	82 71 37 27	52,2 46,7 35,9 50,0
Rakennusten energiatehokkuutta parantamalla (pienemmät energiakulut)	Koillinen Kaakko Lounas Luode	79 70 47 15	50,3 46,1 45,6 27,8
Kunnostamalla pihat	Koillinen Kaakko Lounas Luode	96 96 68 36	61,1 63,2 66,0 66,7
Rakentamalla lisää yhteistiloja (talojen pohjakerroksiin tai Piharakennuksiin)	Koillinen Kaakko Lounas Luode	25 27 18 9	15,9 17,8 17,5 16,7
Rakentamalla uusia kerroksia talojen katoille	Koillinen Kaakko Lounas Luode	9 14 7 2	5,7 9,2 6,8 3,7
Rakentamalla alueelle lisää asuintaloja (tarkkaan valittuihin kohtiin, häiritsemättä nykyisten asukkaiden ikkunanäkymiä)	Koillinen Kaakko Lounas Luode	12 18 11 7	7,6 11,8 10,7 13,0
Purkamalla huonokuntoisia, rumia tai korjauksiltaan liian kalliiksi tulevia taloja	Koillinen Kaakko Lounas Luode	83 69 54 30	52,9 45,4 52,4 55,6
Vähentämällä omilla henkilökohtaisilla valinnoilla energiankulutusta huoneistossa	Koillinen Kaakko Lounas Luode	75 71 33 13	47,8 46,7 32,0 24,1
Kierrättämällä omat kotitalousjätteet	Koillinen Kaakko Lounas Luode	72 77 40 21	45,9 50,7 38,8 38,9
Olisin kiinnostunut osallistumaan vapaaehtois-toimintaan taloyhtiön/pihapiirin/Peltosaaren hyväksi	Koillinen Kaakko Lounas Luode	23 19 7 9	14,6 12,5 6,8 16,7
Mitään parannustoimia ei tarvita	Koillinen Kaakko Lounas Luode	4 6 3 4	2,5 3,9 2,9 7,4

Koillinen n = 157, kaakko n = 152, lounas n = 103, luode n = 54

Viidenneksi: alueen ongelmien koettu sosiaalinen profiili näkyy selvästi myös asukkaiden kehittämistyötä koskevissa toiveissa ja mielipiteissä (taulukko 5). Sen sijaan että huoli kiinnitettäisiin yleisesti tärkeinä pidettyihin ekologisiin seikkoihin, esimerkiksi ekotehokkuuteen, kehittämistoiveet kohdentuvat arkisen elämän ongelmanratkaisuun. Vastaajista alle seitsemän prosenttia mielestä Peltosaarta voisi parantaa rakentamalla alueelle lisää asuntoja. Puolet vastaajista kokee, että huonokuntoisia, rumia tai korjauksiltaan liian kalliiksi tulevia taloja voisi purkaa. Neljäkymmentä prosenttia vastaajista pitää ekotehokkuutta vähän tai ei lainkaan tärkeänä asiana. Tämä korostuu luoteisella alueella, jossa vain neljännes asukkaista pitää edes mahdollisena sitä, että aluetta voisi kehittää rakennusten energiatehokkuutta parantamalla ja omaa energiankulutusta vähentämällä.

Omistusasujavastaajista kuusi prosenttia on sitä mieltä, että taloyhtiö voisi rahoittaa kiinteistön parannuksia rakentamalla ja myymällä uusia asuntoja tontilleen. 60 prosenttia oli jyrkästi vastaan. Omistusasujien jakauma säilyi samana kysyttäessä pitääkö lisärakentamista taloyhtiön taloustilanteen huomioiden perusteltuna. Alueen asuntojen parantamisen rahoittamiseksi vuokra-asujista kymmenen prosenttia hyväksyi ja 77 prosenttia ei hyväksynyt vuokrien korottamisia. Vuokra-asujien mielipiteet uusien asuntojen rakentamisesta ja myymisestä parannustoimien rahoittamiseksi jakautuvat: neljänneksen mielestä vuokranantajan ei tule toimia näin, kolmannes katsoo, että tämä voisi olla mahdollista.

Kun peltosaarelaisilta kysyttiin, minne heidän mielestään uusia asuntoja voisi rakentaa, 26 prosenttia vastasi että ei minnekään. Vastaajien selkeä enemmistö, 55 prosenttia, kannatti uusien rakennusten rakentamista mahdollisesti purettavien rakennusten tilalle ja 37 prosenttia vastaajista kannatti uusia rakennuksia rakennettavan alueen reunoilla oleville rakentamattomille tontin osille. Neljännes olisi valmis korottamaan kolmikerroksisia taloja – jos se olisi teknisesti mahdollista ja toisi mukanaan hissien. Pysäköintialueille voisi rakentaa lähes kahdentoista prosenttia mielestä, jos autopaikat saataisiin sijoitettua muualle lähiympäristöön. Vajaa kahdeksan prosenttia mielestä yhtiön tontille voisi rakentaa, jos se ei tukkisi pihanäkymiä asuntojen ikkunoista.

Vastaajia pyydettiin mainitsemaan erityisiä asunnon tai asuinympäristön kehittämiseen liittyviä toiveita Riihimäen kaupungille. Yleisimmin mainittu kehitystoiveisiin liittyvä teema on sosiaalisten ongelmien ratkaiseminen alueella. Vastauksissa toistuu vaatimus siitä, ettei moniongelmaisia asukkaita keskitettäisi Peltosaareen. Asukkaat haluaisivat parantaa turvallisuutta lisäämällä valvontaa ja sosiaalityön resursseja alueella.

1.5

Yhteenveto: kysymys Peltosaaren kehittämisestä

Kun Riihimäen elinkeinorakennetta ja teollistumista koskevat ennusteet ja suunnitelmat eivät toteutuneet suunnitellulla tavalla, Peltosaarta koskevat alkuperäiset suunnitelmat karsiutuivat, muuttuivat ja saivat kokonaan uusia merkityksiä (osa 2). Asuinalueen väestöpohja muotoutui tältä pohjalta – seudullisten asuntomarkkinoiden kautta – erityisen heikoksi ja ajan kanssa, Peltosaaresta on muodostunut rakenteellisen työttömyyden erityinen seudullinen keskittymä (osa 3). Asukkaiden sosiaalinen elämä ja heidän kokemansa ongelmat (osa 4) ovat rakentuneet tältä pohjalta: alueesta on tullut sosiaalisten ongelmien erityinen paikallinen keskittymä, jossa kärsitään erityisesti levottomuudesta ja turvattomuudesta.

Kun kehitystä tarkastelee edellä esitetyllä tavalla laajemman yhteiskunnallisen kehityksen muodostamasta näkökulmasta, voi sanoa, että kehitys on perustunut seudun deindustrialisaatioon: Riihimäki teollisuuden painottuneen elinkeinorakenteensa

kanssa on kärsinyt siitä elinkeinorakenteen yleisestä muutoksesta, joka on tuottanut teollisen työväestön kysynnän vähentymistä. Riihimäen sisällä tähän perustuvat ongelmat ovat erityisen painokkaasti keskittyneet Peltosaareen.

Tältä perustalta yritämme seuraavassa edetä pohtimaan sitä, millaiset kehittämis-toimet olisivat Peltosaareessa perusteltuja. Tässä on hyvä hakea vertailukohtia muualta Euroopasta, jossa on pitkäaikaisia kokemuksia deindustrialisaatioon liittyvän alueellisen muutoksen hallinnasta.

Hyvät vertailukohdat löytyvät Euroopan lähiöistä. Keskeiseksi huomioksi eurooppalaisissa kokemuksissa lähiöiden kehittämisestä on noussut julkisen sektorin rooli. On merkillepantavaa, kuinka sekä onnistuneimmissa että epäonnistuneissa hankkeissa nimenomaan julkinen sektori on ollut aloitteellinen ja vetovastuussa uudistushankkeiden osalta (Murie et al. 2005, Jones & Murie 2006, Murie 2009). Kun jäsennetään julkisen sektorin onnistumisia ja epäonnistumisia asuinalueiden kehityshankkeissa ja pohjana käytetään tähänastista eurooppalaista tutkimusta, esille nousee ainakin kaksi rakenteellista reunaehto.

Keskeiseksi nousee se, millä tavalla peruskorjauksen tulos tulee tulkituksi paikallisilla tai seudullisilla asuntomarkkinoilla. Onnistumisen kannalta keskeistä on, että peruskorjauksen tai uudistamisen tuloksena syntyvälle asuntokannalle on laaja-alaista paikallista kysyntää. Muussa tapauksessa julkisen sektorin – usein valtiovallan – yksin orkestroima (vrt. Murie et al. 2005, Jones & Murie 2006, Murie 2009) prosessi kalliine investointeine pikemminkin pysyvöittää sosiaalisten ongelmien paikallisen kasautumisen.

Yhtäläillä tärkeää on se, että yksittäisten lähiöiden sosiaalinen tilanne ei – ennen peruskorjausta – ole niin huono, että paikalliset ongelmat ovat saaneet itse itsensä ruokkivan luonteen. Jos alue on leimautunut ja jonkinlaisessa sosiaalisessa alikehityksen kierteessä, alueen kehittäminen on vaikeaa, jopa lähes mahdotonta ilman hyvin radikaaleja toimia, muun muassa sitä, että myös alueen väestöpohja suunnitellaan ja rakennetaan uudestaan. Tähän toimintatapaan liittyy omat vakavat ongelmat ja riskinsä. Kansainvälisiä esimerkkejä onnistuneista väestörakenteen hallinnollisesta vaihtamisesta on vaikea löytää. Tutkimuksissa on lähinnä noussut esille erilaisia siirtoon liittyviä lisäongelmia (displacement effects), jotka liittyvät alueelta pois siirrettävän asujaimiston asemaan ja sosiaalisiin vaikutuksiin. Helposti näyttää käyvän niin, että tämän väestönosan asema ei ainakaan kohene ja että muutoksen tuloksena ongelmat vain siirretään toisille alueille, jotka – kehittämistyön seurauksena – putoavat aiempaa vaikeampaan tilanteeseen. Jos nyt näiden keskusteluiden kautta tarkastelee sitä, mitä olemme tutkimuksemme kautta saaneet Peltosaaresta selville, näyttäisi siltä, että keskeisimmät Peltosaareen liittyvät huolet ja ongelmat ovat täsmälleen samoja kuin ne, jotka Keski-Euroopassa ovat nousseet onnistumisen keskeisiksi reunaehdoiksi tai epäonnistumisen riskeiksi. Sekä asukkaiden että viranomaisten näkökulmasta Peltosaaren etumaiset ongelmat ovat luonteeltaan sosiaalisia: ne liittyvät väestöpohjan poikkeukselliseen heikkouteen, niin sanotun passiiviväestön voimakkaaseen asemaan, järjestyshäiriöihin, turvattomuuteen ja vaihtuvuuteen, joka edelleen tahtoo heikentää alueen väestöpohjaa.

Tämän lisäksi kaikissa tutkimuksemme kuluessa tehdyissä niin sanotuissa asiantuntijahaastatteluuissa nousee voimakkaasti esille alueen mainetta tai imagoa koskeva huoli. Tämä tulee ilmi yhtä lailla vuokratalosektorin kuin omistusasumisenkin kohdalla: Peltosaaren vuokrataloihin on vaikea löytää halukkaita asukkaita, ja Peltosaaren omistusasuntojen hintataso on selvästi halvempi kuin muiden kaupungissa sijaitsevien 70-luvun lähiöiden. (Ks. Heikkola et al. 2010; Holstila et al. 2010)

Vuokratalojen tilannetta vielä vaikeuttaa vuokrataloyhtiöiden erittäin huono kunto. Yhtiöt ovat velkaantuneita ja asuntojen vuokrataso on pääkaupunkiseudun tasoa. Yhtiöiden ongelmat ovat alkaneet kasautua jo Peltosaaren rakentumisen aikoina. “Ongelmana (on) se ettei rakentaminen tai rakentamistapa ole ollut silloin aikoinaan

niin laadukasta kuin tänä päivänä on. Tämä on vaikuttanut niin, että sitä pientä peruskorjausta on ollut alusta saakka. Taloudelliset ongelmat ovat vuosien aikana kasaantuneet” (Asiantuntijahaastattelu T1). Riihimäen kaupungin vuokra-asuntostrategiassa (2008) arvioitiin, että seuraavien kuuden vuoden aikana peruskorjaustarve koko Riihimäellä on 27 miljoonaa euroa. Vuokrien korottaminen johtaisi kuitenkin tilanteeseen, jossa asukkailla ei olisi varaa asua enää asunnoissa. Peltosaareissa on lisäksi joissain taloissa kosteusongelmia; ”alakerran asuntoja joudutaan korjaamaan jatkuvasti, ne ovat kaikki ne talot entisen Vantaanjoen päällä” (Asiantuntijahaastattelu T2).

Sekä taloudelliset että sosiaaliset reunaehdot tekevät Peltosaaren kehittämisestä siis erityisen haasteellisen tehtävän. Tätä taustaa vasten ei olekaan ihme, että monet tutkimuksemme yhteydessä haastatellut paikalliset viranhaltijat olivat valmiita harkitsemaan hyvinkin radikaaleja, rakenteellisia toimia Peltosaaren kehittämiseksi.

Toistaiseksi esitettyjä kehittämissuunnitelmia – tai ajatuksia kehittämisen tavoista – on mahdollista arvioida tästä näkökulmasta. VTT:n ja erityisesti EcoDrive -hankkeen piirissä on tehty alustava hahmotelma siitä, millä tavalla Peltosaaren peruskorjaus voisi tapahtua. Yksi keskeinen ajatus on ottaa radan vieren laajat, heitteillä olevat pysäköintialueet rakentamiskäyttöön, ja rakentaa tämä alue täyteen tavalla, joka integ-roisi nykyisen Peltosaaren aiempaa paremmin Riihimäen muuhun keskusta-
Samalla Peltosaaren rakennuskanta peruskorjattaisiin tavalla, joka täyttäisi uudet, ekotehokkuuden näkökulmasta syntyneet teknis-taloudelliset vaateet (Lahti et al. 2009).

Tämän suunnitelman toteuttamiseen näyttäisi kuitenkin liittyvän vaikeita, taloudellisia ja sosiaalisia esteitä. Suunniteltu teknis-taloudellinen korjaustyö on mitaltaan niin merkittävää, että siihen ei ole taloudellisia mahdollisuuksia ilman lisärakentamista ja sen (oletettavasti) tuottamia tuloja. Suunnitellulla tavalla toteutettuna uudisrakentamisen tuottaman kerrosalaneliön hinta kohoaisi seudullisesti huomattavan korkeaksi. Vanhaan rakennuskantaan liittyvä lisärakentaminen on suunniteltu toteutettavaksi katoille, so. vanhaa kerrostalokantaa korottamalla. Uuden rakennuskannan korkeus ei jäisi tästä ainakaan alle. Tässä – ja muussa teemaan liittyvässä – toistuu ajatus siitä, että sekä uudisrakentamisen että peruskorjauksen (tai purkamisen) kulut olisi mahdollista kattaa rakentamalla samalle maapohjalle entistä enemmän, so. nimenomaan korkeussuuntaan.

Itse rakentamisprosessiin liittyvän teknis-taloudellisen pohdinnan pohjalta tällainen ajatus voi olla hyvin toimiva. On jopa arvioitu ja laskettu, että Peltosaaren tuleva kehittäminen suunnitellulla tavalla olisi kannattava investointi. Tällöin siis oletetaan, että suunniteltu peruskorjattu ja uusi rakennuskanta menee kaupaksi kohtuullisen hyvällä hinnalla.

Juuri tässä näkyvät aluksi jo esille nostettu näkökulman ahtaus. Taloudellisia seikkoja arvioidaan lähinnä kiinteistötalouden näkökulmasta. Ongelmia nousee, jos vaihtaa näkökulmaa ja suunnitelmaa tarkastelee seudullisten asuntomarkkinoiden näkökulmasta. Nykyinen rakennuskanta on kolmi-, neli- tai kuusikerroksista, elementtitekniikkaan nojaavaa betoniarkkitehtuuria, eikä se seudullisilla markkinoilla ole osoittautunut houkuttelevaksi. Asiantuntijahaastatteluissa (mm. yksityisten rakennuttajien edusmiesten keskuudessa) toistuu usein ajatus siitä, että tällä (noin sadan kilometrin) etäisyydellä metropolin keskustasta ihmiset – ja ennen muuta elinkeinorakenteen nykyisen muutoksen oloissa keskeiset ihmiset, niin sanotut uudet osaajat – pyrkivät hakeutumaan omakotitaloihin. Muun muassa Lahden Kariston takkuilevaa myyntiä on selitetty kaavoituksen tiiviydellä: järvenrannasta ja oikoradasta huolimatta tälle etäisyydelle sijoittuvat ihmiset tahtovat suurempia tontteja. Lisäkerroksiin ja korkeaan rakentamiseen perustuva rahoitusmalli voi toimia asuntomarkkinoilla jos kohde sijaitsee metropoliseudun keskustassa, mutta jos Riihimäki ra-

kentaa Peltosaaresta entistä korkeamman (ja entistä poikkeavamman), on syytä kysyä vakavasti, kuinka haluttava tällainen kohde seudullisten markkinoiden sisällä olisi.

Korkeaa ja tiivistä paremmin tälle etäisyydelle sopisi jonkinlainen matala ja tiivis, puutarhakaupunkimainen asutus, joka – esimerkiksi perustuessaan passiivitaloratkaisuille, ja sijaitessaan radan varressa, lohijoen rannalla – voisi muodostua profiilitaan niin ekologiseksi, että siitä voisi tulla osalle väkeä houkutteleva vaihtoehto (vrt. ”Riihimäen uusi eko-keskusta”). Tämä vaihtoehto ei kuitenkaan ratkaisisi kysymystä projektin rahoituksesta, tai ainakin se pitäisi avata uudestaan.

Toinen kysymys, jota edellä mainituissa suunnitelmissa ei ole toistaiseksi pohdittu, liittyy Peltosaaren väestöpohjaan ja sisäiseen rakenteeseen. Peltosaaren väestöpohja on sosioekonomiselta kannalta tarkasteltuna ja seudun sisällä vertaillen aivan poikkeuksellisen heikko. Lisäksi Peltosaari on jakautunut sisäisesti niin, että rakenteellinen työttömyys on keskittynyt alueen läntisellä reunalla sijaitseviin vuokrataloihin, jotka muodostavat – taas seudun sisällä vertaillen – poikkeuksellisen laajan huono-osaisuuden keskittymän. Sosiaaliset järjestyshäiriöt ja asukkaiden kokemus turvattomuus paikantuu asukkaiden näkökulmasta tälle kaistaleelle, joka katkaisee kaikkien peltosaarelaisten yhteyden keskustaan ja sen palveluihin. Korttelirakenne on avoin ja tarjoaa tätä kautta muuta aluetta huonommat edellytykset sosiaaliselle kontrollille ja järjestyksenpidolle. Sijainti rautatieaseman läheisyydessä korostaa ongelmaa.

On tutkimuksellista näyttöä siitä, että huono-osaisuuden alueellinen kasautumisella on kielteisiä vaikutuksia sekä työttömien myöhempään urakehitykseen (Kauppinen et al. 2009) että lähistöllä asuvien, ns. hyväosaisten hyvinvointiin (Koskela 2008; Kauppinen et al. 2009). VTT:n suunnitelma nykyisessä muodossaan pitää sisällään ajatuksen juuri tällaisen rakenteen tuottamisesta: uudiskorttelit – miten tahansa suunniteltuina – sijoitettaisiin niin, että toisella puolella olisi rautatieasema ja toisella puolella yksi koko metropoliseudun levottomimpia vuokratalokortteleita. Suunnitelma ei tältä osin ole realistinen. On vaikea nähdä, millä tavoin tällainen kohde olisi myytävissä niin että hinta kattaisi nyt suunnitellut kustannukset.

Asuntomarkkinoiden näkökulmasta tilanne olisi helpompi, jos uudisrakennusalue – ja siis uusi ekologinen puutarhakaupunginosa – kattaisi myös nykyisen vuokrataloklusterin alueen. Tällä tavalla syntyvä alue olisi nimettävissä uudestaan (”Riihimäen uusi ekokeskusta”), ja kun sen itäpuolella olisi enää nykyisen Peltosaaren rauhallisempi ja parempi osa (ns. vanha Peltosaari), tulokseksi syntyisi luontevampi kokonaisuus.

Vuokratalokeskittymän purkaminen nostaa esille kysymyksen niin sanotuista siirtovaikutuksista (displacement effects), kerrannaisvaikutuksista, so. siitä, millainen on alueelta poissiirtyvän väestön asema ja sosiaalinen merkitys muualla. Riihimäen ja Peltosaaren tapauksessa on kuitenkin mahdollista arvioida ja sanoa, että tähän liittyvä huoli on ehkä vähäisempää kuin Keski-Euroopan suurkaupungeissa. Jos alueelta poissiirtyvä vuokra-asujamisto hajasijoitettaisiin muun kaupungin sekaan, Riihimäki asiallisesti ottaen korjaisi aiemmin tehdyn virheen, jonka tuloksena vuokra-asumista on voimakkaasti keskitetty yhdelle alueelle. Ratkaisu olisi siis perusteltavissa pääkaupunkiseudulla harjoitetun sosiaalisen sekoittamisen näkökulmasta. On tuskin kenenkään kannalta hyväksi kerätä rakenteellista työttömyyttä yhdelle pienelle alueelle kaupungin keskustaan; tilanne olisi todennäköisesti helpommin hallittavissa jos se olisi hajautunut. Lisäksi kaupunki on maantieteelliseltä mitaltaan niin pieni ja tiivis, että kovin kauas ei kenenkään tarvitsisi ainakan välttämättä lähteä. Näin siirtoon liittyvät negatiiviset ongelmat jäisivät todennäköisesti pieniksi.

Tällainen ratkaisu voi kuitenkin osoittautua vaikeaksi toteuttaa. Tämä nimittäin edellyttäisi sitä, että laaja, jo osin useampaan kertaan peruskorjattu vuokrataloklusteri purettaisiin, mikä olisi kansallisessa mitassa jonkinasteinen ennakkotapaus.

Voi hyvin olla, että tällainen, taloudellisiin ja sosiaalisiin reunaehtoihin liittyvä pohdinta tuottaa tuloksen, jossa todetaan, ettei edellytyksiä edellä hahmoteltuun

peruskorjauksen ja uudisrakentamisen tapaan ole, so. että taloudelliset resurssit ja/tai poliittinen tahto ei riitä. Kun kuitenkin ollaan tekemisissä suhteellisen ison rakennuskannan kanssa, johon on sijoitettu huomattavia rahasummia, jonkinlainen peruskorjaus on välttämätöntä. Tällaista pienimuotoisempaa korjausta voidaan kutsua ekotehokkaaksi, jos se niin tahdotaan toteuttaa ja nähdä. Tulos voi olla diskursiivisesti vaikuttava, mutta asiallisesti ottaen se merkitsisi aiemman kehityksen myötä syntyneen alueellisen eriarvoisuuden betonoimista. Tällöin siis julkisen sektorin orkestroima (vrt. Murie et al. 2005, Jones & Murie 2006, Murie 2009) prosessi kalliine investointeineen on sosiaalisilta seurauksiltaan enemmänkin ongelmia pysyvöittävä kuin niitä ratkova.

1.6

Epilogi

Riihimäen Peltosaari on erityinen tapauksensa, eikä edellä esitettyä pohdintaa vaihtoehtoineen ole mahdollista sellaisenaan siirtää muualle. Aluetalouden tähänastinen kehitys ja tulevat kehitysnäkymät asettavat omat, eriytyneet reunaehdonsa asuinalueiden kehittämisen mahdollisuuksille. Suomi koostuu lähes kahdeksastakymmenestä toisistaan poikkeavasta työ- ja asuntomarkkina-alueesta, erillisistä seuduista, joista vain vajaa kolmannes kasvattaa väestöään (Laakso et al. 2009).

Meillä on jonkinasteista tutkimuksellista näyttöä siitä, kuinka osa asuinalueista metropolialueella ja muillakin suomalaisilla kaupunkiseuduilla ei ole päässyt mukaan siihen nosteseen, joka viimevuosikymmenen taloudellisen nousun aikana on koettu (esim. Lönnqvist & Vaattovaara 2004). Osalla asuinalueista huono-osaisuus myös näyttää tuottavan itse itseään: huono-osaisuuden alueellinen kasautuminen heikentää sillä asuvan väestön aiemminkin ongelmallista elämäntilannetta (Kauppinen et al. 2009). Oma lukunsa ovat taantuvien seutujen asuinalueet, joissa muutosten määrä ja mitta on pitkälti arvoitus. Laajempaa keskustelua peruskorjausta vaativan asuntokannan seudullisesta sijainnista, paikallisista oloista, muutosten voimasta ja merkityksestä, ja sitä kautta alueiden kehittämiseen liittyvistä ratkaisumahdollisuuksista ei toistaiseksi ole käyty.

Kun mittarina käytetään väestönkasvua, melkein puolet Suomen seutukunnista sen sijaan taantuu. Yleistäen voidaan todeta, että kasvavissa seutukunnissa työllisyys kasvaa, tulotaso nousee, seutu saa muuttovoittoa ja ikärakenne painottuu muita alueita enemmän työikäisiin sekä lapsiin ja nuoriin. Samalla asutuskysyntä kasvaa ja asuntotuotanto on monipuolista. Tämä luo edellytyksiä myös taantuneiden, rapistuneiden tai ainoastaan huonomaineisten alueiden vaihtoehtoisille kehittämismalleille. Sekä rakenteellisesti uudistettaville alueille että saneerattaville tai täydennysrakennettaville asunnoille on ainakin potentiaalista kysyntää. Taantuviissa seutukunnissa työllisyys sen sijaan alenee, tulojen kasvu on vaatimatonta, seutu kärsii muuttotappiota ja ikärakenne painottuu eläkeikäisiin ja eläkeikää lähestyviin. Tyhjiä asuntoja on yleensä paljon. Asutuskysyntä on vähäistä. Silti asuntotuotantoa on jonkin verran, mutta se on valikoitunutta (Laakso et al. 2009).

On syytä olettaa, että erilaisilla seutukunnilla ja seutukuntien sisällä eri tavalla sijaitsevat lähiöt ovat – esineellisestä samankaltaisuudesta huolimatta – hyvinkin erilaisessa asemassa. Taantuville seutukunnilla ja etäällä sijaitsevat lähiöalueet ovat asuntomarkkinanäkökulmasta todennäköisesti hyvin vaikeita kohteita. Ainakin on niin, että verrattaessa Peltosaarta pääkaupunkiseudun lähiöihin, nämä näyttävät pääkaupunkiseudun sisäisten asuntomarkkinoiden tarjoamissa oloissa kestäneen aikaa selvästi Peltosaarta paremmin. Toiselta puolen Peltosaari saattaisi hyvinkin näyttäytyä myönteisessä valossa jos sitä verrattaisiin kauempana ja syrjempänä sijaitseviin, muutoin samankaltaisiin lähiöalueisiin.

Tarvitsisimme selvästi lisää tutkimusta tämänkaltaisesta eriytymisestä ja – sen sisällyttä – erilaisista tapauksista. Tätä kautta voisimme lisätä ymmärrystämme erilaisista paikallisista kehitysdynamiikoista, ongelmista ja kehittämismahdollisuuksista. Varmaa kuitenkin on, että jos/kun tällaista tutkimusta tehdään, teknis-taloudellinen tai arkkitehtuuriin ja kaupunkisuunnitteluun tukeutuva näkökulma ei yksin riitä: tarvitaan myös seudullisiin asuntomarkkinoihin ja alueen sosiaaliseen elämään liittyvää tutkimusta ja harkintaa.

Rakennuskannan osittaista purkamista on käytetty ratkaisuna useissa eurooppalaisissa lähiöparannushankkeissa. Näistä saadut tulokset ovat ristiriitaisia. Yhtäältä on kannettu huolta siitä, missä määrin kasautuvien sosiaalisten ongelmien ratkaiseminen on mahdollista räjäyttämällä rakennuskantaa. Huomiota on kiinnitetty alueelta siirrettävän väestön uudelleen sijoittumiseen liittyviin ongelmiin (displacement effects). Toisaalta voi sanoa, että vaikka rakennuskannan osittaisella purkamisella ei sinänsä ratkaista ainoatakaan sosiaalista ongelmaa, on sillä mahdollista puuttua rakenteellisen kehityksen reunaehtoihin tavalla, joka mahdollistaa asianomaisen alueen positiivisen kehityksen. Peltosaaren osoittamalla tavalla myös sosiaalisiin ongelmiin olisi mahdollista puuttua tavalla, joka ei ainakaan merkitsisi niiden kärjistymistä.

Yhdessä suhteessa on selvästi syytä kantaa huolta. Jos lähiöiden kehittämistä koskevaa pohdintaa avarretaan tässä esitetyllä tavalla, edessä olevat haasteet ovat mittavia ja vaikeita. Tällä hetkellä olemme tilanteessa, jossa valtion lähiöiden kehittämistä varten tarkoitetut ministeriöiden kautta ohjaamat varat ovat paitsi vähäisiä (esim. lähiöohjelman rahat) myös käytöltään tarkasti kohdennettuja (vrt. hissiprojektit) ja teknistaloudelliseen peruskorjaukseen suunnattuja (suhdanneluontoiset korjausavustukset). Erityisesti peruskorjaamiseen kohdennetusta rahasta suurin osa on tarjolla kaikkiin kiinteistöihin samassa muodossa ilman erityistä seudullista tai aluekohtaista harkintaa. Olemme tällaisen politiikan kautta etenemässä kohti sellaista tulevaisuutta, jota professori Roger Andersson kuvasi Tukholman Tenstan kautta: vakavasti huono-osaistunut moniongelmainen lähiö on kaiken julkisen investoinnin jälkeen fyysisesti varsin siisti ja tyydyttävässä kunnossa.

On mahdollista tulkita, että tällainen tilanne on varsin hyvä: onhan seudullisen kilpailukyvyn ja asuntomarkkinakysynnän näkökulmasta edullisemmalla ja hieman vaatimattomammalla asuntokannalla oma roolinsa dynaamisilla ja kasvavilla kaupunkiseuduilla. Vaikka siis lähiöalueista – maltillisen peruskorjauksen jälkeen – ei tulisiakaan markkinanäkökulmasta erityisen houkuttelevia, niillä voi hyvin olla oma roolinsa asuntomarkkinoilla.

Taantuvilla seuduilla tilanne on ongelmallisempi. Samalla kun yksittäiset taloyhtiöt tarttuvat mahdollisuuksiensa mukaan tarjolla oleviin pieniin rahavirtoihin, muiden mahdollisuuksien usein puuttuessa – osa asuntokannasta tulee peruskorjatuksi. Tällainen muutos tapahtuu pieninä paloina, ilman asuntokannan kysyntään liittyvää harkintaa. Koko lähiöasuntokanta, seudullisesta ja paikallisesta asuntomarkkinatilanteesta riippumatta tulee peruskorjattua seuraaviksikin vuosikymmeniksi – ikään kuin vahingossa, yksittäisten pienien valtiollisten avustusten turvin.

Sosiaalinen näkökulma lähiöiden peruskorjaamiseen on kuitenkin vakava. Tähänastiset tutkimukset Peltosaaren – ja monien muiden samankaltaisten lähiöiden väestöpohjasta – osoittavat, kuinka sosioekonominen huono-osaisuus ja etniset vähemmistöt tahtovat keskittyä juuri niihin. Jos nyt tyydytään tämän asuntokannan pienimuotoiseen, teknis-taloudelliseen peruskorjaukseen, ilman laajempaa asuntomarkkinoihin ja alueelle suuntautuvaan kysyntään liittyvää harkintaa – linjaus merkitsee sitä, että asiallisesti ottaen hyväksytään kaupunkirakenteen jo tapahtunut eriytyminen ja uusien maltillisten ratkaisujen kautta tehdään siitä Ruotsin tapaan pysyvä.

LÄHTEET

- Aamuposti (2008). Peltosaaren kohentaminen asukkaiden ja kaupungin etu. Aamuposti 26.1.2008.
- Ahola, S., Bärlund, P., Piekkola, E., Zimmerman, P. & R. Ratvio (2010) Peltosaaren kaupunginosa yhdyskuntasuunnittelun näkökulmasta. Teoksessa Miten kehittää lähiötä? – tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta, metropolin laidalta. 93–116. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA.
- Allardt, E. (1987). Sosiologia I. Porvoo: WSOY.
- Allardt, E. (1992). Helsinki sosiaalisena yhteisönä. Teoksessa A. Karisto & E. Holsti-la (toim.), Helsinki avoin kaupunki (s. 43–58). Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Tilastokeskus (2009). Altika, aluetietokanta. <<http://www.tilastokeskus.fi/tup/altika/index.html>>.
- Bell, D. (1973). The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting. Basic Books, New York.
- EKES-yrityspalvelut (2004). Hyvinkään-Riihimäen alueen vetovoima asuinalueena ja yritysten sijaintipaikkana. Huhtikuu 2004. Taloustutkimus Oy.
- Granqvist, K., Kommonen, J., Mäkelä, M. & S. Yousfi (2010). Peltosaaren suunnittelu ja toteutus. Teoksessa Miten kehittää lähiötä? – tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta, metropolin laidalta. 71–92. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA.
- Havukoski. Rakennuskannan inventointi ja korjaustapaohjeet (2007). Vantaan kaupunkisuunnittelun julkaisu. Materiaalikeskus. 60 s. PDF- julkaisu: <http://www.vantaa.fi/i_alaetusivu.asp?path=1;135;137;221;222;2394;2966> 12.2.2009
- Heikkola, J., Lamminmäki, T., Ståhl J. & K. Vilkkama (2010). Kunnallishallinnon näkökulma Peltosaaren arkeen ja ongelmiin. Teoksessa Miten kehittää lähiötä? – tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta, metropolin laidalta. 151–170. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA.
- Honka-Hallila, H. (2000). Riihimäki – hyvien yhteyksien kaupunki. Riihimäki 1960–2000. Karisto Oy, Hämeenlinna 2000.
- Holstila, A.-L., Huomo, M., Hölttä, K., Jokinen, J. & V. Bernelius (2010). Peltosaaren asukasrakenne: kysymys eriytymisestä ja heikkenemisestä. Teoksessa Miten kehittää lähiötä? – tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta, metropolin laidalta. 117–137. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA.
- Hyrinet seutuportaali (2009). <<http://www.hyrinet.fi/>> 1.8.2009.
- Jones C., Murie A.S. (2006). The Right to Buy: Analysis and Evaluation of a Housing Policy. 254 s. Blackwell, Oxford.
- Kauppinen, T., Kortteinen, M. & M. Vaattovaara (2009). Pääkaupunki-seudun lamatyöttömien myöhemmät ansiotulot – isikö lama kovemmin korkean työttömyyden alueilla? Yhteiskuntapolitiikka 4/2009.
- Kortteinen, M. & Tuominen, M. & Vaattovaara, M. (2005). Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. Yhteiskuntapolitiikka 2/2005.
- Koskela, K. (2008). Naapuruston yhteys asukkaiden kokemaan hyvinvointiin. Tutkimus naapurustoeffektistä pääkaupunkiseudulla. Pro gradu -tutkimus, Helsingin yliopisto, Sosiologian laitos 2008.
- Laakso, S., Kivari, M. & P. Moilanen (2009). Suomen aluerakenne ja sen muutostrendit. Teoksessa Alueet ja verkot suomalaisen kilpailukyvyn perustana. Verkottuneen aluerakenteen ominaisuudet. Analyysikatsausraportti. Osa 1. Sektoritutkimuksen Alue- ja yhdyskuntarakenne ja infrastruktuurit -jaosto. 69–87.
- Lahti, P., Nieminen J. & A. Nikkanen (2009). Riihimäen Peltosaari – Lähiön ekote-hokas uudistaminen. VTT Tutkimusraportti.
- Lahtinen, E. (2009). Entinen Riihimäen kaupungin kaupunginsihteeri. Haastattelu Riihimäellä 17.2.2009 (Kaisa Granqvist ja Jonas Kommonen).
- Lausunto Peltosaaren kehittämistarpeista (2008). Peltosaaren omistusasunto-osakeyhtiöt, hallitusten puheenjohtajat & asetettu työryhmä. Riihimäki 12.8.2008.
- Lahtinen, E. (2009). Entinen Riihimäen kaupungin kaupunginsihteeri. Haastattelu Riihimäellä 17.2.2009 (Kaisa Granqvist ja Jonas Kommonen).
- Lönnqvist H. & M. Vaattovaara (2004). Asuntojen hintojen kehitys pääkaupunkiseudulla: Mitä asuntojen hinnat kertovat kaupungin ajallisesta ja alueellisesta kehityksestä. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2004.
- Mäkelä, J. (2009). Entinen Riihimäen kaupungin teknisen lautakunnan luottamusmies ja puheenjohtaja sekä Riihimäen kaupungin kaupunginvaltuutettu. Haastattelu Riihimäellä 10.2.2009 (Kaisa Granqvist ja Jonas Kommonen).
- Musterd, S., M. Bontje, C. Chapain, Z. Kovács & A. Murie (2007). Accommodating creative knowledge. A literature review from a European perspective. 42 pp. ACRE report 1. Amsterdam, AMIDSt.
- Murie, A. (2009). Positive Lessons from the Optima experience – regeneration of failing public sector housing. Paper for Optima community Association. Birmingham.
- Murie A.S., Tosics M., Aalbers R., Sendi R. & B. Cernic-Mali (2005). Privatisation and After. Teoksessa Restructuring Large-scale Housing Estates in European Cities: Good Practices and New Visions for Sustainable Neighbourhoods and Cities, SG Hall (Joint Editor), Bristol, Policy Press.
- Niemi, R. (2009). Riihimäen kaupungin kaavoituspäällikkö. Haastattelu Riihimäellä 29.1.2009 (Mika Mäkelä ja Jonas Kommonen).
- Nikkanen, A. (2009). EcoDrive Peltosaari – Rakennuskannan inventaario. Valtion teknillinen tutkimuskeskus. 12.2.2009 Espoo.

- Nummela, J. (2009). Entinen Riihimäen kaupungin kaupunginjohtajan tehtäviä hoitava hallintojohtaja (vuoteen 1975 asti). Entinen sisäasiainministeriön ylijohtaja. Puhelinhaastattelu 20.2.2009 (Jonas Kommonen).
- Nyman, K. & M. Hetzer (1970). Peltosaari ja osa Riihimäen keskustaa – asemakaavan ja asemakaavan muutoksen selostus. 32 s.
- OECD (2003). OECD Territorial Reviews. Helsinki, Finland. 235 s. OECD Publications, Paris.
- Ratvio, R., Juntunen, I., Mäkinen K., Söderström P. & E. Eskelä (2010). Asukashaastattelut. Teoksessa Miten kehittää lähiötä? – tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta, metropolin laidalta. 138–150. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA.
- Riihimäen kaupunki (1966). Riihimäen kaupungin Peltosaaren pohjoismainen asemakaavakilpailu. Kilpailuohjelma. 7 s.
- Riihimäen kaupunki (1974). Peltosaaren asemakaavamuutoksen kaavakartta.
- Riihimäen kaupunki (1982). Peltosaaren asemakaavamuutoksen kaavakartta.
- Riihimäen kaupunki (1986). Peltosaaren asemakaavamuutoksen selostus. 15 s.
- Riihimäen kaupunki (1987). Peltosaaren asemakaavamuutoksen selostus. 32 s.
- Rossilahti, H. (2009). Asuntokannan ja asuntoalueiden jatkuva kehittäminen. Vuokra-asuntokannan käytön tehostaminen -seminaari. 15.10.2007.
- Stjernberg, M., Helin, M., Lehto, V. & H. Ristisuo (2010). Riihimäen asema osana metropoliseutua. Teoksessa Teoksessa Miten kehittää lähiötä? – tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta, metropolin laidalta. 47–70. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 2008 (2008). 720 s. Tilastokeskus, Helsinki.
- Vaattovaara, M. & A. Jaakola (2002). Helsingin seudun kasvun logiikka vuosituhaten taitteessa. Teoksessa Keskinen V., Tuominen M. & M. Vaattovaara (toim.). Helsinki – Pohjoinen metropoli. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Vaattovaara, M., Bernelius, V., Kepsu, K. & E. Eskelä (2009). Helsinki: An attractive hub of creative knowledge? The views of high-skilled employees, managers and transnational migrants. ACRE Report 8.5. AMIDSt, University of Amsterdam, 87 s.
- Yousfi, S. & R. Ratvio (2010). Peltosaaren asukaskysely. Teoksessa Miten kehittää lähiötä? – tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta, metropolin laidalta. 171–199. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA.

2 Riihimäen asema osana metropoliseutua

Mats Stjernberg, Mika Helin, Veera Lehto & Hanna Ristisuo

2.1

Johdanto

Tässä luvussa tutkitaan Riihimäen asemaa ja menestystä osana Helsingin metropolialuetta tilastollisin ja laadullisin menetelmin. Lähestymistapa sisältää sekä metropolietä kuntatasoisen tarkastelun. Tutkimuskontekstina on kuntien välinen kilpailu metropolialueella. Kunnat kilpailevat keskenään veronmaksajista ja investoinneista, ja kuntien tavoitteena on profiloitua mahdollisimman vetovoimaisiksi. Kunnat voidaan näin ollen nähdä yrityksen kaltaisina toimijoina, jotka yhä enemmän hyödyntävät imagon rakentamista ja markkinointia toiminnassaan. Tarkastelun kannalta on tällöin keskeistä määrittellä, kuinka kilpailu metropolialueella konkretisoituu, ja samalla tunnistaa mittarit, joilla kilpailevien kuntien menestystä voisi mitata. Tavoitteena on näiden pohjalta arvioida Riihimäen suhteellista asemaa osana metropoliseutua sekä sen menestystä erilaisilla kilpailukykyä mittaavilla indikaattoreilla. Riihimäen aseman määrittämiseksi pohditaan myös metropolin rajoja ja Riihimäen sijaintia suhteessa näihin.

Tutkimuskysymyksemme Riihimäen aseman ja menestyksen selvittämiseksi ovat seuraavat. 1. Onko Riihimäki seudullinen voittaja vai ei? 2. Kuinka Riihimäen suhteellinen asema ilmenee? 3. Mitkä ovat Riihimäen menestymistä osoittavat keskeiset mittarit?

2.2

Aineistot ja menetelmät

Tässä luvussa hyödynnetään sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä Riihimäen aseman ja menestyksen mittaamiseksi. Laadullinen lähestymistapa luvussa perustuu ensisijaisesti havainnointiin ja teemahaastatteluihin sekä erilaisiin sekundaarilähteisiin kuten tutkimuksiin ja eri selvityksiin. Määrällisinä aineistoina taas on käytetty valmiita tilastoaineistoja, ja analysoinnissa on hyödynnetty GIS-sovelluksia⁴. Määrällisiä aineistoja on analysoitu ristiintaulukoinnin avulla. Lisäksi paikkatietoihin perustuva tilastollinen tarkastelu tarjoaa mahdollisuuden tarkastella visuaalisesti ilmiöiden ja niiden muutosten jakautumista tutkimusalueella.

Luku pohjautuu ajatukseen, jonka mukaan laadullisia ja määrällisiä aineiston tulkintaperiaatteita on mahdollista käyttää yhdessä. Lähestymistavassa voidaan nähdä etuna mahdollisuus niin sanottuun tutkija- ja aineistotriangulointiin (Bryman & Bell 2007, 642–658).

⁴ GIS = Geographical Information Systems, suom. sijaintipohjainen paikkatietojärjestelmä. GI-tiede puolestaan tarkoittaa kaikkea tila-aika-sidonnaisen tiedon hankintaa, varastointia, yhdistämistä, hallinnointia, analyysia ja esittämistä (Wilson & Fotheringham 2008, 1).

Metropoliajattelun taustaa

Metropolin määrittely ei ole yksiselitteistä, vaan näkemyksiä on yhtä monta kuin tutkijaakin. Ilmosen (2005, 52) ja Martinottin (2005, 105) mukaan uudet metropolialueet eivät enää ole modernistisia, tasarakenteisia pää- ja alakeskuksiin järjestäviä hierarkkisia kaupunkeja. Lehtovuori (2001) lainaa amerikkalaista kaupunkitutkijaa Mark Gottdieneriä, jonka mukaan nykyaikainen metropoli on hierarkiaton kenttä, jossa entinen liikekeskusta, valtaväylien risteysten reunakaupungit, lentokentän ympäristö ja esimerkiksi kuluttamisen, urheilun, viihteen, sairaanhoidon tai koulutuksen ympärille kasautuvat ytimet erikoistuvat ja kilpailevat keskenään. Schulmanin (2002, 11–12) mukaan kaupungit pyrkivät nykyisen globaalitalouden aikana profiloitumaan kaupunkiseutujen välisessä kilpailussa kutsumalla itseään metropoleiksi. Viren (2007, 9–12) näkee, että metropolialueet ovat ratkaisevan tärkeitä myös Euroopan keskeisten – taloudellisten, kestävän kehityksen, alueellisen ja sosiaalisen koheesion – tavoitteiden kannalta. Kaikesta huolimatta metropolikäsitys on edelleen monitulkintainen ja epäselvä. Tilalliselta ja toiminnalliselta rakenteeltaan maailman metropolit eivät ole yhteneväisiä. Väkilukukaan ei yksin määritä metropolin asemaa. Helsinki on esimerkiksi asukasluvultaan pienimpiä metropoleja Euroopassa, mutta kuitenkin yksi nopeimmin kasvavista. Suuren väkiluvun lisäksi metropoleihin on myös liitetty muita erityispiirteitä, kuten laaja toiminnallinen kaupunkialue sekä kaupunkialueen kansainvälinen merkitys ja yhteydet.

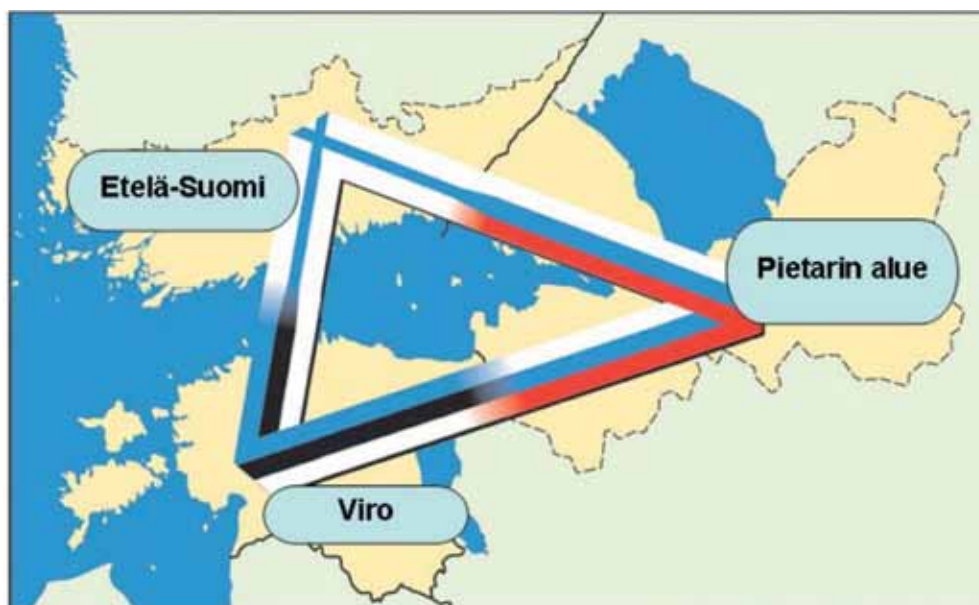
Kansainvälinen ESPON-tutkimusohjelma (2005) on metropolien asemaa arvioi-
dessa käyttänyt alueiden luokitukseen ja kuvaukseen neljää pääkriteeriä: 1) massa (väestömäärä ja talouden koko), 2) kilpailukyky (BKT/asukas ja isot pääkonttorit), 3) tietoperusta (korkeakoulutettujen osuus ja T&K-työlliset) sekä 4) yhteydet (lentomatkustajat ja saavutettavuus). Mallissa jaetaan 76 Euroopan metropolia viiteen MEGA-ryhmään⁵ ja Helsingin alue sijoittuu luokituksessa kolmanteen ryhmään⁶. Keskisen ym. (2002, 7) mukaan Helsingin seutua luonnehditaan Charles Landryn käsitteistöllä taskukokoiseksi metropoliksi. Toisaalta suomalaisen metropoliajatteluun ja metropolipolitiikkaan on perinteisesti suhtauduttu varauksellisen kriittisesti.

Metropoleihin liittyy kiinteästi myös kansainvälinen konteksti. Etelä-Suomen maakuntien liittouman (2005, 5–6) mukaan eräs kansainvälinen metropolikonteksti on niin sanottu ”kasvukolmio”, joka viittaa Etelä-Suomen, Viron ja Pietarin muodostamaan talousalueeseen. Tulevaisuudessa nähdään potentiaalia etenkin kansainvälisen taloudellisen yhteistyön lisäämiseksi alueiden välillä.

Yhtenevästi kasvukolmio-ajattelun kanssa Suomen tuoreeseen hallitusohjelmaan (2007) on otettu mukaan aikaisemmin puuttunut metropolipolitiikka. Sen tarkoituksena on etenkin vahvistaa Helsingin seudun kansainvälistä kilpailukykyä, jonka avulla voitaisiin taata kansantalouden suotuisa kehitys ja näin ollen lisätä hyvinvointia maassa. Helsingin seudun erityisyys Suomen muihin kaupunkiseutuihin verrattuna perustuu sen suureen merkitykseen maamme kansantaloudelle. Alueella asuu neljännes Suomen väestöstä, ja sen osuus kansantuotteesta on kolmasosa. Helsingin seudun edellytykset toimia kansainvälisesti houkuttelevana alueena ovat näin ollen muuta

⁵ MEGA = Metropolitan European Growth Areas.

⁶ Kaksi globaalia solmua (global nodes) Lontoo ja Pariisi; 13 luokan 1 MEGAA: mm. Amsterdam, Barcelona, Kööpenhamina; 11 luokan 2 MEGAA: mm. Ateena, Helsinki, Tukholma; 26 luokan 3 MEGAA: mm. Praha, Budapest, Malmö, Lissabon, Torino; 24 luokan 4 MEGAA: mm. Krakova, Riika, Vilna, Tallinna, Turku (ei Tampere).

Kuva 1. Suomenlahden kasvukolmio havainnollistaa Etelä-Suomen metropolialueen kiinnittymistä laajempaan kansainväliseen kontekstiin. (Etelä-Suomen maakuntien liitto 2005)

maata paremmat. Metropolipolitiikalla yritetään ratkaista pääkaupunkiseudun ja laajemman Helsingin seudun maankäytön, asumisen ja liikenteen ongelmia. Toisaalta pyrkimyksenä on edistää elinkeinopolitiikan ja kansainvälistymisen toteutusta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Lisäksi metropolipolitiikan tavoitteena on edistää monikulttuurisuutta ja kaksikielisyyttä (Seutuportaali 2009).

Jaakkola ja Vaattovaara (2002, 114–117, 122) kuvaavat Helsingin metropolialuetta kasvudynamiikan näkökulmasta. Koko Helsingin seudun saamasta muuttovoitosta ylivoimaisesti suurin osa, noin 70 prosenttia, kohdistuu Helsinkiin ja loput muualle pääkaupunkiseudulle. Sen sijaan metropolialueen uloimmalla kehällä kasvu johtuu seudun sisäisistä kasvupaineista. Kehyskunnat saavat muuttovoittonsa käytännössä yksinomaan Helsingistä ja muualta pääkaupunkiseudulta. Kehitys heijastaa alueellisen kasvun lisäksi asumispreferenssejä. Ydinkaupungin arvostettujen asuinalueiden ohella ihmiset haluavat asua pientaloissa. Toisaalta on huomioitava, että uusilla pientaloalueilla asukkaiden keskimääräinen tulotaso on noin puolitoistakertainen uusiin kerrostaloalueisiin verrattuna. Kanninen & Bäcklundin (2002, 243) mukaan uusista metropolin reunalle kasvavista keskittymistä on kehittymässä kaikki kaupunkimaiset toiminnot sisältäviä ”reunakaupunkeja”, jotka haastavat Helsingin keskustan perinteistä asemaa. Metropolialue järjestyy näin ollen tilallisesti uudella tavalla. Jaakkolan ja Vaattovaaran (2002, 254) mukaan voidaankin tiivistetysti todeta, että kiinnostavat asuin ympäristöt ovat a) pääkaupunkiseudun pientaloalueita, b) alueita arvostetuilla luontoalueilla ja c) kulttuurisesti arvostettuja alueita.

Suomen kielessä metropolilla tarkoitetaan yleensä suurkaupunkiseutua tai -aluetta. Freyn ja Zimmerin (2001, 29–30) mukaan metropolia voidaan myös fyysisten kriteerien sijaan määrittää yhteyksien vilkkauksella. Tällöin esimerkiksi yhteinen työmarkkina-alue koostuu yhteyksien verkosta, joista vain osa on keskus–periferia-suuntautuneita. Helsingin seuduksi on päädytty määrittelemään keskuskaupungin lähin työssäkäyntialue (14 kuntaa), joka ulottuu 40–50 km:n etäisyydelle seudun keskuksesta. Ydinseudulle (”pääkaupunkiseutu”) työhön sukkuloi nykyään yli 40

⁷ Pääkaupunkiseudun synonyyminä käytetään joskus nimitystä Suur-Helsinki, mutta termi pääkaupunkiseutu koetaan neutraalimmaksi. Toisaalta Suur-Helsinki viittaa enemmän Helsingin seutuun, joka on pääkaupunkiseutua laajempi alue. (Wikipedia.org, luettu 12.2.2009.)

prosenttia sitä ympäröivän kehysalueen työvoimasta. Asunto- ja työmarkkinaperusteiseen sukkulointiin pohjautuva rajausta puolestaan tuottaa kaksi vaihtoehtoista metropolialuetta, joista tiukemmin rajattu suppea metropolialue (yli kymmenen prosentin sukkulointi) ulottuu 70–80 kilometrin etäisyydelle ja väljemmin rajattu laaja metropolialue (yli kolmen prosentin sukkulointi) ulottuu noin 120 kilometrin etäisyydelle metropolin keskuksesta. Kansainvälisissä tutkimuksissa tavoiteltu alue-rajauksen sukkuloivan työvoimaosuuden pohjalta on ollut 15–20 prosenttia. Antikaisen ym. (2006, 39) näkemyksen mukaan metropolialueen muodostavat Helsingin, Porvoon, Lohjan, Riihimäen ja Tammisaaren seudut. Metropolialueen ytimen muodostaa Helsingin seutu, muut ovat lähiseutuja.

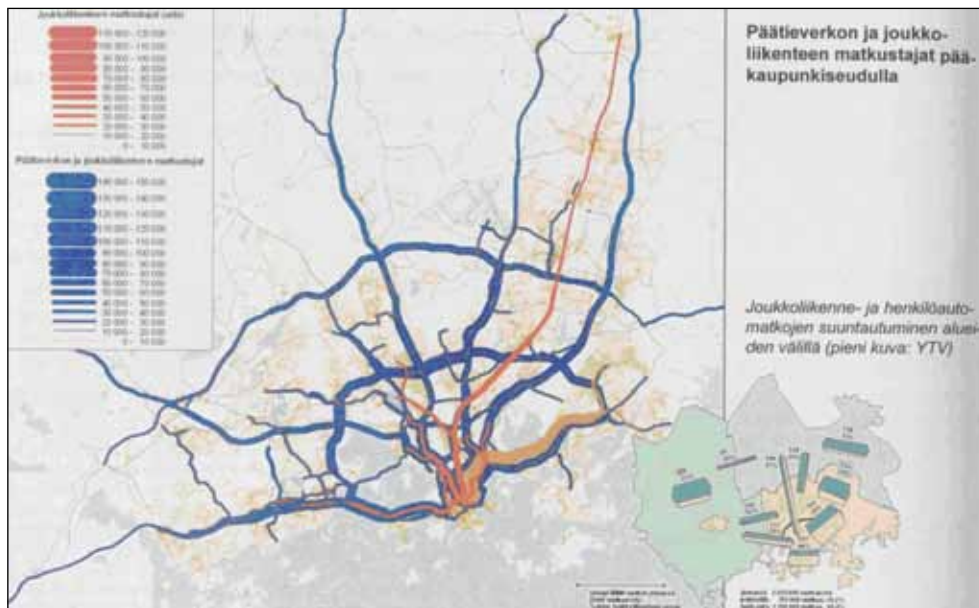
2.3.2

Hyvinkää–Riihimäki-alue

Riihimäki kuuluu Hyvinkään–Riihimäen talousalueeseen, jonka muodostavat Riihimäen ja Hyvinkään ohella Hausjärvi ja Loppi. Nämä neljä kuntaa muodostavat yhteisen talousalueen pohjoisen Uudenmaan ja Kanta-Hämeen rajalle. Asukkaita alueella on yli 90 000, mutta kesäaikaan väkiluku nousee useilla tuhansilla mökkiasutuksen seurauksena (Hyrinet seutuportaali 2009). Hyvinkään Riihimäen talousalueella toimii talousaluetoimikunta, jonka tavoitteena on panostaa asumiseen, korkeaan elintasoon ja menestyvään yritystoimintaan Helsinki–Tampere-kasvuväylällä. Yhteistyö talousalueella ei ole ongelmallista. Talousalueen sisäinen kilpailu ja Hyvinkään hallinnollinen sijainti eri maakunnissa haittaa osaltaan yhteistyötä. Hyvinkään ja Riihimäen välillä kulkee muun muassa maakuntaliiton, EU-tukialueen, sairaanhoitopiirin ja TE-keskuksen rajat. Varsinkin maakuntaraja koetaan talousalueella ongelmana ja yhteistyön uskottaisiin paranevan ilman hallinnollista rajanvetoa (Kuntaliitto 2005).

”Itse asiassa ei hallinnon rajat ole ongelma, pikemminkin on voitu hyödyntää potentiaalia kahdessa suunnassa ja sillä tavalla varmistaa tälle koko talousalueelle parempi palvelu-tarjonta. Kyllä Riihimäen alue on omansa ja Hyvinkään omansa, jotka sitten verkottuvat keskenään.” (Riihimäen kaupunginjohtaja, haastattelu 3.2.2009)

Hyvinkään–Riihimäen alueen vetovoimaisuutta on tutkittu sekä asuinalue- että yritysnaikokulmasta (EKES-Yrityspalvelut 2004a, 3). Tutkimuksen yhteydessä kotitalouksilta kysyttiin muun muassa muuttohalukkuutta alueelle. Vertailussa oli mukana pääkaupunkiseutu sekä Väli-Suomen kaupunkeja. Ongelmaksi muodostui alueen heikko tunnettuus, sillä kaksi kolmesta vastaajasta ei tunne aluetta lainkaan. Toisaalta alueen sijaintia pääkaupunkiseutuun nähden pidettiin hyvänä. Talousalueen kannalta on positiivista, että tutkimuksen mukaan lapsiperheet ovat kiinnostuneita Suur-Helsingin alueen (48 %) lisäksi Hyvinkään–Riihimäen alueesta (41 %). Toistaiseksi tämä ei ole kuitenkaan näkynyt alueen muuttotilastoissa. Tutkimuksen mukaan Hyvinkää–Riihimäki-alue kilpailee muuttokohteena lähinnä Keski-Uudenmaan kanssa. Toisessa EKES:n tutkimuksessa (2004b, 39) selvitettiin Hyvinkään–Riihimäen muuttoliikkeitä. Eniten alueelle on muutettu pääkaupunkiseudulta, Uudeltamaalta ja Hämeestä. Poismuutto on vastaavasti suuntautunut eniten pääkaupunkiseudulle (26 %), Hämeeseen (13 %) ja Uudellemaalle (19 %). Hyvinkään–Riihimäen alueelle muuttaneet halusivat useimmin parannusta alueen kaupallisiin palveluihin (9 %), palveluihin yleensä (6 %), julkiseen liikenteeseen, terveydenhuoltoon ja harrastusmahdollisuuksiin. Tutkimuksen (EKES 2004a, 5) mukaan yritykset kokevat, että Hyvinkään–Riihimäen talousalue on uudelleensijoituspaikkana houkuttelevin alue heti Suur-Helsingin jälkeen. Väli-Suomessa toimivissa yrityksissä suhtautuminen Hyvinkään–Riihimäen alueeseen on positiivisempaa kuin pääkaupunkiseudulla. Yritys- ja elinkeinotoimintaan liittyvistä tekijöistä tärkeimpinä pidettiin hyviä rauta-

Kuva 2. Päätieverkon ja joukkoliikenteen matkustajat pääkaupunkiseudulla. Kartta osoittaa, kuinka työmatkaliikenteen osalta Hyvinkää-Riihimäen talousalue kuuluu osaksi metropolialuetta (YTV 2002).

tie- ja maantieyhteyksiä, kunnan yritysmuotoisuutta ja ammattitaitoisen työvoiman saantia.

Sukkulointi nähdään yhtenä talousalueen kasvupotentiaalin mahdollistajana (kuva 2). Sekä pääkaupunkiseudulla työmatkaliikennettä harjoittavat että alueelle muualta tulevat nähdään tiedonvaihdon ja tavarantoiminnan, palveluiden ja ihmisten liikkumisen mahdollistavana elementtinä. Siksi sekä raide- että bussiliikenteen vuoroväleihin sekä joukkoliikenteen tariffijärjestelmän kehittämiseen halutaan panostaa.

2.3.3

Riihimäki

Riihimäki kuuluu hallinnollisesti Kanta-Hämeen maakuntaan, mutta työmatkaliikenne suuntautuu enemmän Helsingin seudun ja Uudenmaan suuntaan. Uudenmaanliiton kuvailun mukaan (TOTSU 2009–2010) Riihimäki on metropolialueen osakeskus, mutta se sijaitsee kuitenkin Helsingin seudun aluejaon ulkopuolella. Riihimäellä on noin 28 000 asukasta. Sen väestönkasvu on ollut ripeää, vuonna 2007 jopa 1,9 prosentin luokkaa. Riihimäki on pinta-alaltaan (126 km²) naapurikuntia pienempi, mutta aluetta on pyritty suunnittelemaan tehokkaasti. Esimerkiksi suurin osa väestöstä asuu kolmen kilometrin säteellä keskustasta. Riihimäki mainostaakin itseään kompaktina kaupunkina, jossa palvelut ovat lähellä (Hyrinet seutuportaali 2009). Lisäksi Riihimäen kaupunki-imagoa on jo pitkään rakennettu hyvien liikenneyhteyksien varaan, sillä kaupungin läpi kulkee sekä moottoritie että päärauta. Liikenteellistä vahvuutta lisää Turku–Lappeenranta-poikittaisliikenteen väylä ja sijainti niin sanotussa liikenteellisessä solmukohdassa. Riihimäen teollisuudella ja yritystoiminnalla (muun muassa lasi- ja saippuateollisuus) on pitkä historia. Nykyisin kaupunkiin on sijoittunut muun muassa korkean teknologian yrityksiä, metalli- ja elintarviketeollisuutta sekä sahateollisuutta (Riihimäen kaupunki 2009). Kaupunkiin on valmistunut vastikään yrityshautomo ”First Round Center”, joka pyrkii houkuttelemaan alueelle innovatiivista ja kasvuhakuista yritystoimintaa. Riihimäelle on tulevaisuudessa suunnitteilla

logistinen keskus, joka siirtäisi satamien konttiliikennettä kiskoille. Väestöennusteen mukaan Riihimäen väkiluku kasvaa noin 2 000 asukaan vauhtia joka kymmenes vuosi aina 2020–2030 saakka (kuva 5).

2.4

Riihimäen aseman vertailu metropolialueella

2.4.1

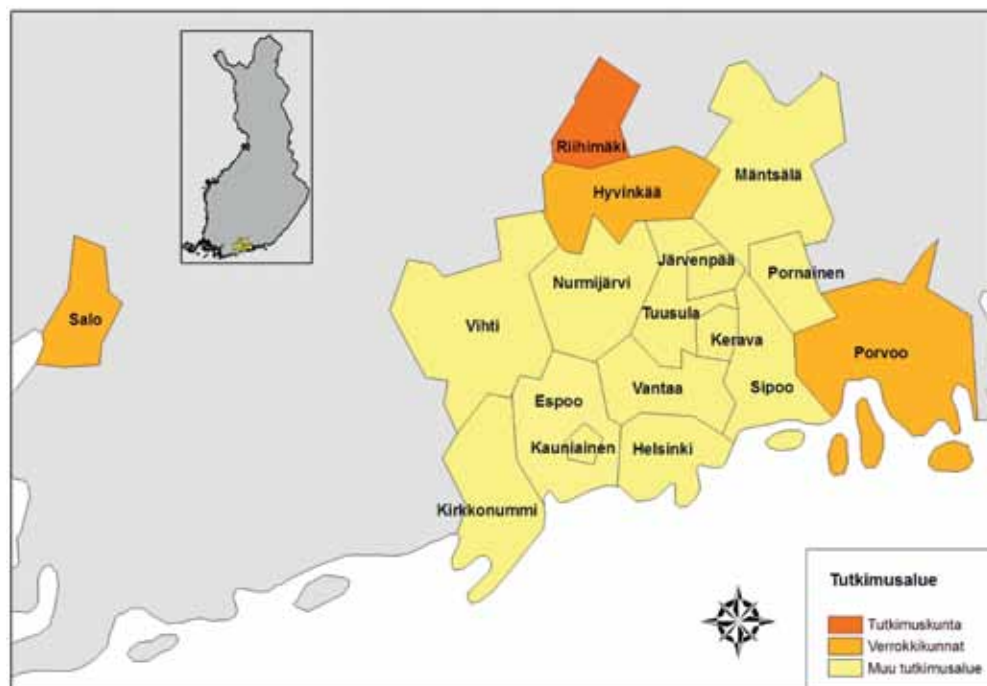
Tutkimusalue

Tutkimusalue Riihimäen aseman selvittämiseksi metropolialueella koostuu seitsemästätoista kunnasta (kuva 3). Alueeseen sisältyvät Riihimäen lisäksi Helsingin seutuun lukeutuvat neljätoista kuntaa (HS14 ja YTV4) sekä Salo ja Porvoo. Viimeksi mainitut valikoituivat sijaintinsa perusteella, sillä ne sijaitsevat metropolialueen laidoilla eri ilmansuunnissa. Kyseiset kunnat ovat Riihimäen alueellisia kilpailijoita muun muassa työ- ja asuntomarkkinoilla. Vertailemalla Riihimäkeä näihin pyrkimyksenä on myös tunnistaa, millä tavalla kehityksen dynamiikka vaihtelee seudun sisällä (kuva 4). Riihimäen suhteellisen aseman kuvaamiseksi vertaillaan kuntaa muuhun seutuun eri tilastollisten indikaattorien osalta. Tarkoituksena on muodostaa kuva siitä, miten Riihimäki sijoittuu koko seutuun keskimääräisesti, sekä miten kunta asemoituu verrokkipaikkakuntiin eli naapurikuntaansa Hyvinkäähän ja kahteen muuhun metropolin kehyskuntaan Porvooseen ja Saloon.

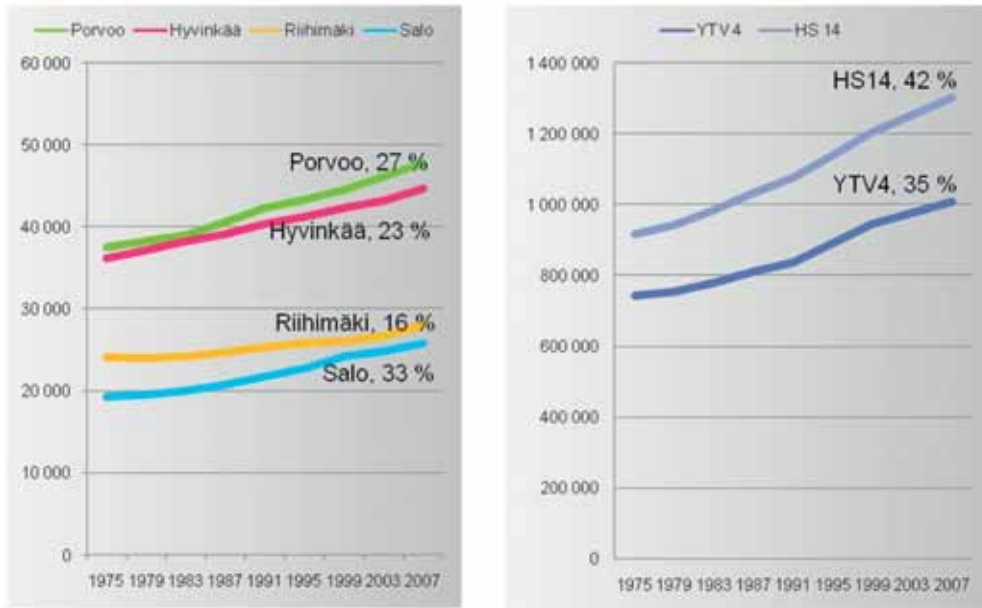
2.4.2

Indikaattoreiden valinta

Riihimäen osalta sopivien tilastollisten indikaattoreiden löytämiseksi tehtiin kolme asiantuntijahaastattelua. Haastateltavina olivat Riihimäen–Hyvinkään kauppakamarin edustaja, Riihimäen kaupunginjohtaja sekä Uudenmaan liiton edustaja. Pyrkimyk-

Kuva 3. Tutkimusalue suhteessa vertailualueeseen (Suomi CD 2004).

Kuva 4. Väestön kasvu Riihimäellä ja tutkimusalueella 1975–2007 (Altika 2009).

senä oli muodostaa käsitys siitä, miten Riihimäen suhteellista asemaa voisi parhaiten kuvata eri tilastollisten mittareiden avulla.

Riihimäen aseman ja menestyksen arvioimiseksi nousi haastatteluiden perusteella esille kolme pääteemaa: asema, menestys ja vetovoima. Nämä teemat ovat hyvin lähellä toisiaan ja osin myös päällekkäisiä käsitteitä. Tiivistetysti voisi todeta, että ilman vetovoimaa alue ei voi saavuttaa menestystä ja ilman menestystä alueen asema voi olla heikko. Analyysissä Riihimäkeä tarkastellaan kolmen yllä mainitun teeman mukaan kolmesta eri näkökulmasta (asukas, yritys ja kaupunki). Jokaiselle teemalle ja näkökulmalle on valittu oma tilastollinen muuttuja. Pääindikaattoreita on kaiken kaikkiaan yhdeksän (kuva 5).

	Asukkaat	Yritykset	Kaupunki
Asema	Koulutus 1.1	Elinkeinorakenne Erikoistumisaste 1.2	Työpaikka- omavaraisuus (pendelointi) 1.3
Menestys	Tulovero 2.1	Yhteisovero 2.2	Kunnallisveron- alaiset tulot yhteensä/ 2.3 asukas
Vetovoima	Tulomuutto tulojen mukaan 3.1	Tulomuutto koulutuksen mukaan 3.2	Muuttotase 3.3

Kuva 5. Taulukko yhdeksästä pääindikaattorista kolmen teeman ja kolmen näkökulman kautta jäsennettynä.

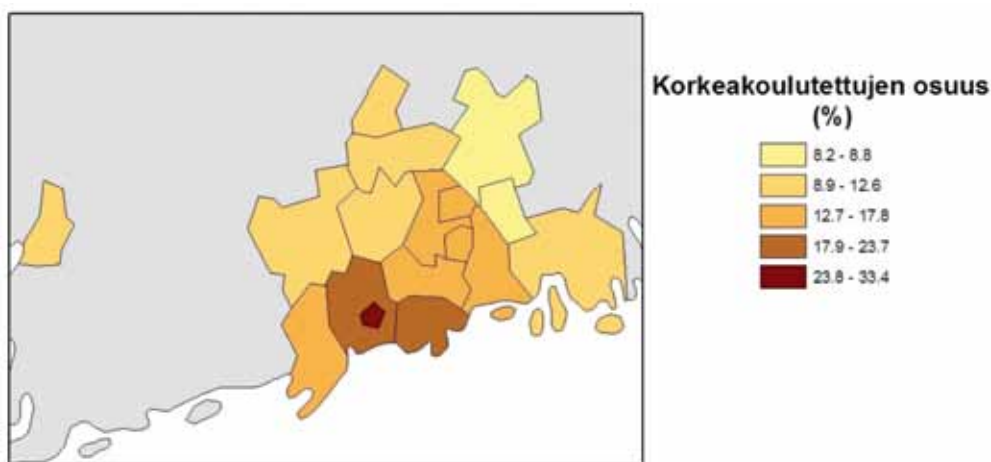
Riihimäen suhteellinen asema metropolialueella

Tässä luvussa asemalla tarkoitetaan tietyn alueen suhteellista asemaa suuremmassa kehyksessä, kun aluetta verrataan toisiin alueisiin. Sijaintitekijät korostuvat voimakkaasti sekä työ- että asuntomarkkinoilla ja vaikuttavat näin ollen selvästi kuntien asemaan. Toisaalta alueen toiminnallisuus, historia ja myös imago vaikuttavat alueen aseman muotoutumiseen. Tässä analyysissä Riihimäen asemaa kuvataan kolmesta eri näkökulmasta. Ensiksi tarkastellaan Riihimäen asemaa suhteessa muuhun seutuun asukkaiden näkökulmasta vertailemalla korkeakoulutettujen osuutta vertailualueen eri kunnissa. Tämän jälkeen tarkastellaan Riihimäen asemaa yritysten näkökulmasta elinkeinorakenteen ja toimialakeskittymisen kautta, ja viimeiseksi kuvataan asemaa kaupungin näkökulmasta tarkastelemalla työpaikkaomavaraisuutta metropolin eri osissa.

2.5.1

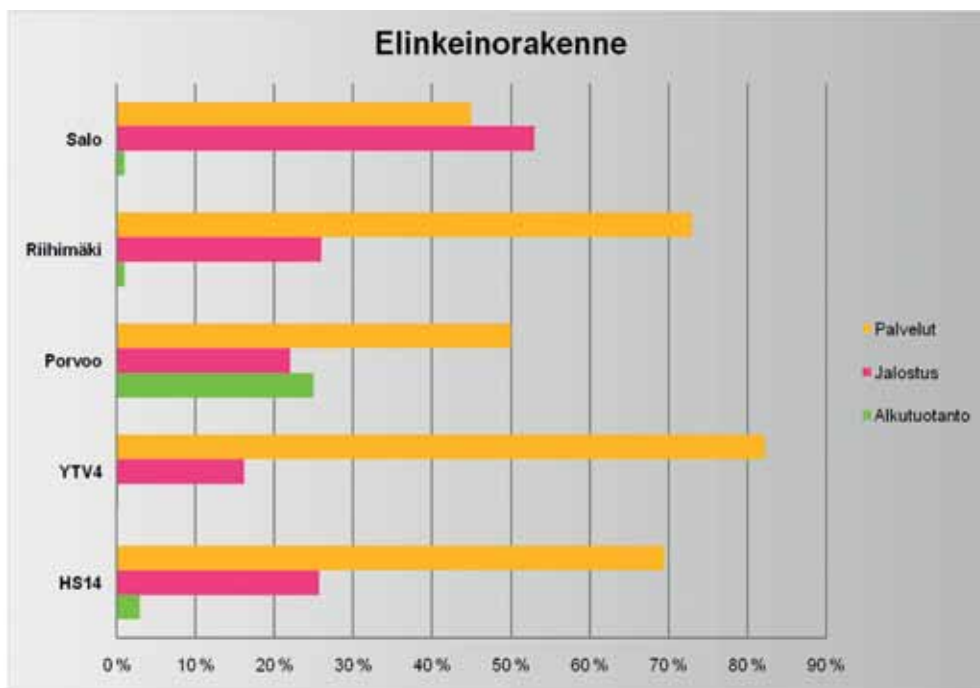
Asema asukas-, yritys- ja kaupunkinäkökulmasta

Kuntien asemaa asukasnäkökulmasta kuvataan korkeakoulutettujen osuudella väestöstä. Indikaattorin taustalla on oletus kuntien kilpailusta hyvin koulutetuista ja osaavista asukkaista. Tarkastelemalla koulutustasoa on mahdollista havaita selkeitä alueellisia eroja vertailualueella. Kuvassa 6 esitetään korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuutta koko väestöstä kunnittain. Korkeakoulutettujen osuus on suhteellisesti korkein YTV alueella ja alenee kehyskuntia kohti. Riihimäellä korkeakoulutettujen osuus alueen väestöstä on 10,6 %. Riihimäki suhteutuu koko tutkimusalueen neljänneksi alhaisimmaksi ja jää kaikkien verrokkikuntien alapuolelle.

Kuva 6. Korkeakoulutettujen osuus väestöstä vuonna 2007. Sisältää alemman-, ylemmän- ja tutkija koulutusasteen suorittaneet. (Altika 2009, Suomi CD 2004).

Kuntien asemaa yritysnäkökulmasta kuvataan alueen elinkeinorakenteen ja toimialojen erikoistumisen perusteella. Indikaattorin taustalla on oletus kuntien kilpailusta paikkakunnan yritysten jalostusarvon kasvattamisesta. Eri kunnat ovat erikoistuneita eri toimialoihin, mikä puolestaan merkitsee eroja suhteellisessa kilpailuedussa. Verrattaessa eri kuntien elinkeinorakennetta erottuu toisistaan selvästi poikkeavia kuntaprofiileja. Kuva 7 esittää elinkeinorakennetta valituissa kunnissa ja seudulla keskimäärin. Toiminnot on luokiteltu palveluihin, jalostukseen ja alkutuotantoon. Riihimäen elinkeinorakenne on yhtenevä seudullisen keskiarvon kanssa, kun se toisaalta

Kuva 7. Elinkeinorakenteen vertailua (Suomi CD 2004).

poikkeaa selvästi Salon ja Porvoon elinkeinorakenteista, joista ensimmäisessä korostuu jalostus (elektroniikkatuotanto) ja jälkimmäisessä alkutuotanto (öljynjalostus).

Kuva 8 antaa tarkemman kuvan Riihimäen elinkeinorakenteesta, joka on koko maahan suhteutettuna vahvasti erikoistunut logistiikan alalle ja erityisesti logistiikkaan nojaaviin valmistuksen ja kaupan aloihin. Keskittymisindeksi kuvaa työvoiman keskittymistä tietyille sektoreille verrattuna koko maahan keskimäärin. Elinkeinotoi-

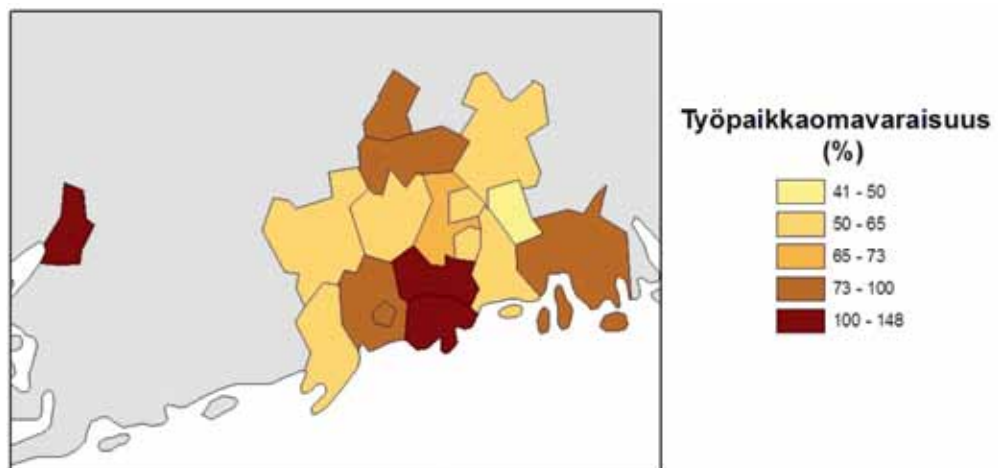

Kuva 8. Riihimäen keskittymisindeksi (qit)⁹ (Altika 2009, Suomen tilastollinen vuosikirja 2008).

⁹ $qit = 100 \cdot (eit/ei) / (et/e)$, (eit = alueen henkilöstö toimialalla, ei = alueen työpaikat yhteensä, et = koko maan työpaikkojen määrä toimialalla, e = koko maan työpaikat yhteensä).

minnan alueellista erikoistumista tarkastellaan suhteuttamalla seudun kunkin toimialan työpaikkaosuus koko maan vastaavaan osuuteen. Keskittymisindeksi kuvaa kuntien erikoistumista ja sitä, mitkä alat työllistävät suhteellisesti eniten työntekijöitä tietyllä alueella. Jos työpaikkojen osuus kunnan työvoimasta on tietyllä alalla yhtä suuri kuin maassa keskimäärin, saa se arvokseen luvun 100. Jos taas työntekijöitä tietyllä alalla on enemmän kuin keskimäärin, on arvo suurempi kuin 100.

Kuntien asemaa kaupunkinäkökulmasta kuvataan työpaikkaomavaraisuudella, joka kertoo alueen kyvystä tarjota työpaikkoja asukkailleen sekä ulkopaikkakunnista tuleville. Indikaattorin taustalla on ajatus kuntien pyrkimyksestä tarjota elinvoimainen ja osakeskuksen roolia tukeva toiminta-alue asukkaille ja yrityksille osana metropolialuetta. Kuva 9 osoittaa selkeitä eroja vertailualueen sisällä. Työpaikkaomavaraisuus on korkeimmillaan Salossa sekä metropolin ytimessä YTV4-alueella, jonne suurin osa työmatkaliikenteestä kohdistuu. Työpaikkaomavaraisuus on myös verrattain korkea metropolialueen laidoilla sijaitsevilla kaupungeilla, kuten Riihimäellä, Hyvinkäällä ja Porvoossa. Näitä voisi luonnehtia eräänlaisiksi osakeskuksiksi, jotka ovat vähemmän riippuvaisia ydinalueen työpaikoista kuin ympärysunnat. Etäisyys keskustaan on sen verran korkea, että ne ovat jääneet primäärisen pendelöintivyöhykkeen ulkopuolelle. Riihimäen työpaikkaomavaraisuus (93,2 %) on korkeampi kuin HS14-alueella keskimäärin (73,6 %). Riihimäen työpaikkaomavaraisuus on myös korkeampi kuin Hyvinkäällä ja Porvoossa, jotka sijaitsevat lähempänä metropolin ydintä. Riihimäellä on neljänneksi korkein työpaikkaomavaraisuus vertailualueella.

Kuva 9. Työpaikkaomavaraisuus vuonna 2004 (Kuntaliitto 2004).

2.6

Riihimäen menestys metropolialueella

Kaupungin menestys liittyy kaupungin strategisen toiminnan onnistumiseen. Siihen liittyy politiikka ja kilpailukeinot, jolla kilpailukykyä luodaan. Kilpailukyvyssä on kysymys suhteellisista eduista, kuten sijainti- ja ympäristöeduista, toimijoiden resursseista sekä niiden mobilisoinnista. Ongelmallista kaupunkien kilpailussa on se, että ne haluavat kilpailla pitkälti samoista asioista, kuten korkeasta koulutuksesta ja maksukyvyistä.

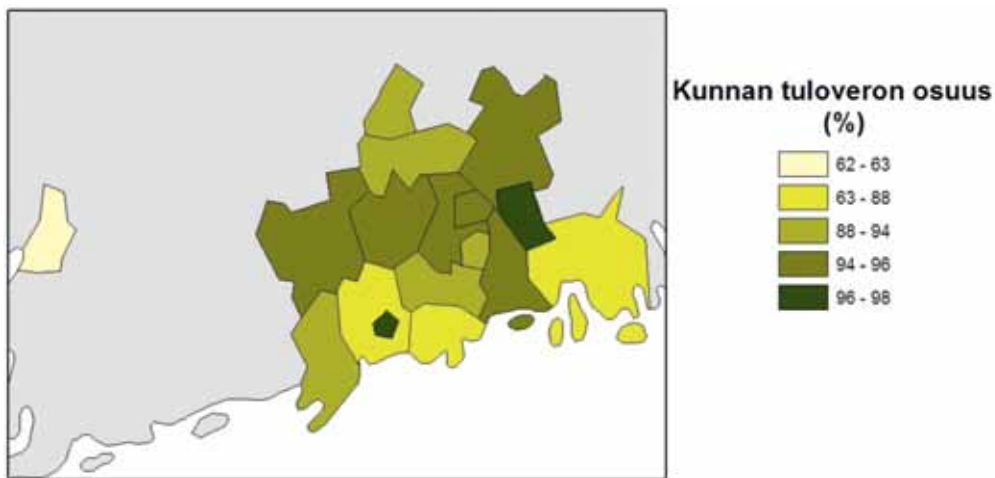
Seuraavaksi kuvataan Riihimäen menestystä aikaisemmin mainituista näkökulmista. Riihimäen menestyksen mittareiksi on valittu tuloveron ja yhteisöveron osuudet sekä kunnallisveronalaisten tulojen määrä asukasta kohti. Kuntien menestystä asukas- ja yritys näkökulmasta kuvataan tuloveron ja yhteisöveron osuudella kussakin kunnassa, jotta voidaan osoittaa, mistä lähteestä kunnat ensisijaisesti saavat veronsa. Menestystä kuvaavien indikaattorien taustalla on oletus kuntien kilpailusta maksukykyisistä

väestöstä ja yrityksistä, joiden puitteissa on mahdollista turvata kuntien tuottama palvelutarjonta ja infrastruktuuri sen asukkaille. Verojen painottuminen joko tulo- tai yhteisöveroihin kuvaa myös kunnan riippuvuutta taloudellisista suhdanteista.

2.6.1

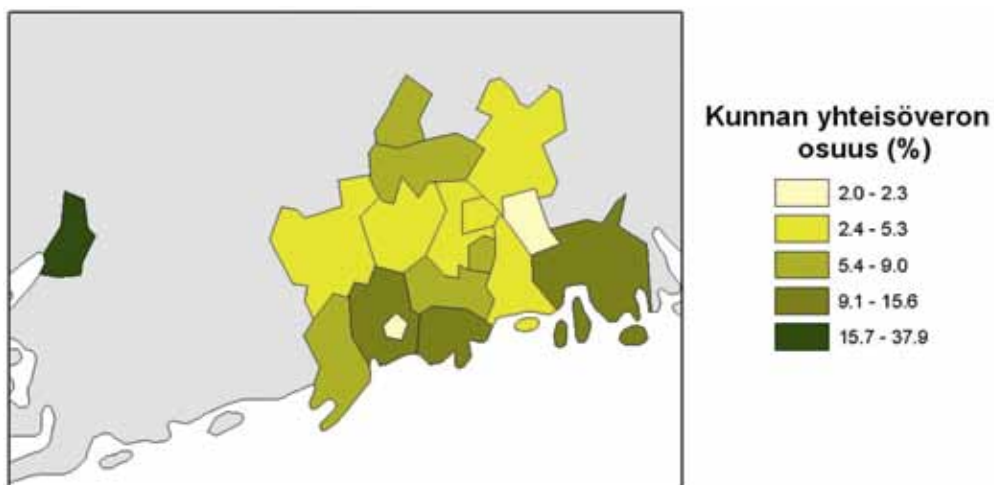
Menestys asukas-, yritys- ja kaupunkinäkökulmasta

Kuva 10 esittää tuloveron osuutta kunnittain. Seudun sisäinen vaihtelevuus on suurta ja tuloveron osuus on suhteellisesti korkein lähiseudun pendelöintialueella. Tuloveron osuus vaikuttaa olevan korkea varsinkin vähemmän kaupunkimaisissa kunnissa, joiden saavutettavuus on hyvä. Riihimäki sijoittuu tämän indikaattorin osalta melko lähelle keskiarvoa (91,9 %) ja on järjestysluvultaan kymmenes.

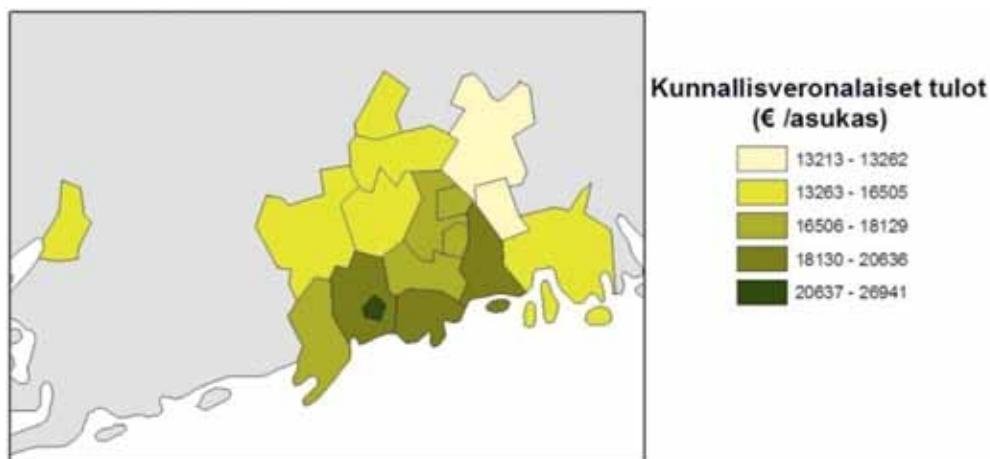
Kuva 10. Kunnan tuloveron osuus vuonna 2007 (Altika 2009).

Kuva 11 esittää yhteisöveron osuutta kunnittain. Seudullisesti on mahdollista havaita toisistaan selvästi poikkeavia kuntaprofiileja. Yhteisöveron osuus on korkea niissä kunnissa, joihin yritystoiminta on voimakkaimmin keskittynyt. Maaseutumaisten kuntien yhteisöveron osuus taas on alhaisempi kuin kaupunkimaisissa kunnissa. Lisäksi yhteisöveron osuus näyttäisi olevan suhteellisesti korkeampi perinteisillä teollisuuspaikkakunnilla. Salo on tämän indikaattorin valossa poikkeuksellisen vahva ja Riihimäki sijoittuu lähellä keskiarvoa 8,1 prosentin osuudella.

Kuva 11. Kunnan yhteisöveron osuus vuonna 2007 (Altika 2009).

Kunnallisveronalaisten tulojen kokonaismäärä antaa tarkemman kuvan kuntien välisistä voimasuhteista ja huomioi sekä asukkaiden että yritysten näkökulmat. Verotulojen määrä on korkeimmillaan metropolin keskusta-alueella sekä ytimen lähellä sijaitsevilla ympäryskunnissa (kuva 12). Lisäksi verotulojen määrä korostuu pidemmälle ympäryskuntiin Lahteen päin suuntautuvan liikenneverkoston ympärillä. Alueellinen vaihtelevuus on suurta. Riihimäki sekä muut etäisemmät kehyskunnat jäävät selvästi ydinalueen ja seudullisen keskiarvon alapuolelle.

Kuva 12. Kunnallisveronalaisten tulot vuonna 2004 (Ruututietokanta 2007).

2.6.2

Riihimäen vetovoima metropolialueella

Alueen vetovoimatekijöitä voidaan tarkastella taloudellisista, sosiaalisista ja kulttuurisista näkökulmista. Esimerkiksi väestön muuttoliikkeet, työpaikkojen saatavuus, taloudellisen ostovoiman määrä ja alueiden laatu ja geometriset ominaisuudet voidaan nähdä vetovoimaa lisäävinä tekijöinä (Rope 1999). Toisaalta luontoarvot ja hiljaisuus voidaan nähdä hyvää elinympäristöä edustavina vetovoimatekijöinä. Tietyille alueille keskittyy tavallisesti useampia vetovoimatekijöitä. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla näitä ovat työ- ja asuntomarkkinoihin, kulttuuritarjontaan ja harrastusmahdollisuuksiin liittyvät tekijät.

Kuntien vetovoimaa arvioidaan seuraavaksi väestömuuttoliikkeiden avulla. Vetovoiman kuvaajiksi on valittu kuntien tulomuutto tulojen ja koulutusasteen mukaan sekä muuttotase kuntien välillä. Asukasnäkökulmasta vetovoimaa kuvaa muutto tulojen mukaan, yritysnäkökulmasta puolestaan muutto koulutusasteen mukaan ja kaupunkinäkökulmasta muuttotase.

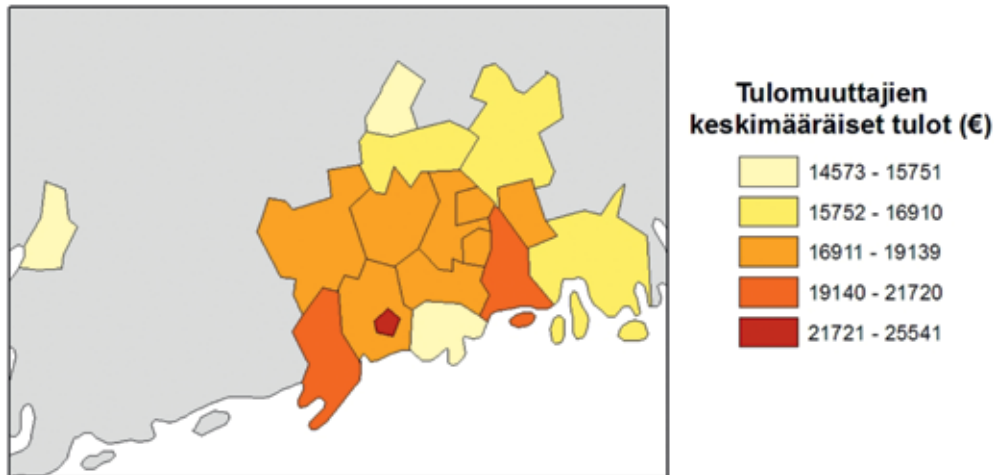
2.6.3

Vetovoima asukas-, yritys- ja kaupunkinäkökulmasta

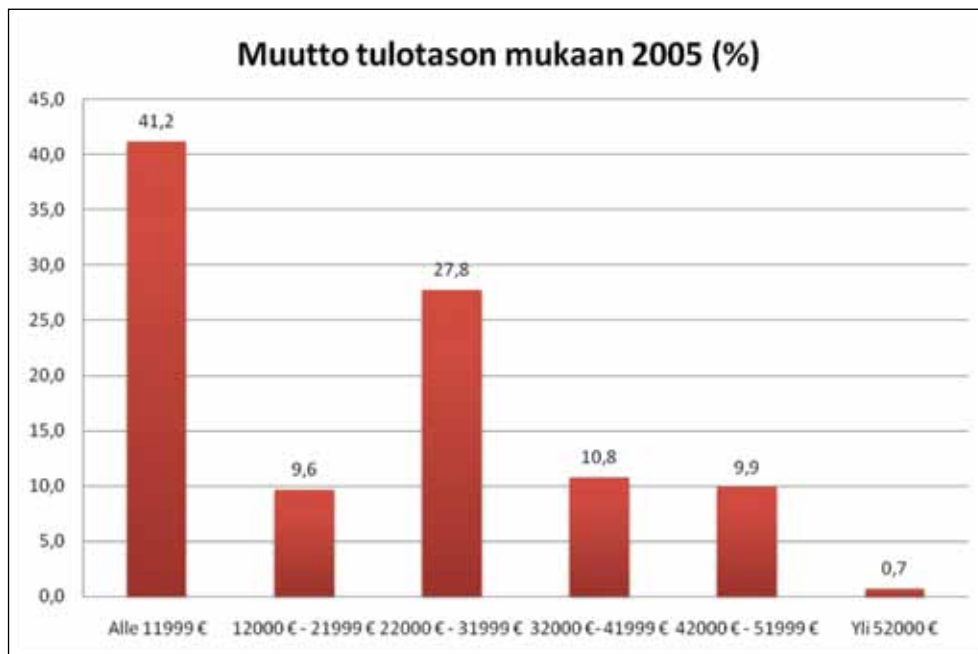
Kuntien vetovoimaa asukasnäkökulmasta kuvataan kuntaan muuttaneiden asukkaiden keskimääräisillä tuloilla. Indikaattorin taustalla on ajatus, että kunnat pyrkivät houkuttelemaan alueelleen maksukykyisiä veronmaksajia, kuten korkeasti koulutettuja lapsiperheitä. Kunnissa pyritään vahvistamaan kuntien palvelujen rahoitus-pohjaa ja samalla ylläpitämään kunnallisten ja yksityisten palvelujen monipuolista kysyntää.

Seudullinen vaihtelevuus tulomuuttajien tulotason osalta on suurta. Keskimääräiset tulot ovat korkeita niissä ympäryskunnissa, joilla on keskeinen sijainti. Riihimäelle

muuttaneiden tulotaso on seudun toiseksi alhaisin, ja ainoastaan Salo sijoittuu tämän alapuolelle. Riihimäki jää selvästi seudullisen keskiarvon ja jonkin verran muiden verrokkikuntien lukujen alapuolelle. On syytä huomioda, että Helsinki on menestynyt poikkeuksellisen heikosti tämän indikaattorin osalta. Kuvista 13 ja 14 ilmenee, että suurituloisten muuttoliike kohdistuu ensisijaisesti ydinalueen ulkopuolelle.

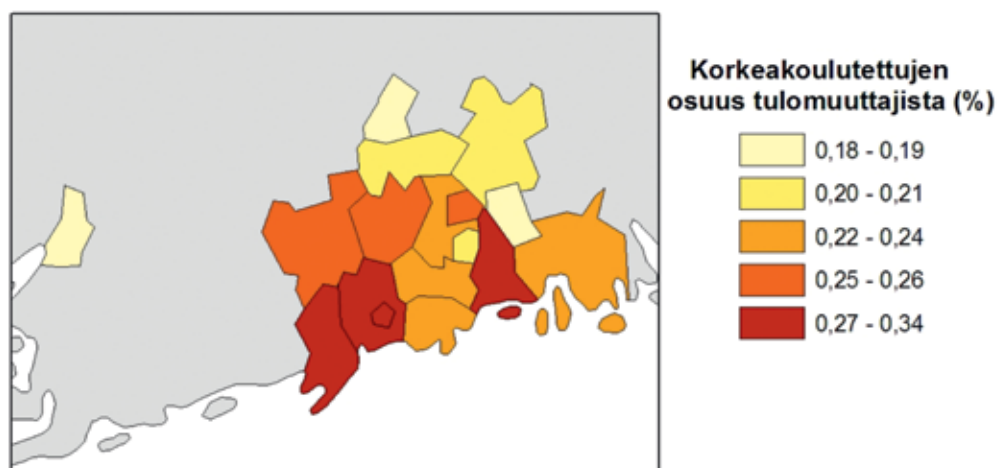

Kuva 13. Tulomuuttajien keskimääräiset tulot vuonna 2005 (Väestötilastopalvelu 2007).

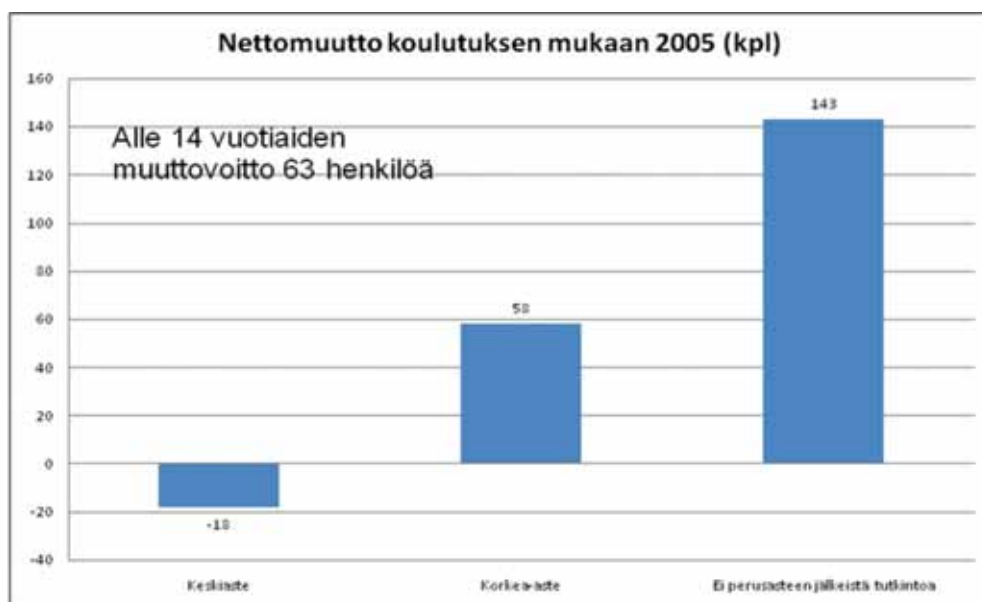

Kuva 14. Riihimäen prosentuaalinen muutto tulotason mukaan vuonna 2005 (Väestötilastopalvelu 2007).

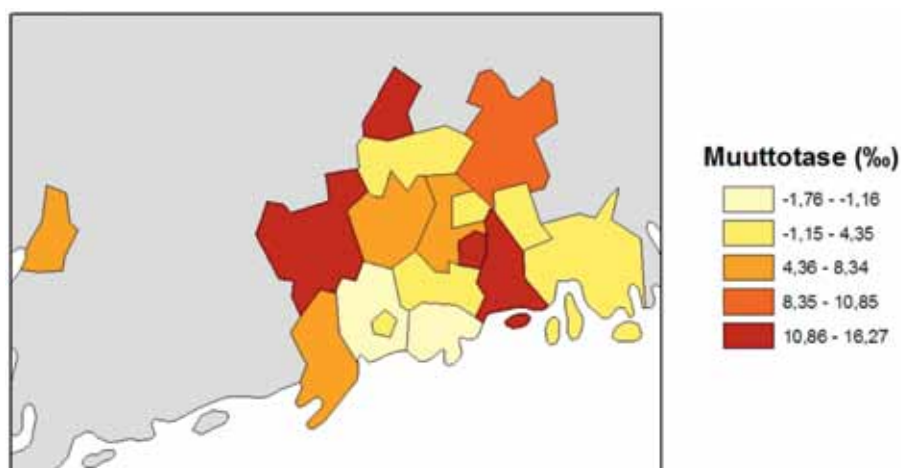
Kuntien vetovoimaa yritysnäkökulmasta kuvataan tulomuuttaneiden koulutustason mukaan. Yrityksille korkeasti koulutetut tulomuuttajat merkitsevät osaavaa, innovatiivista ja erikoistunutta henkilöstöä. Indikaattori osoittaa, että korkeakoulutetun väestön muuttoliike keskittyy vahvimmin niihin kehyskuntiin, jotka sijaitsevat YTV4-alueen tuntumassa (kuvat 15 ja 16). Korkeakoulutettujen osuus laskee pääsääntöisesti keskustaetäisyyden kasvaessa. Korkeakoulutettujen osuus tulomuuttajista on Riihimäkeä pienempi vain Salossa ja Pornaisissa.

Kuva 15. Korkeakoulutettujen osuus tulomuuttajien määrästä vuonna 2005 (Väestötilastopalvelu 2007).

Kuva 16. Riihimäen nettomuuton osuus koulutuksen mukaan vuonna 2005 (Väestötilastopalvelu 2007).

Kuva 17. Muuttotase vuonna 2007 (Altika aluetietokanta 2009).

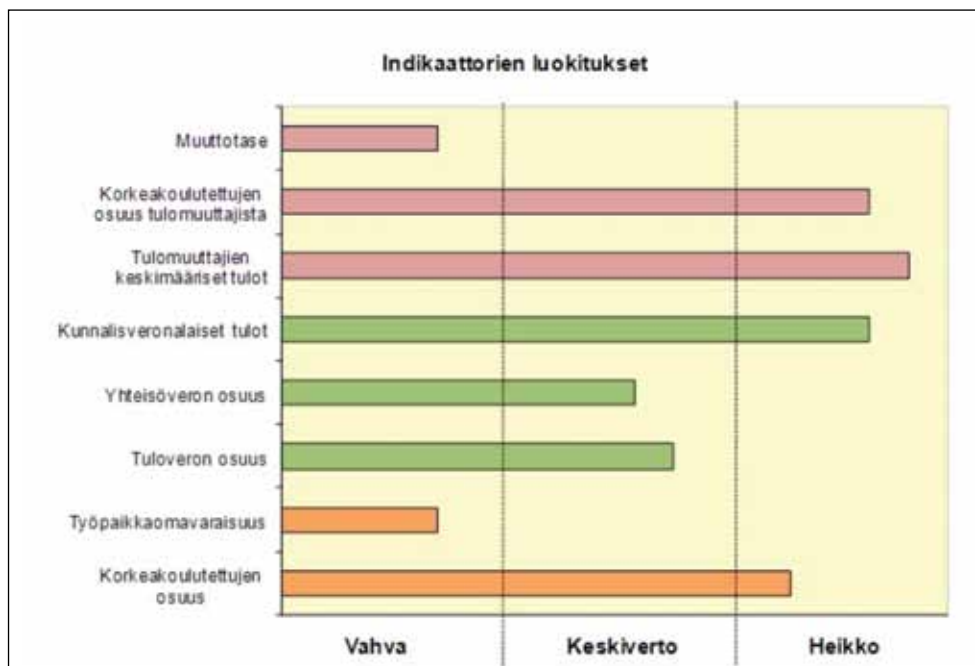
Kuntien vetovoimaa kaupunkinäkökulmasta kuvataan muuttotaseella. Indikaattorina muuttotase luo yleisen kuvan siitä, mihin kuntiin suurin muuttoliike tällä hetkellä kohdistuu. Muuttotase kuvaa tulo- ja lähtömuuton erotusta suhteessa väkilukuun. Kuva 17 osoittaa, että muuttoliike painottuu nykyään metropolin ytimen ulkopuolelle. Tämän muuttujan osalta Riihimäki kuuluu seudun kärkijoukkoon ja on alueena vetovoimainen. Tilanne YTV4-alueella taas on päinvastainen ja muuttotase alueella on negatiivinen.

2.7

Päätelmät

Riihimäen asemaa, menestystä ja vetovoimaa on tarkasteltu metropolialueella suhteessa alueen muihin kuntiin. Käytetyt indikaattorit on luokiteltu kolmeen luokkaan: Riihimäen vahvoihin, keskivertoihin ja heikkoihin muuttujiin. Luokittelu perustuu siihen, miten Riihimäki sijoittuu suhteessa muihin kuntiin Helsingin seudulla (HS14, YTV4) ja verrattuna Hyvinkääseen, Porvooseen ja Saloon. Kahdella indikaattorilla mitattuna Riihimäki sijoittuu asemaltaan vahvaan luokkaan, kahdella mittarilla keskivertoon ja neljällä muuttujalla heikkoon luokkaan (ks. kuva 18). Yhdeksäs valittu indikaattori, elinkeinorakenteen erikoistuminen, ei ole suhteellisesti mitattavissa indikaattoriluokituksessa. Riihimäki osoittautuu kuitenkin tämän indikaattorin osalta vahvasti logistiikkaan ja palveluelinkeinoihin keskittyneeksi suhteessa muuhun maahan. Vahvoja luokkia edustavat muuttotase ja työpaikkaomavaraisuus, jotka kuvaavat kaupungin näkökulmaa aseman ja vetovoiman kautta. Keskivertoihin luokkiin lukeutuvat sekä yhteisö- että tuloverolla mitatut indikaattorit. Näillä kuvataan menestystä yritys- ja asukasnäkökulmasta. Heikkoja muuttujia edustavat korkeakoulutettujen osuus tulomuuttajista, tulomuuttajien keskimääräiset tulot, kunnallisveron alaiset tulot asukasta kohden sekä korkeakoulutettujen osuus koko väestöstä. Kuva 19 havainnollistaa Riihimäen asemaa metropolialueella.

Riihimäen kaupunkiasemaa määrittää sen historia Suomen ensimmäisenä radanvarsikaupunkina. Siihen liittyy vahva teollinen perinne, keskeinen sijainti Etelä-

Kuva 18. Indikaattorien luokitukset tulosten pohjalta.

Suomen logistisena keskuksena ja etäisyys Helsingin seudusta. Riihimäki ei ole lähökohdiltaan ollut korkeakoulukaupunki. Näiden seikkojen voidaan tulkita selittävän suhteellisen korkeaa työpaikkaomavaraisuutta ja matalaa korkeakoulutettujen osuutta alueen väestöstä. Aikaisemmin työvoiman tarve ei ole edellyttänyt korkeasti koulutettua työvoimaa, vaan alueella asuvaa teollisuustyövoimaa. Toisaalta Riihimäen perinne on mahdollistanut erittäin vahvan erikoistumisen logistiikan ja kaupan aloille.

Nykyisen metropolin kasvu on tavoittanut Riihimäen, ja se on alkanut näkyä voimakkaana väestönkasvuna. Tämän seurauksena työmatkaliikenne pääkaupunkiseudulle on vilkastunut. Riihimäen nykyistä menestystä ja tavoiteltujen asukasryhmien eli koulutettujen lapsiperheiden tavoittamista näyttää jarruttavan kaupungin vahva teollinen perinne. Tämä ilmenee menestystä mittaavien veroindikaattoreiden tarkastelussa. Riihimäellä kunnallisveronalaiset tulot asukasta kohti ovat tutkimusalueen alhaisempia. Voidaan myös todeta, että Riihimäki on tutkimusalueen muihin kuntiin nähden vähemmän riippuvainen yhteisöveroista.

Kaupungin strategian mukaan Riihimäki pyrkii siirtymään teollisen työvoiman ja yritystoiminnan yhtälöstä tuottavan jälkiteollisen tietotalouden osaksi, joka perustuu innovointitavoitteisiin ja tulevaisuuden odotusarvon luomiseen. Riihimäen väestö on kasvanut 2000-luvulla noin kahden prosentin vauhtia, mutta pidemmällä aikavälillä kasvu on ollut hidasta verrattuna muuhun seutuun. Riihimäelle on kohdistunut paljon tulomuuttoa indikaattorianalyysin perusteella. Kaupunki ei kuitenkaan ole pystynyt houkuttelemaan korkeasti koulutettuja ja korkeatuloisia asukkaita samassa määrin kuin tutkimusalueen monet muut kunnat.

Lähteet

- Alkula, T. & Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. (2002). *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. WSOY, Helsinki.
- Basham, R. (1978). *Urban Anthropology. The Cross-Cultural Study of Complex Societies*. Mayfield Publishing Company, Palo Alto.
- Bryman, A. & Bell, E. (2007). *Business Research Methods*. Oxford University Press, Oxford.
- Bulmer, M. (1984). *The Chicago School of Sociology. Institutionalization, Diversity, and the Rise of Sociological Research*. The University of Chicago Press, Chicago.
- EKES-yrityspalvelut (2004 a). *Hyvinkään-Riihimäen alueen vetovoima asuinalueena ja yritysten sijaintipaikkana*. Huhtikuu 2004. Taloustutkimus Oy.
- EKES-yrityspalvelut (2004 b). *Hyvinkään-Riihimäen talousalueen muuttotutkimus*. Joulukuu 2004. Taloustutkimus Oy.
- Frey, W. H. & Zimmer Z. (2001). Defining the City. Teoksessa Paddison, R. (toim.). *Handbook of Urban Studies*, 14–35. Sage, London.
- Gerring, J. (2007). *Case Study Research. Principles and Practices*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Gottdiener, M. & Hutchison, R. (2006). *The New Urban Sociology*. 3rd edition. Westview Press, Cambridge.
- Helsingin Sanomat (24.12.1972). Mauno Saari, Uuden rodun jouluvevankeliumi. Sekundäärilähde: Kortteinen, M. (1982). *Lähiö – Tutkimus elämäntapojen muutoksesta*.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki University Press (Gaudeamus), Helsinki.
- Ilmonen, M. (2005). Urbaani ihanne ja asumisurat. Teoksessa Knuuti L. (toim.). *Asumiset monet kasvot*, 49–56. *Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja C60*.
- Keskinen, V., Tuominen, M. ja Vaattovaara, M. toim. (2002). *Helsinki – Pohjoinen metropoli. 16 ajankohtaisnäkökulmaa Helsingistä suurkaupunkina*. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Kortteinen, M. (1982:28–29). *Lähiö – Tutkimus elämäntapojen muutoksesta*. Keuruu, Otava.
- Lehtovuori, P. (2001). Metropolista identiteettiä – pohdintoja Yleiskaavan 2002 päämääristä ja välineistä. *Yhteiskuntasuunnittelu* 39:3, 67–80.
- Laine, M. & Bamberg, J. & Jokinen, P. (2007). Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa *Tapaustutkimuksen taito*. Toimittanut Markus Laine ym. Helsinki, Gaudeamus.
- Martinotti, G. (2005). Social Morphology and Governance in the New Metropolis. Teoksessa Kazepov, Y. (toim.). *Cities of Europe. Changing contexts, local arrangements, and the challenge to urban cohesion*. 90–108. Blackwell Publishing, Malden.
- O'Reilly, K. (2005). *Ethnographic Methods*. Routledge, London.

- Pink, S. (2007). *Doing Visual Ethnography* (2nd edition). Sage, London.
- Rosenström & Palosaari (2000). *Kestävyyden mitta. Suomen kestävään kehityksen indikaattorit 2000*. Ympäristöministeriö: Helsinki.
- Schulman, H. (2002). Onko Helsinki metropoli? Teoksessa Keskinen, V., Tuominen M. & M. Vaattovaara (toim.). *Helsinki – pohjoinen metropoli*, 243–265. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Suomi CD (2004). Paikallistiedon jättiläinen. Tilastokeskus.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 2008 (2008). 720 s. Tilastokeskus, Helsinki.
- Staffans, A. & Väyrynen, E. (2009). Oppiva kaupunkisuunnittelu. *Teknillisen korkeakoulun Arkkitehtuurin julkaisuja*. No: 98: 14–25.
- Stake, R. (1995). *The Art of Case Study Research*. Thousand Oaks, Sage.
- Tilastokeskus (2007). *Ruututietokanta*.
- Yin, R. (2003). *Case Study Research. Design and Methods*. (3rd edition). Thousand Oaks, Sage Publications.
- YTK – Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus (2003). toim. Knuuti, L. Täytyykö kaupungin menestyä? *Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja* 2003: C59, Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- YTV – Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta ja Uudenmaan liitto (2002). Seuturakenteen nykytilan kuvauksia. *Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B* 2002:11. Uudenmaanliiton julkaisusarja C42.
- Virtanen, P. (1999). Kaupungin imago. *Mikä tekee Pariisista Pariisin ja Pisasta Pisan?* Rakennustieto Oy: Helsinki.
- Wilson, J. & Fotheringham, S. (2008). Geographic Information Science: An Introduction. Teoksessa *The Handbook of Geographic Information Science*. Toimittanut edellämainitut tekijät. Blackwell Publishing: Malden.

Elektroniset lähteet

- Agamben, G. (2004). Kaupunki ja metropoli. Yhteiskuntapolitiikan luentosarja Globalisaatio, rajat ja talouden muutos. Joensuun yliopisto. <http://www.joensuu.fi/yhtpol/ajankohtaista/Kaupunki_ja_metropoli.pdf>.
- Antikainen, J. & Luukkonen, J. & Pyöriä, T. (2006). Kaupunkiverkko ja kaupunkiseudut 2006. Sisäasiainministeriön julkaisusarja 10/2006. Helsinki. <[http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/EBFA8DA8470B7D85C225713A00335D5A/\\$file/102006.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/EBFA8DA8470B7D85C225713A00335D5A/$file/102006.pdf)>.
- EKES (2009). Kehä V – Metropolialueen kasvuvyöhyke (18.2.2009). <http://www.keha5.fi/Keha_V/Hanke>
- Helsingin kaupunki (21.8.2008). Helsingin seutu – metropoli Euroopan huipulla. Talous- ja suunnittelukeskus > Elinkeinopalvelu > Helsinki avainlukuina > Helsinki ja Helsingin seutu. <http://www.hel.fi/wps/portal/Taloussasuunnittelukeskus/Elinkeinopalvelu/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/taske/fi/Elinkeinopalvelu/Helsinki+avainlukuina/Helsinki+ja+Helsingin+seutu>.
- Helsingin kaupungin tietokeskus (2006). Helsingin seutu tilastoina.
- Helsingin Sanomat (17.2.2009). Päättäjiltä kysyttiin metropolialueesta. Asuntoministeri, Jan Vapaavuoren sitaatti. <<http://blogit.hs.fi/suurkaupunki/paattajilta-kysyttiin-metropolialueesta/>>.
- Helsinginseutu.fi (luettu 12.2.2009). Helsingin seudun kuntien yhteistyösopimus. Yhteistyöelimet: Helsingin seudun yhteistyökokous. <<http://www.helsinginseutu.fi/wps/portal/>>
- Helsinginseutu.fi (luettu 12.2.2009). <HelsinginSeutu?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/HS/helsingin+seutu/yhteisty_elimet/helsingin+seudun+yhteisty_kokous/helsingin+seudun+kuntien+yhteisty_sopimus>.
- KUUMA-kunnat (2004). Kuuma -kuntien kehitys- ja ympäristökuva vaihe 1. Raportti 3.3.2009 <http://www.kuuma.fi/ep/tiedostot/KUUMARAPORTTI_270105_net_1.pdf>
- Kuntaliitto (2006). Hyvinkään-Riihimäen talousalue. 4.3.2009 <<http://www.kunnat.net/attachment.asp?path=1;29;374;41217;75454&field=FileAttachment&version=5>>, Kuntaliitto.
- Kuntaliitto (2004). Tietopankkien tilastoja. <<http://www.kunnat.net/binary.asp?path=1;29;374;41217;75454&field=FileAttachment&version=5>>, Kuntaliitto.
- METKA (2007–2008). Metropolialueelle kestävä aluerakenne. METKA-hanke. <<http://www.metkaprojekti.info/Metka-suomi.pdf>>
- Rope, E. (1998). Päijät-Hämeen kohdentaminen alemmalla tieverkolla. Käsitteet: vetovoima. Tielaitoksen tilaustutkimus. Luettu 27.2.2009. <<http://www.paijat-hame.fi/maakunta/teemakartat/Kylatie/kylatie34-221.htm>>.
- Schulman, H. (2008). METKA-projektin tulosten esittelyä. Helsingin yliopisto. <http://www.metkaprojekti.info/Hameenlinnan%20seminaari/METKA_Harry%20schulman_Helsingin%20yliopisto.pdf>
- Seutuportaali, Helsingin seutu (2009). Metropolipolitiikka (20.2.2009). <http://www.helsinginseutu.fi/wps/portal/HelsinginSeutu?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/HS/helsingin+seutu/yhteisty_elimet/sidosryhm_yhteisty_/metropolipolitiikka/metropolipolitiikka>.
- Tilastokeskus (2009). Kotimaiset patenttihakemukset alueittain (19.2.2009). <http://tilastokeskus.fi/til/pat/2007/pat_2007_2008-10-30_tau_002_fi.html>
- Tilastokeskus (2009). Käsitteet (2.2.2009). <<http://www.stat.fi/virsta/taloust/kasitteet/tyopaikkaom2174/index.html>>
- Tekes (2004). Tilastonikkarointia innovaatioiden ympärillä. Euroopan tiede ja teknologia. <<http://www.tekes.fi/eu/fin/julkaisut/ett/0104/8.html>>.

The South Finland Regional Alliance (2005:5). The Gulf of Finland – Growth Triangle, Economic Review 2005 (20.2.2009). <http://www.etela-suomi.fi/files/37/Economic_Review_2005.pdf>.

Tilastokeskus (2009). Altika, aluetietokanta. <<http://www.tilastokeskus.fi/tup/altika/index.html>>.

Tilastokeskus (2008). Väkiluku maakunnittain sekä väestön määrän muutos 31.12.2007 (19.2.2009). <http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/2007/vaerak_2007_2008-03-28_tau_003.fi.html>.

Tilastokeskus (2007). Väestöennuste 2007 iän ja sukupuolen mukaan alueittain. Riihimäki (20.2.2009). <<http://pxweb2.stat.fi/Dialog/Saveshow.asp>>.

Uudenmaan liitto (2008). TOTSU 2009–2010, Hyvinkää-Riihimäen talousalueen kehittämisen painopisteet Uudenmaan näkökulmasta (18.2.2009). <http://www.uudenmaanliitto.fi/files/1464/H-R_tot-su_2009-2010_140408.pdf>.

Valtiovarainministeriö (2009). Tulovero (25.2.2009). <http://www.vm.fi/vm/fi/10_verotus/03_elinkeinoverotus/01_yhteisovero/index.jsp>.

Verohallinto (2009). Tulovero (25.2.2009). <http://vero.fi/default.asp?path=5,363&article=188&domain=VERO_MAIN&language=FIN&index=>>.

Viren, A. (2007). Metropolit ja kaupunkiseudut – Mitä ne ovat? Helsingin seudun suunnat. Ajankoh-taistarkastus seudun kehitykseen 7.12.2007. No: 4. <http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/Suunnat2007_4.pdf>.

Väestötilastopalvelu (2007). <<http://tilastokeskus.fi/tup/vaestotilastopalvelu/index.html>> Tilastokeskus.

Wikipedia.org (luettu 12.2.2009). Pääkaupunkiseutu. <<http://fi.wikipedia.org/wiki/Pääkaupunkiseutu>>.

YTV (2008). Parempaa kaupunkiympäristöä. <http://www.ytv.fi/NR/rdonlyres/99FECAA8-3940-4253-A794-F8E61C4D3087/0/ytv_2009_small.pdf>.

YTV (Päivitetty 11.04.2008). Seutu- ja ympäristötietoja. Tietoa seudusta. <http://www.ytv.fi/FIN/seutu_ymparistotietoja/tietoa_seudusta/etusivu.htm>.

Liitteet (luku 2)

Asema – asukkaat

	Korkeakoulutettujen osuus 2007 (%) *
Riihimäki	10,6 %
Hyvinkää	11,7 %
Porvoo	12,3 %
Salo	10,4 %
HS14 (keskiarvo)	15,6 %
YTV 4 (keskiarvo)	23,0 %

(Altika 2009)

Sisältää alemman korkeakoulu-, ylemmän korkeakoulu- ja tutkijakoulutusasteen suorittaneet. Molemmat sukupolvet ja kaikki ikäluokat huomioidaan.

Asema – kaupunki

	Työpaikkaomavaraisuus 2004 (%)
Riihimäki	93,2 %
Hyvinkää	85,3 %
Porvoo	88,2 %
Salo	59,3 %
HS14 (keskiarvo)	73,6 %
YTV 4 (keskiarvo)	100,4 %

(Kuntaliitto 2004)

Menestys – asukkaat

	Tuloveron osuus 2007 (%)
Riihimäki	91,9 %
Hyvinkää	91,7 %
Porvoo	84,4 %
Salo	62,1 %
HS14 (keskiarvo)	89,2 %
YTV 4 (keskiarvo)	88,0 %

(Altika 2009)

Menestys – yritys

	Yhteisöveron osuus 2007 (%)
Riihimäki	8,1 %
Hyvinkää	8,3 %
Porvoo	15,6 %
Salo	37,9 %
HS14 (keskiarvo)	10,8 %
YTV 4 (keskiarvo)	12,0 %

(Altika 2009)

Menestys – kaupunki

	Kunnallisveronalaiset tulot 2004 (€)
Riihimäki	15 543
Hyvinkää	16 291
Porvoo	16 207
Salo	15 609
HS14 (keskiarvo)	17 742
YTV4 (keskiarvo)	21 027

(Ruututietokanta 2007)

Vetovoima – asukkaat

	Tulomuuttajien keskimääräiset tulot (€)
Riihimäki	15 247
Hyvinkää	16 489
Porvoo	16 547
Salo	14 573
HS14 (keskiarvo)	18 876
YTV 4 (keskiarvo)	19 447

(Väestötilastopalvelu 2007)

Vetovoima – yritykset

	Korkeakoulutettujen osuus tulomuuttajista 2005 (%)
Riihimäki	19 %
Hyvinkää	21 %
Porvoo	23 %
Salo	18 %
HS14 (keskiarvo)	27 %
YTV 4 (keskiarvo)	25 %

(Väestötilastopalvelu 2007)

Vetovoima – kaupunki

	Muuttotase 2007 (‰)
Riihimäki	15,02
Hyvinkää	3,56
Porvoo	3,93
Salo	7,52
HS14 (keskiarvo)	6,86
YTV4 (keskiarvo)	0,97

3 Peltosaaren suunnittelu ja toteutus

Kaisa Granqvist, Jonas Kommonen, Mika Mäkelä & Saara Yousfi

3.1

Johdanto

Tarkoituksena on seuraavassa tarkastella Riihimäen Peltosaaren syntyyn ja myöhemmän kehitykseen vaikuttaneita tekijöitä ensisijaisesti historiallisesta näkökulmasta. Tavoitteena on kuvata miksi ja miten Riihimäen keskelle on rakennettu Peltosaaren kaltainen lähiö, johon on keskitetty suuri osa kaupungin vuokra-asunnoista. Vastauksia haetaan Riihimäellä harjoitetusta kaupunkipolitiikasta sekä elinkeinoelämän vaikutuksista kaupungin rakentumiseen. Tutkimusta varten on tarkasteltu Peltosaaren suunnitteluasiakirjoja ja kaupunginvaltuuston pöytäkirjoja, sekä haastateltu kaupungin entisiä virkamiehiä syntyneiden suunnitteluratkaisujen taustoittamiseksi. Luvun pääpaino on Peltosaaren syntyvaiheiden kuvaamisessa sekä myöhempien vaiheiden esittelyssä niin kaavamuutosten kuin maineen kehityksenkin kautta. Tässä osiossa ei kuvata Peltosaaren viimeaikaista kehitystä tai nykytilaa, joita käsitellään myöhemmissä osatutkimuksissa.

Peltosaarta tarkastellaan ensin yleisen lähiökehityksen kautta sekä alueelle asetettujen tavoitteiden valossa. Alueen rakentamista tarkastellaan kuvaamalla alueesta järjestettyä suunnittelukilpailua sekä sen pohjalta laadittua virallista asemakaavaa. Suunnitelmiin vaikuttaneita tekijöitä tarkastellaan toimijoittain. Myöhempää kehitystä puolestaan kuvataan sekä kaavamuutosten että alueen maineen kehityksen kautta.

3.2

Yleinen lähiökehitys

Lähiöt ovat muodostuneet 1950-luvulta lähtien keskeiseksi osaksi suomalaista asumista (Karjalainen 2004:5). Niiden rakentaminen alkoi 1960-luvulla ja jatkui erityisesti 1970-luvulla, jolloin rakennettiin noin puolet suomalaisesta lähiöasuntokannasta. Suomessa on nykyään noin kolme sataa lähiöksi luokiteltua aluetta lähinnä suurissa kaupungeissa, ja niissä asuu yhteensä noin viidennes suomalaisista (Ympäristöministeriö 2008).

Lähiöiden synty liittyy suomalaisessa yhteiskunnassa 1960-luvulla tapahtuneeseen kaupunkisuunnittelun murrokseen, jonka myötä arkkitehtuurin tuli ilmentää uudenaikaista teollista tuotantoa vastaavaa kulutusta ja elämäntavan muutosta. Kaavoituksesta tuli kokonaisvaltaisen yhteiskuntasuunnittelun osa ja lähiöt syntyivätkin suunnitelmallisen ja tarkasti laskelmoidun aluerakentamisen menettelyn tuotteena. Samaan aikaan Suomi kaupungistui nopeasti suuren muuton myötä. Kaupungistuminen hajautettiin maassa tilallisesti ja toiminnallisesti lähiöiksi (Hankonen 1994:13–14, 16–17, 24; Karjalainen 2004:5). Myös kaupunkien kasvava elinkeinoelämä tarvitsi työvoimaa, jonka takia keskuksiin tarvittiin nopeasti uusia asuntoja. Näitä alettiin rakentaa lähiöihin, joiden rakentaminen perustui pääosin kuntien ja rakennusliikkeiden tekemiin aluerakennussopimuksiin. Rakennusliike hankki maat, kaavoitti, rakensi ja markkinoi ne, sillä kunnilla ei ollut resursseja riittävän nopeaan tuotantoon. Nämä uudet aluerakentamiskohteet aloitettiin usein aravatuotannolla (Hankonen 1994:19).

Alueiden rakentamiseen ja käytettyihin menettelyihin vaikutti keskeisesti se, että vuoden 1959 rakennus- ja maankäyttölain myötä kunnat saivat kaavoitusmonopolin (Sundman 1991:91).

Tehokkuus oli 1960-luvulla yhteiskuntaa leimaava yleinen tavoite. Suunnittelussa tehokkuus näkyi asemakaavaluvuissa ilmaistuina mittalukuina sekä rationaalisuutta ilmaisevana arvona. Yhteiskunta muuttui kohti kulutusyhteiskuntaa. Asuntorakentamisen tuotantomenetelmät, tuottajat sekä rahoitusjärjestelmät muuttuivat, kuten myös liikkumisen tavat liikennevälineiden kehityksen sekä henkilöautojen yleistymisen myötä (Hankonen 1994:13–28).

Tuottavuustavoite ylsi asuntorakentamiseen, jota pyrittiin tehostamaan standardisoinnin, elementtirakentamisen sekä työn organisoimisen avulla (Hankonen 1994:122, 134). 1950-luvulla pyrittiin kerrostalorakentamisessa siirtymään tiilestä betoniin, joka samalla tarkoitti myös rakennusalan teollistumista. Myöhemmin rakentaminen perustui niin sanotun tyyppimallin monistamiseen (Hankonen 1994:147, 217). Samanlaisten rakennusten tuottamisella tyyppimallin pohjalta edistettiin rakennusstandardisointia, elementtirakentamista, sarjatuotantoa ja rakennustuotannon koneellistamista (Hankonen 1994:169). Rakennuksista suunniteltiin lyhytkestoisia, kertakäyttöluonteisia (Hankonen 1994:196). Myös asumisen traditiot muuttuivat rakennemuutoksen myötä ja asuntoja alettiin suunnitella teollisten tuotteiden kulutusyksikkönä (Hankonen 1994:220). Toisaalta lähiöt edustivat aikansa mittapuun mukaan korkeatasoista ja tavoiteltua asumisen mallia (Karjalainen 2004:5).

1960- ja 70-luvuilla vallitsi tehokkuuden ja betonilähiöiden aikakausi aikaisemman puutarhakaupunki-ideologiasta ammentaneen kauden jälkeen (Karjalainen 2004:5). Siirtyminen kompaktikaupunki-suunnitteluun tapahtui samanaikaisesti mitoitusmallisella rakennustapaan ja luontosuhteeseen tapahtuneena murroksena (Hankonen 1994:26). Metsälähiöiden maisemaan ripotellut talot korvattiin säännöllisellä korttelirakenteella, jossa talot ja tiet olivat suorassa kulmassa toistensa kanssa (Sundman 1991:94). Muodoltaan ajan lähiöistä tuli avoimeen muotoperiaatteeseen perustuvia, kompakteja, ”kivikaupunkimaisia” sekä uusruutukaavaan rakennettuja (Hankonen 1994:467). Joskus lähiöiden aiotut rakentamisajat venyivät osin sen takia, että suunnitelmat olivat ylisuuria ja useita alueita rakennettiin samanaikaisesti kunnan alueella (Sundman 199:99).

3.3

Peltosaaren synnyn lähtökohdat

3.3.1

Peltosaaren rakentamisen tausta

Peltosaaren asuinalue sijaitsee Riihimäen keskustan tuntumassa rautatieaseman vieressä. Asuinalueen rakentamisen taustalla oli yleinen kehitys 1960-luvun lopulla, jolloin kaupungistuminen oli nopeaa koko maassa teollistumisen ja siitä seuranneen maaltamuuton takia. Myös Riihimäki eli nopean kasvun aikaa. Riihimäellä asui 1960-luvun puolivälissä noin 22 000 asukasta, mutta väkiluvun ennustettiin nousevan vuoteen 1990 mennessä noin 35 000 henkilöön (Riihimäen kaupunki 1966:4). Ennustettiin, että Riihimäki hyötyisi Helsingin seudun kasvusta hyvän sijaintinsa ansiosta pääradan varrella, ja osan Helsingin seudulle suuntautuvasta kasvusta odotettiin kohdistuvan Riihimäelle (Honka-Hallila 2000:58).

Peltosaaren suunnitteluun vaikutti rautatien sähköistäminen, joka mahdollisti nopeammat yhteydet Helsinkiin. Rakentamiselle vapautui aseman läheltä lisää tilaa, kun ratapihaa pienennettiin radan sähköistämisen takia (Maunula 1969). Riihimäen teollisuus kasvoi nopeasti, jonka myötä asuntojen tarve lisääntyi (Mäkelä 2009).

Kuva 1. Postikortti Peltosaaresta, vuosi tuntematon.

Kaupunki halusi myös varmistaa, että Riihimäellä koulutuksensa saaneille löytyisi asuntoja, koska näiden ihmisten haluttiin jäävän kaupunkiin työelämään siirryttyään (Lahtinen 2009).

Peltosaaren suunnittelun aikoihin kaupungissa vallitsi asuntopula Riihimäen kaupunginvaltuuston pöytäkirjan (1971) mukaan. Myös korkeat tonttihinnat 1960-luvulla Riihimäen keskusta-alueella johtivat omalta osaltaan Peltosaaren syntyyn:

Tilanne asuntotonttien, sekä omakoti- että varsinkin kerrostalotonttien osalta on kaupungissa viime vuosina muodostunut kestävämmäksi (Honka-Hallila 2000:44).

Riihimäen vastaus asuntopulaan oli Peltosaareen suunniteltu suuri lähiö. Uuden kaupunginosan rakentamista varten kaupunki osti vuonna 1965 H.G. Paloheimo Oy:ltä Peltosaaren alueen, joka oli kooltaan 81,6 hehtaaria. Pääosin ostettu maa-alue oli peltoa (kuva 1), jonka koillisosassa sijaitsi noin 30 omakotitaloa. Uudesta kaupunginosasta haluttiin rakentaa viihtyisä kerrostaloalue palveluineen. Alue oli strategisesti tärkeä, koska sillä haluttiin antaa kaupungille uudet kasvot radalle päin (Mäkelä 2009; Honka-Hallila 2000:58).

3.3.2

Pohjoismainen suunnittelukilpailu Peltosaaresta

Kohti suunnittelukilpailua

Peltosaarta kaavoitettiin ensimmäisen kerran vuonna 1922, kun arkkitehti Otto-Iivari Meurman laati Riihimäen asemakaavan. Suunnitelma oli suurisuuntainen, ja se käsitti kauppalan rakennetun alueen lisäksi muun muassa Paloheimon omistuksessa olleet Peltosaaren pellot. Riihimäen keskustan katuverkosto rakennettiin pitkälti Meurmanin suunnitelman mukaisesti, mutta Peltosaareen kaava ei lopulta vaikuttanut (Honka-Hallila 2000:39).

Arkkitehti Martti Jaatinen laati 1960-luvun alussa Peltosaaren alueelle suunnitelman, jonka mukaan alueelle olisi tullut noin viisikymmentä kerrostaloa ja toistasataa

omakotitaloa. Jaatisen laatimaa asemakaavaa ei pidetty hyvänä, vaan alueelle haluttiin saada korkeatasoisempi suunnitelma. Tästä syystä päätettiin Peltosaaresta järjestää pohjoismainen suunnittelukilpailu. Suunniteltavan alueen koko oli 126 hehtaaria (kuva 2), ja se oli suurin Suomessa siihen mennessä järjestetty aluesuunnittelukilpailu (Honka-Hallila 2000:58–59).

Kuva 2. Suunnittelukilpailualueen rajausta (Riihimäen kaupunki 2009).

Suunnittelukilpailun lähtökohdat

Peltosaaren asemakaavakilpailun lähtökohtana olivat Riihimäkeen kohdistuneet voimakkaat kasvuennusteet. Riihimäellä asui 1960-luvun puolivälissä noin 22 000 asukasta, ja kaupungin talousalueella asui noin 45 000 asukasta. Kilpailuohjelman optimistisen väestöennusteen mukaan Riihimäen kaupungin asukasluvun oli laskettu vuoteen 1990 mennessä nousevan jopa noin 35 000 henkilöön ja koko talousalueen asukasluku noin 60 000 henkilöön. Myös elinkeinoelämän työpaikkojen määrän ennustettiin kaksinkertaistuvan 30 vuodessa (taulukko 1). Ennusteissa oletettiin teollisuus- ja rakennustoiminnan säilyttävän vahvan asemansa 1990-luvulle työllistäen melkein puolet työssäkäyvistä ihmisistä (Riihimäen kaupunki 1966:4).

Taulukko 1. Riihimäen ammatissa toimivan väestön elinkeinoryhmittäminen, vuoden 1966 arviolaskelma vuoteen 1990 saakka (Riihimäen kaupunki 1966:4).

Elinkeino	1960	1970	1980	1990
Teollisuus- ja rakennus-toiminta	4145	5000	6150	7500
Kauppa	1153	2000	3000	4200
Liikenne	1158	1200	1300	1400
Palvelukset	1556	1900	2300	2800
Muut	583	600	600	600
Yhteensä	8595	10700	13350	16500

Kilpailun tavoitteet

Suunnittelukilpailun tavoitteena oli luoda Peltosaareen asuinalue viidelle tuhannelle asukkaalle. Riihimäki halusi myös kaupungille ”uudet kasvot” radanvarteen. Kilpailuohjelmassa todettiin:

On huomattava, että Riihimäen läpi vuosittain matkustava monimiljoonainen matkustajajoukko saa käsityksensä kaupungista juuri kilpailualueelle rakennettavan rakennuskannan luoman yleisvaikutelman perusteella, mikä vaikutelma nykyisin on varsin epäedullinen (Riihimäen kaupunki 1966:4).

Tavoitteena oli rakentaa Peltosaaresta houkutteleva asuinalue sekä paikallisen teollisuuden työvoimalle että pendelöijille. Asemakaavakilpailun asiakirjan (Riihimäen kaupunki 1966a:2) mukaan:

Yhteys asunnoista keskustaan on saatava mahdollisimman lyhyeksi ja selväksi. Yhteyden asemalle on myös oltava selkeä, koska eräänä suunnitteluohjeena oli rautateitse työhön matkustavien sijoittuminen alueelle.

Peltosaaressa haluttiin välttää muiden lähiöiden ongelmia (Riihimäen kaupunki 1966a:2). Asemakaavakilpailun asiakirjassa todetaan ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta seuraavaa:

Viime aikoihin asti suunnitelluissa ja rakennetuissa asumalähiöissä on valitettava piirteenä esiintynyt ihmisten kanssakäymismahdollisuuksien puute... Tämän takia olisikin kaupunkisuunnittelutehtävissä kiinnitettävä huomiota sellaisten elementtien luomiseen, joissa ihmiset välttämättä joutuvat toistensa kanssa tekemisiin.

Myös ostoskeskuksia arvosteltiin vuorovaikutuksen vähenemisestä:

Myöskin ostoskeskukset ovat sellainen nykyajan suunnittelun ”villitys”, joitten oikeutusta saattaa sosiaalisesti varsin voimakkaasti arvostella. Korttelimaitokaupat ovat tästä syystä yleisesti vähentyneet ja ihmisten sosiaalisten kontaktien perinteellinen ylläpitopaikka on väistynyt. Ostoskeskukset ovat ja voivat olla vain sosiaalisesti kylmiä ostoteknillisiä laitoksia. Olisi onnellista, jos vastaisissa suunnitelmissa voitaisiin enemmän palata aikaisemmanlaiseen käytäntöön päin. On hyvin ilmeistä, että kauppiaat hyvin mielellään ottavat käyttöönsä myymälätilaa lähempänä asuntoja, jos heille vain tarjotaan siihen tilaisuus (Riihimäen kaupunki 1966a:6).

Voittajaehdotus

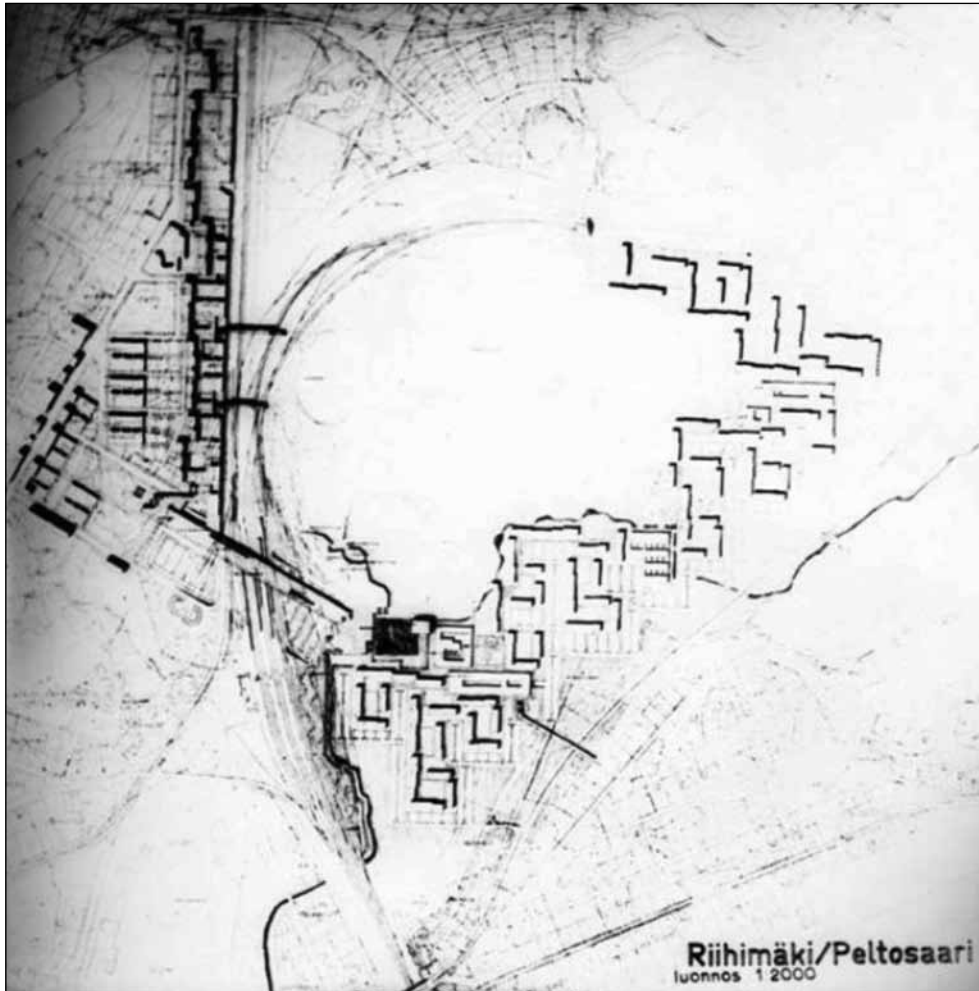
Suunnittelukilpailuun tuli kaikkiaan kahdeksantoista ehdotusta ja se ratkesi 10.1.1967. Parhaaksi ehdotukseksi arvioitiin helsinkiläisten Kaj Nymanin ja Mane Hetzerin suunnitelma (kuva 3). Palkintolautakunta piti voittaneessa ehdotuksessa erityisen merkityksellisenä sitä, millä tavoin asuntoalue kokonaisuutena on sovitettu Peltosaaren alueelle. Asuntoalue ei myöskään muodostunut eristetyksi yksiköksi, vaan siitä piti tulla osa Riihimäen uutta toiminnallista ja kaupunkikuvallista kokonaisuutta (Riihimäen kaupunki 1966b:3).

3.3.3

Kilpailuehdotuksesta asemakaavaksi

Muutosten syyt

Yksikään suunnittelukilpailun ehdotuksista ei ollut sellaisenaan toteutettavissa, mutta kilpailulautakunta esitti asemakaavan laadinnan antamista voittaneen ehdotuksen tehneiden, eli Kaj Nymanin ja Mane Hetzerin toteutettavaksi (Honka-Hallila 2000:59).

Kuva 3. Suunnittelukilpailun voittanut ehdotus (Riihimäen kaupunki 2009).

Kilpailuehdotus muuttui täysin verrattuna asemakaavaan, joka valmistui vuonna 1970. Tälle oli monia eri syitä. Asemakaavan kaavaselostuksessa todetaan Peltosaaresta yleisesti:

Koska lisäksi alueen sijainti on erinomainen, on kaupungille tärkeätä löytää alueelle tehokas, taloudellinen ja kaupunkikuvan kannalta edustava asemakaavallinen ratkaisu (Nyman & Hetzer 1970:6–7).

Vielä kilpailuehdotuksessaan Nyman ja Hetzer suunnittelivat rakentamista hyvin kantavalle maaperälle, mutta kaupunki halusi rakentaa lähemmäksi keskustaa. Uudessa asemakaavassa päätettiinkin rakentaa huonommalle maaperälle, sillä se ei laskelmien mukaan tullut juurikaan kalliimmaksi. Päätöstä perusteltiin näin:

Perustamiskustannukset ovat vain kertakustannuksia, kun sen sijaan toiminnallisista seikoista johtuvat kustannukset (esim. liikennekustannukset) ovat jatkuvia (Riihimäen kaupunki 1966a:2).

Peltosaarella päätettiin keskittää rakentaminen aseman ja radan lähelle, toisin kuin suunnittelukilpailun ehdotuksessa oli kaavailtu. Rakennusten sijoittamiseen vielä kilpailusuunnitelmassa vapaaksi jätetylle laajalle peltoalueelle vaikutti Riihimäen halu laajentaa keskustaa radan varteen. Kaupungin liikekeskusta tarvitsi laajentumis-

tilaa, joka oli helpoimmin löydettävissä radan suunnasta. Peltosaaren suunnitelmat kytkeytyivät siis kaupungin keskustan uudistamissuunnitelmiin (Nyman & Hetzer 1970:77; Nummela 2009; Maunula 1969). Kaupunki halusi rakentaa uudet kasvot radalle päin, kuten kaavaselostuksessakin todetaan:

Koko kaupunki tarvitsee uudet kasvot radalle päin, jotka nykyistä paremmin kuvastaisivat kaupungin luonnetta (Nyman & Hetzer 1970:6–7).

Peltosaaren rakentamisen oli arvioitu tapahtuvan nopeasti. Vielä kilpailuohjelmassa haluttiin, että neljäsosa Peltosaaresta olisi rakennettuna vuonna 1970. Tavoite osoitautui jo uuden asemakaavan laadintavaiheessa liian optimistiseksi. Myös suunnittelukilpailussa kaavailtu Peltosaaren liikekeskuksen 30 000 m² kerrosala todettiin asemakaavaa laadittaessa ylimitoitetuksi (Nyman & Hetzer 1970:6).

Yksi näkyvämpiä muutoksia asemakaavaa laadittaessa oli käsitys Vantaanjoen merkityksestä. Suunnittelukilpailun aikana Vantaanjokea pidettiin tärkeänä:

Alueen läpi puromaisena virtaavaa Vantaanjoen vettä voidaan käyttää sopivilla järjestelyillä rikastuttavana aiheena (Riihimäen kaupunki 1966:5).

Asemakaavaa laadittaessa mielipide muuttui Vantaanjoen kannalta epäedullisemmaksi:

Vantaanjoen vesimäärä on niin pieni, ettei sitä kannata käyttää asuntoaluetta rikastuttavana vesielementtinä, vaan tällainen on parempi järjestää keinotekoisesti. Joki ehdotetaan siirrettäväksi asuntoalueen ulkopuolelle Hausjärvenkadun varteen, missä on varattu tilaa avo-ojalle (Nyman & Hetzer 1970:29).

Yhteenvedona voi siis todeta, että suunnittelukilpailun voittanutta ehdotusta muutettiin sopimaan paremmin kunnan silloisiin olosuhteisiin. Alkuperäinen suunnitelma ei istunut kaikkiin poliittisiin tavoitteisiin ja myös vallitseva taloudellinen tilanne vaikutti suunnitelmien muokkaamiseen. Asemakaavakilpailun voittajaehdotus antoi lopulta vain viitoitusta siitä, kuinka maailmalla rakennetaan (Lahtinen 2009).

Virallinen asemakaava

Peltosaaren asemakaava hyväksyttiin 19.1.1972 (Niemi 2009). Suunnitelma käsitti 5 000 asukkaan asuntoalueen (kuva 4), jossa oli 150 000 m² kerrosalaa eli 30 m² / asukas (Nyman & Hetzer 1970:3). Suunnitelman mukaan alueen asukasmäärätavoite olisi saavutettu noin vuonna 1990 (Nyman & Hetzer 1970:12).

Asemakaavassa oli olennaista autoilun ja asumisen erottaminen. Alueen sisälle tuli kevyen liikenteen verkko ja autotiet puolestaan kiersivät alueen ympäri (Honka-Hallila 2000:59). Peltosaaresta haluttiin tehdä myös mahdollisimman viihtyisä:

Siitä pyritään tekemään mahdollisimman viihtyisä, maasto muovataan kumpareiseksi ja puistot saartavat taloryhmiä (Maunula 1969).

Asemakaava-alueella sijaitsi yksityisessä omistuksessa olevia pientaloja (kuva 5), jotka oli määrä purkaa asemakaavan toteutuessa (Nyman & Hetzer 1970:2). Asemakaava hyväksyttiin sillä varauksella, että alueella olevia omakotitontteja ei lunasteta pakkotoimin kaupungille (Honka-Hallila 2000:59). Omakotitaloalue tunnetaan nykyisin vanhana Peltosaarena.

Asemakaavassa pidettiin pendelöintiä Helsinkiin tärkeänä asiana. Kaavaselostuksessa todetaan:

Kuva 4. Vuoden 1970 asemakaavan mukainen havainnekuva (Nyman & Hetzer 1970:15).

Kun otetaan huomioon Peltosaaren edullinen sijainti rautatieasemaan nähden ja sähköistyksen johdosta lyhenevä matka-aika Helsinkiin (40 min.), on helposti kuviteltavissa sellainenkin kehitys, että kaupungin niin halutessa alueesta tehdään aluerakentamiskohde, jolloin se voi toteutua jopa 3–5 vuodessa.

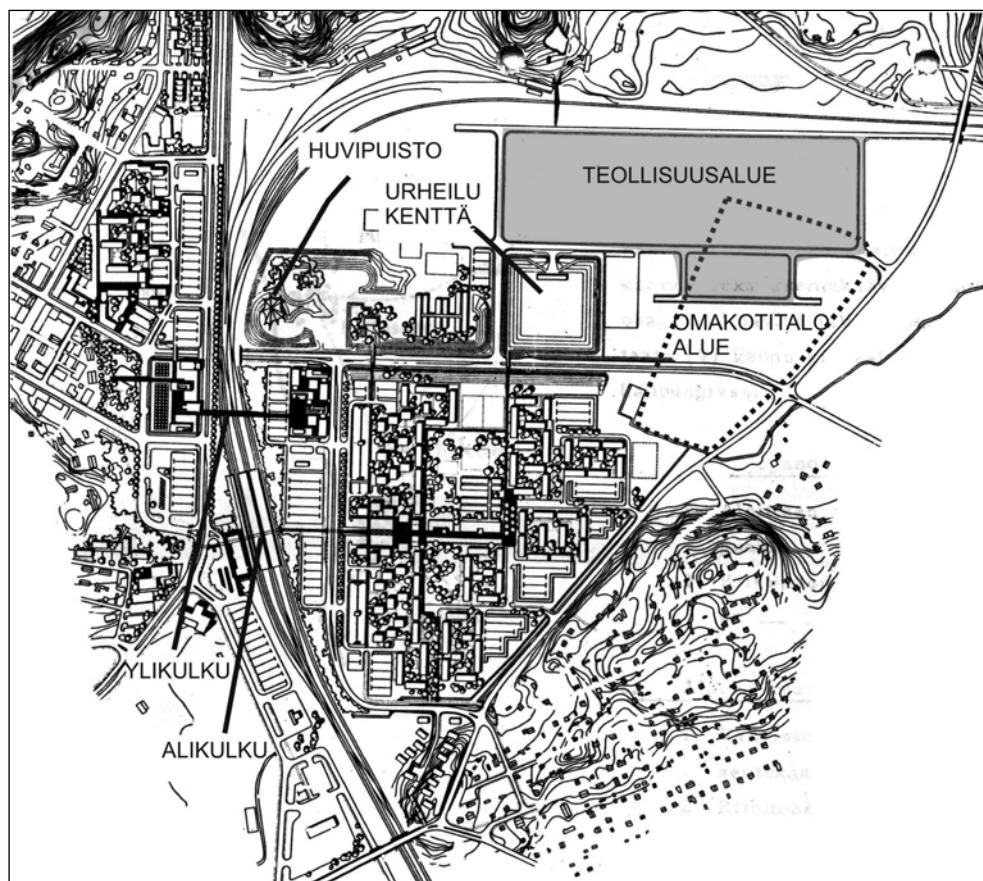
Hieman ristiriitaista edellisen toteamuksen kanssa on se, että kaavaselostuksessa toivotaan, että Peltosaaresta ei tehdä Helsingin nukkumalähiötä (Nyman & Hetzer 1970:7).

Peltosaaren suunnittelussa otettiin mallia Helsingin lähiöistä. Jälkikäteen on helppo arvostella lopputulosta, mutta on kuitenkin muistettava, että Riihimäen kokoiselle kaupungille Peltosaaren rakentaminen oli melkoinen saavutus (Mäkelä 2009).

Palvelut

Asemakaavakilpailussa Peltosaaren alueelle haluttiin sijoittaa 30 000 m² kokoinen liikekeskus. Kilpailun jälkeen tästä ajatuksesta luovuttiin nopeasti. Riihimäen kaupunginhallituksen vuoden 1967 pöytäkirjan mukaan:

ei Peltosaari yksinään pysty synnyttämään kuin verraten pienet omatarveliikekeskuksensa, joten kilpailuohjelmassa laskettu liikekeskuksen kerrosala 30 000 m² on ylimitoitettu eikä tule käytetyksi kuin vähäiseltä osaltaan (Riihimäen kaupunki 1967:1).

Kuva 5. Vuoden 1970 mukainen havainnekuva (Nyman & Hetzer 1970:kannen kuva).

Vuoden 1970 asemakaavassa Peltosaareen oli lopulta tulossa 3000 m² verran palveluita (kuva 6), joista 1800 m² sijoittuisi liiketaloon ja loput kerrostalojen pohjakerroksiin. Kaavaselostuksen mukaan:

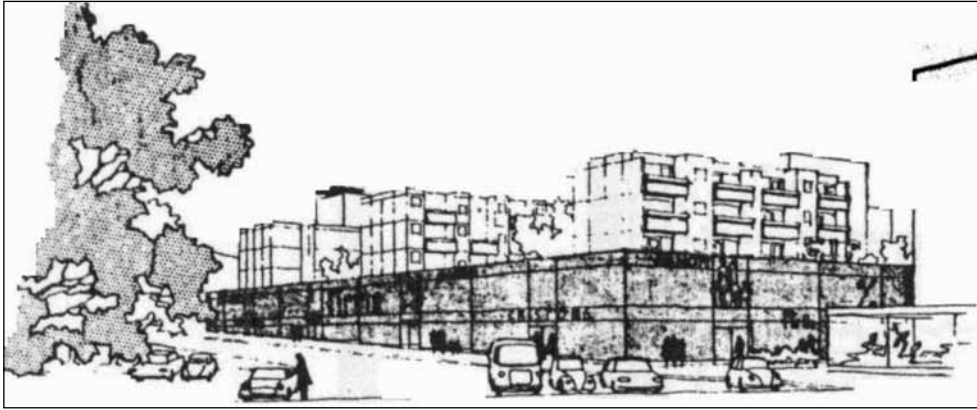
Tähän kerrosalaan mahtuu kaksi suurta valintamyymälää, parturi-kampaamo, posti, pankki tai pankkeja, mahdollisia pikkukauppoja, lastenneuvola ja vapaa-ajan tiloja.

Lastenneuvolan ja vapaa-ajan tilojen tarpeen odotettiin kasvavan hyvin voimakkaasti (Nyman & Hetzer 1970:26). Myös kunnan muita julkisia palveluita hajasijoitettiin Peltosaareen (Lahtinen 2009). Myös kioskille oli varattu tilaa asuntoalueen koillisnurkassa. Asemakaavaselostuksen mukaan:

Kaava sallii myymälöiden ja muiden palvelutilojen sisustamisen myös tavallisiin kerrostaloihin. Niin ollen voidaan myös päivähoitolaitokset sijoittaa kerrostaloon, jos sitä varten varatun yleisen tontin rakentaminen johtaa liian kalliiseen ratkaisuun. Kerhotilojen sisällyttäminen asuintalojen ohjelmiin on mitä suotavinta asukkaiden viihtyisyyttä ajatellen (Nyman & Hetzer 1970:26).

Asemakaavassa Peltosaareen varattiin myös kerrosalaltaan 13 000 m² kortteli ”virastoksi tms.” (Nyman & Hetzer 1970:12).

Peltosaareen tarvittiin myös koulu. Asemakaavaselostuksessa lukee, että Riihimäen joulukuussa 1967 päivätyn koulusuunnitelman mukaan Peltosaareen tarvittaisiin noin viisikymmentä luokkahuonetta käsittävät koulutilat, koska ikäluokan suuruutta

Kuva 6. Havainnekuva liikekeskuksesta (Nyman & Hetzer 1970:19).

oli arvioitu 25 %:ksi vuosien 1975–1985 väliseksi ajaksi. Riihimäen kaupungin kuu-kausiraportin mukaan Peltosaaren tarvitaan ison koulutontin lisäksi 2–3 pienempää yleisten rakennusten tonttia. Yläaste arvioitiin rakennettavan 1980-luvun alussa (Nyman & Hetzer 1970:27).

Peltosaaren alueelle suunniteltiin jo kilpailuvaiheessa huvipuistoa ja seudullisia kulttuuripalveluita. Asemakaavassa huvipuistoalue sijoitettiin Peltosaaren luoteiskulmaan ja teollisuusalue siitä itään. Huvikeskuksen oli tarkoitus antaa oma leimansa Peltosaaren alueelle (Riihimäen kaupunki 1968; 1966c; 1966b). Suunnitelmat huvipuistosta ja kulttuuripalveluista eivät kuitenkaan toteutuneet.

Työpaikat

Kaupungin suhtautuminen Peltosaaren rakentamatta jääviin alueisiin muuttui vuosien 1966 ja 1967 välillä. Vuoden 1966 asemakaavakilpailun asiakirjan mukaan osan alueesta odotettiin jäävän vapaaksi rakentamiselta:

Peltoalueesta jää kaikissa tapauksissa osa vapaaksi, jolloin tätä vapaata osaa voidaan käyttää virkistys- tai puistoalueeksi tai käsitellä sitä kaupunkirakennustaiteellisena aukiona, joka antaa mahdollisuuden nähdä kaupunkia silhuettina tai julkisivuna. Vapaa-alueita tarvitaan myös jokaisessa kaupungissa tulevaisuuden laajennusvaraksi. Tässä tapauksessa käyttämättä jäävä alue voi ilman muuta toimia keskustan reservinä, mikä saattaa osoittautua tarpeelliseksi, jos kaupunki saa lisää vaikutusaluetta idästä (Riihimäen kaupunki 1966a: 2).

Riihimäen kaupunginhallituksen vuoden 1967 pöytäkirjassa puolestaan kerrotaan, että asemakaavakilpailun ohjelmasta:

puuttui työpaikkoja antavien laitosten sijoittaminen, mikä on ilmeinen puute näinkin suuren asukasmäärän kyseessä ollen.

Saman pöytäkirjan mukaan useimmissa kilpailuehdotuksissa oli jätetty liian suuria vapaa-alueita. Pöytäkirjassa lukee:

On todettu, että haittaa tuottamatta voidaan tätä nimenomaan yhtenäisenä esitettyä aluetta pienentää käyttämällä siitä sopivasti sijoitettua osaa työpaikkoja tarjoavien laitosten ja city-teollisuuden tarpeisiin. Toimenpiteellä Peltosaaren alueesta saataisiin monipuolisempia toimintoja omaava nykyaikainen asuntoalue, joka vähentäisi muihin kaupunginosiin suuntautuvaa työpaikkaliikennettä (Riihimäen kaupunki 1967: 1–2).

Teollisuusalueen tarpeeseen vaikutti Riihimäellä käynnissä ollut teollisuuden voimakas kasvu. Helsingin Sanomissa asiasta uutisoitiin seuraavasti:

Riihimäen perusteollisuus (Riihimäen lasi – Paloheimo-Yhtymä – Sako-Havin Oy) on viime aikoina laajentunut räjähdysmäisesti. Jokainen rakentaa kovalla kiireellä (Maunula 1969).

Vuoden 1970 asemakaavaselostuksessa teollisuutta saatiinkin sijoitettua alueen pohjoisosiin 20 hehtaarin verran (kuva 7), mikä olisi tarkoittanut 1000–3000 työpaikkaa teollisuuden laadusta riippuen (Nyman & Hetzer 1970:7). Riihimäki varasi alueen sellaiselle käsityötason yrityksille, jotka sopivat asutuksen tuntumaan (Maunula 1969). Teollisuusalueen toteuttaminen olisi edellyttänyt Peltosaaren omakotitalo-alueen purkamista (Nyman & Hetzer 1970:8), mutta näin ei kuitenkaan tapahtunut.

Kuva 7. Peltosaaren kerrosalat ja teollisuusalueen sijainti (Nyman & Hetzer 1970:7).

3.3.4

Taustavaikuttajat osana Peltosaaren syntyä

Politiikka

Riihimäen kaupunkisuunnittelujärjestelmä oli hyvin keskittynyt Peltosaaren suunnittelun aikoihin. Koska Riihimäki oli vasta hiljattain saanut kaupungin statuksen, oli suunnitteluorganisaatio pieni ja valta keskittynyt kaupunginjohtajalle. Riihimäellä vasemmistopuolueiden asema oli vahva, sillä kaupungissa oli paljon työvoimavaltaista teollisuutta. Kaupunginhallituksessa oli vasemmistopuolueilla enemmistö ja myös kaupunginjohtaja oli työväenpuolueiden edustaja. Vasta viimeaikoina on Riihimäen kaupunginjohtaja edustanut muuta kuin työväenpuolueita. Tosin kaupungissa myös kokoomuksella oli oma kannattajajoukkonsa (Kaistinen 2009; Lahtinen 2009; Mäkelä 2009). Alueen rakentamisesta ei käyty puolueiden välillä erityisiä kiistoja:

Ja yleensä sanoisin tästä poliittisista ristiriidoista, Riihimäkihän on kaupunki, jossa on kaksi voimakasta puoluetta, ja ne ovat sosiaalidemokraatit ja kokoomus. Ja jos ei ne pelaa yhteen, niin kyllä ei kehity. Ja kyllä heidän on täytynyt pelata yhteen suunnitteluvaiheessa (Mäkelä 2009).

Silloinen kaupunginjohtaja Pertti Vuorinen ajoi hanketta voimakkaasti. Poliitiikan vaikutus Peltosaareen oli vahva myös sen takia, että hallitus päätti esimerkiksi talokohtaisten lainojen myöntämisestä (Kaistinen 2009; Lahtinen 2009; Mäkelä 2009).

Elinkeinoelämä

Elinkeinoelämä on vaikuttanut Riihimäen rakentumiseen selkeästi. Teollisuus oli pitkään johtava elinkeinosektori. Etenkin 1960- ja 70-luvulla teollisuus työllisti valtaosan kaupungin väestöstä. Kaupungissa vaikuttaneiden suurten teollisuusyritysten kuten Paloheimo Oy:n, Sako-Havin Oy:n, Riihimäen Lasi Oy:n, Kone Oy:n sekä Valtion rautateiden asema oli vahva. Rakentamisessa kaupunki pyrki suosimaan paikallisia yrityksiä (Lahtinen 2009).

Paloheimo Oy, Sako-Havin Oy sekä Kumera Oy rakennuttivat työntekijöilleen työsuhteasuntoja, mihin myös kaupunki osallistui. Paljolti näiden yritysten vaikutuksesta Peltosaaresta rakennettiin vuokratalopainotteinen. 1960- ja 70-luvuilla oli tyypillistä, että yritysten työntekijät asuivat parakeissa, joten Peltosaaren kaltaista asuinaluetta voitiin pitää ylellisyytenä (Nummela 2009).

Yritysten vahva asema kaupungissa näkyi työntekijöiden uskollisuutena edustamilleen yrityksille. Kaupungissa ei ollut helppo siirtyä työskentelemään yrityksestä toiseen näiden välisten sopimusten takia. Yritysten vahvan aseman lisäksi myös ammattiyhdistysten asema oli kaupungissa vankka. Yritysten työntekijät asuivat työnantajakohtaisesti määrittävissä kaupunginosissa:

kaikki rautatieläiset asu Patastenmäessä, ne asu niinku siel sillan toisella puolella ja ne oli etupäässä niitä, jotka oli VR:llä töissä. Sitten niin tällä puolella kaupunkia asui, tässä ympäristössä lähinnä, noi sakolaiset, jotka oli Sakon aseteltaassa. Sitten vähän matkan päässä asui lasilaiset ja sitten Paloheimo, joka omisti periaatteessa koko kaupungin keskustan ja just tän radan ympäristön. Paloheimon rakentamia taloja on aika lähelläkin siinä, mis on nyt sitten Yritystalo ja nää Prismat ja kaikki muut eli ne on kaikki niinku Paloheimon alueella. Ja sitten tullaan sieltä niinku tänne kaupunkiin päin. Et tää on niinku jakaantunu täysin, ja toi kaupungin pohjois- ja itäpuoli, niin siel on sitten varuskunta. Eli kaupunki oli sellainen "klikki-juttu". Et sä et voinu kauheen helposti mennä sinne ja sua ei hyväksytty siellä... Alku silloin 60-luvulla oli niin voimakkaasti näillä ihmisillä työpaikkauskollista (Lahtinen 2009).

Kaupungin koillisosissa sijaitsi puolestaan varuskunta. Kaupunki oli siis selkeästi jakautunut eri yritysten vaikutusalueisiin ja asuinaluetta samoin kuin ei työpaikkaakaan vaihdettu herkästi. Tämä vaikutti ihmisten haluttomuuteen muuttaa Peltosaareen (Lahtinen 2009).

Yritykset olivat merkittäviä maanomistajia kaupungissa. Peltosaaren suunnittelun alkaessa kaupunki osti alueen maat Paloheimo Oy:ltä. Yksi kyseisen yrityksen toiminta-aloista oli sähköön tuotanto. Paloheimo Oy hyötyi maakaupasta rahallisen kertakorvauksen lisäksi myös muuten, sillä Peltosaaresta tuli ensimmäinen kerrostaloalue, joka lämmitettiin sähköllä. Tämä merkitsi yritykselle lisätuloja (Lahtinen 2009). Paloheimon kanssa laadittiin alueesta sähkösopimus, jonka myötä sähkö oli alueella halvempaa kuin muualla (Kaistinen 2009; Mäkelä 2009). Sähkö oli tuohon aikaan muutenkin edullista ja siksi varteenotettava ratkaisu lämmitysvaihtoehtoksi (Nummela 2009).

Rakennuttaja

Peltosaaressa pääasiallisena rakennuttajana toimi Puolimatka Oy. Aluetta tarjottiin rakennutettavaksi kokonaisuudessaan, ja Puolimatka oli ainoa, joka lähti projektiin. Myöhemmin Puolimatkan imussa alueelle tuli muita rakennuttajia kuten Kiviniemi ja Kumppanit Oy sekä Mattinen & Niemelä Oy (Lahtinen 2009; Mäkelä 2009; Nummela

2009). Muita rakennusyhtiöitä tuli mukaan myös, koska Puolimatka rakensi alussa hitaasti ja kaupunki halusi alueen valmistuvan nopeammin (Kaistinen 2009).

Alueen rakennuttajat vaikuttivat Peltosaaren rakentumiseen (Lahtinen 2009). Puolimatkaa, joka rakennutti paljon Helsingin seudulla kyseiseen aikaan, pidettiin korkeatasoisena yhtiönä. Se teki esimerkiksi hyviä ympäristötöitä. Puolimatka ylitti ajan standardit, mutta se oli liian kallis vaihtoehto Asuntohallituksen (nykyinen Ara) mukaan. Tästä syystä ”henkisestä pakosta” mukaan tuli paikallinen rakennuttaja Mattinen & Niemelä. Yrityksen käyttämä tekniikka oli eri kuin Puolimatalla ja mahdollisesti myös heikkolaatuisempi (Nummela 2009). Mäkelän (2009) mukaan Peltosaaresta olisi saattanut rakentua varsin erilainen alue, jos alue olisi alun perin jaettu osiin ja annettu eri urakoitsijoille.

Peltosaari toteutettiin suurilta osin arava-rahoituksella. 1960- ja 70-luvuilla elettiin ”suljetun rahan” aikaa ja alueelle, joka oli kooltaan merkittävä, olikin erittäin vaikea saada rahoitusta. Rahoitusta saatiin kuitenkin Postipankista, jonka mukanaolon myötä saatiin tehtyä aluerakentamissopimus (Nummela 2009). Myös muualle kunnan alueelle rakennettiin arava-rahoituksella taloja, mutta niitä kohdistettiin etenkin Peltosaareen (Lahtinen 2009). Asuntohallituksella, kuten myös pankilla oli siis suuri rooli Peltosaaren toteutumisessa (Nummela 2009).

3.3.5

Peltosaaren kehitys

Peltosaaren markkinointi

Riihimäen Peltosaari tarjoaa Teille verratonta asumismukavuutta (Penttilä 2009).

Peltosaaren markkinointi oli näyttävää ja tunteisiin vetoavaa 1970-luvulla. Aluetta markkinoitiin sekä paikallisen teollisuuden työvoimalle että pendelöijille (Riihimäen kaupunki 1966a:2). Alueen mainonnassa korostettiin esimerkiksi sijaintia keskustan läheisyydessä, lyhyttä matkaa palveluihin, sähkölämmitystä ja hyviä yhteyksiä pääkaupunkiseudulle sähköistetyin rautatien ansiosta (kuva 8) (Penttilä 2009). Peltosaarta mainostettiin uutena ja modernina asuinalueena myös Helsingin Sanomissa (Maunula 1969).

Peltosaaren maine alueen syntyvaiheessa

Markkinoinnista huolimatta Peltosaaren alue ei menestynyt. Haastateltavien mukaan Peltosaaren maine oli alusta alkaen huono. Tähän oli olemassa monia syitä, joista yhtenä merkittävimmistä voidaan pitää vuokra-asuntojen suurta määrää. 1970-luvun

Kuva 8. Peltosaaren mainoksia 1970-luvun alusta. Oikeanpuoleinen teksti on leikattu isommasta kuvasta (Penttilä 2009).

alkupuoella Riihimäki koki teollisuuden rakennemuutoksen suurtyöttömyyksiin, mikä alensi Peltosaaren omistusasuntojen kysyntää. Vuokra-asuntojen rakentaminen keskitettiin Peltosaaren taloudellisen taantuman takia, koska suunnitelmia ei haluttu lykätä (Aamuposti 2008). Omistusasunnoille ei ollut laskusuhdanteen takia kysyntää, jolloin ne korvattiin vuokra-asunnoilla (Lahtinen 2009).

Ei samaan yhteyteen saisi tulla niin paljon yhteiskunnan vuokra-asuntoja, josta seuraa, että se asujaimisto oli osittain leimautunut ja leimaantuu. Ja se johti Peltosaaren alasajoon sillä tavalla, että siitä jopa puhuttiin, että en mene Peltosaaren asumaan (Mäkelä 2009).

Yhtenä syynä Peltosaaren huonoon maineeseen voidaan pitää sitä, että se ei koskaan saanut riihimäkeläisten hyväksyntää. Ilmapiiri kaupungissa ei ollut muuttoa Peltosaareen suosiva, sillä perinteisesti paikallisten yritysten työntekijät asuivat omilla vakiintuneilla asuinalueillaan. Ihmiset olivat uskollisia työnantajilleen ja sitä mukaa asuinalueillekin. Kumpikaan ei ollut helposti vaihdettavissa. Vaikka alueelle muuttavat ihmiset olivat aluksi tyytyväisiä, ajateltiin yleisesti, että Peltosaari sijaitsi kaukana radan ”väärällä puolella”. Ihmiset mahdollisesti vierastivat aluetta sen kerrostalovaltaisen rakennustavan takia, koska kaupungissa ei ennen 1970-luvun alkua ollut rakennettu läheskään näin isoa kerrostaloaluetta (Lahtinen 2009).

Peltosaarta kehitettiin puutarhakaupungin periaatteiden mukaisesti, jolloin autot tuli jättää alueen reunalle. Tämä piirre ei tosin miellyttänyt kaikkia osapuolia, sillä ajan ihanteiden mukaisesti vaurautta symboloivalla autolla tuli päästä lähes oven eteen (Lahtinen 2009). Huomioitavaa kuitenkin on, että alueen ulkosityöttöisyyttä korostettiin Peltosaaren markkinoinnissa piha-alueiden viihtyisyyttä lisäävänä tekijänä (kuva 8).

Peltosaaren asemakaavan korkean tehokkuuden takia ei alueelle mahtunut sellaisia maastoaiheita, jotka olisivat voineet tehdä siitä miellyttävämmän:

Jos kaava olisi ollut väljempi, sinnehan olisi voinut suunnitella keitaita, jotka olisi tehneet siitä paljon miellyttävämmän, ihan siis rakentamalla, jopa pieniä kumpuja, erilaisia maastoaiheita, nyt sinne ei oo mahtunut. Alkuperäinen kaava ei antanut mitään mahdollisuutta, se oli niin ahdas. Silloin ajateltiin asuntoja, lähelle asemaa, ja paljon (Mäkelä 2009).

Alue oli rakentamisen aikana myös ulkoiselta ilmeeltään puutteellinen. Koska alueen valmistuminen kesti odotettua kauemmin, joutuivat alueelle muuttaneet ihmiset asumaan rakennustyömaan keskellä. Taloudellisista syistä johtuen kaupungilla ei ollut myöskään varaa panostaa esimerkiksi viheralueisiin ja muihin maastoaiheisiin, mikä vaikutti kielteisesti alueen viihtyisyyteen (Lahtinen 2009, Nummela 2009).

Peltosaaren maineen kehitys

Peltosaarella haluttiin antaa Riihimäelle uudet kasvot radalle päin. Osin tässä onnistuttiinkin, mutta alueen sosiaalisesta rakenteesta kehittyi ongelmallinen. Se johti maineen huononemiseen. Peltosaaren ”aallonpohja” oli 1980-luvulla (Penttilä 2009a). Suurin ongelma 1980-luvulla kiinteistöyhtiön näkökulmasta oli vuokratästit:

Se oli meillä kaikkein eniten työtä teettävä, hallinnossa työtä teettävä kohta, tämä vuokratästit. Siinä jouduttiin häätämään ja häätämään, mutta eihän siitä ole mitään hyötyä, täytyy jonnekin ottaa asumaan kuitenkin (Mäkelä 2009).

Peltosaaren suunniteltiin alun perin huvipuisto ja koko Riihimäkeä palvelevia kulttuuripalveluita (Riihimäen kaupunki (1966b; 1968). Näistä kuitenkin luovuttiin. Osaltaan tähän vaikutti henkilökunnan vaihdos kaupungin johdossa. Uudet johtajat eivät olleet yhtä kiinnostuneita Peltosaaresta. Tämän takia esimerkiksi rakentamisen

aikataulu venyi tarpeettoman pitkäksi. Henkilökunnan vaihdos vaikutti myös kielteisesti toimiin, joilla olisi voitu parantaa Peltosaaren mainetta. Kaupunki olisi voinut saneerata taloja, ja se olisi alusta alkaen pitänyt huolehtia siitä, että alueelle olisi rakennettu enemmän omistusasuntoja. Omistusasuntoja olisi pitänyt rakentaa ainakin yhtä paljon kuin vuokra-asuntoja alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Kaupunki ei myöskään pitänyt huolta Peltosaaren yhteisöllisyydestä (Nummela 2009).

Peltosaaren eteen tehtiin kuitenkin pieniä asioita alueen rakentuessa. Alueen liikuntamahdollisuuksia parannettiin ja niihin varattua alaa laajennettiin huomattavasti. Kaupungin varoja kohdennettiin myös viheralueiden parantamiseen (Lahtinen 2009).

Myöhemmät kaavamuutokset ja niiden taustat

Taloudellinen kehitys vaikutti vahvasti Peltosaaren kehitykseen, mikä näkyy kaavamuutoksissa. Kysyntään vaikutti vuoden 1973 öljykriisi ja sitä seurannut laskusuhdanne. Peltosaaren asemakaavaa on muutettu merkittävästi neljä kertaa vuosina 1974, 1982, 1986 ja 1987 epäsuotuisten kehityssuuntausten korjaamiseksi ja tarpeita paremmin vastaavaksi (Riihimäen kaupunki 1974; 1982; 1986; 1987).

Vuoden 1982 Peltosaaren asemakaavamuutos alensi huomattavasti Peltosaaren aluetehokkuutta. Asuintaloihin suunniteltujen kerrosten määrää vähennettiin merkittävästi (Riihimäen kaupunki 1982). Peltosaarelaiset itse olivat huolestuneita tiheästä rakentamisesta ja korkeista kerrostaloista. Alueen asukkaat järjestäytyivät ja perustivat Peltosaari-seuran, jolla oli tärkeä rooli kaavamuutoksen aikaansaamisessa (Helsingin Sanomat 1985).

Pohjois-Peltosaaren varatusta kahdenkymmenen hehtaarin kokoisesta teollisuusalueesta luovuttiin 1980-luvun puolivälissä. Vuoden 1987 asemakaavamuutoksella vähennettiin teollisuusalueen pinta-alaa huomattavasti. Asemakaavaselostuksen mukaan pienyritystoimintaa voitaisiin jatkossa sijoittaa alueelle 7,25 hehtaarin verran. Pienyritystoiminnan alue koostui pienistä, 2000–9000 neliömetrin suuruisista tonteista (Riihimäen kaupunki 1987, 21–22).

Tavoitteena on luoda edellytykset urheilu- ja liikuntapuiston ja rautatievarikon toteuttamiselle sekä muodostaa alueen itäosaan pienyritystoimintaan soveltuva työpaikka-alue (Riihimäen kaupunki 1987, 20).

Pienyritystoimintaa sille varatulle alueelle ei kuitenkaan ole tullut. Pohjois-Peltosaaren liikuntapalvelut puolestaan ovat toteutuneet.

Peltosaari perustui liian optimistisiin ennusteisiin

Kaupungissa alettiin pitää omia asuinaluekohtaisia tilastoja 1970-luvun alussa. Näistä huomattiin myöhemmin, että nopean väestönkasvun ennusteet, joihin Peltosaaren rakentaminen perustui, eivät voineet pitää paikkaansa. Aikaisemmat ennusteet perustuivat arvioihin, joissa Riihimäkeä oli rinnastettu muihin kaupunkeihin. Peltosaarta rakennettiin vaikka väestönkasvu oli pieni. Rakentaminen jatkui, koska poliittinen tahto rakentaa aluetta oli vahva (Lahtinen 2009).

Muun Riihimäen kehitys ohitti Peltosaaren

Riihimäen muun asuntokannan kehitys on Peltosaaren rakentamisen rinnalla omalta osaltaan vähentänyt Peltosaaren asuntojen kysyntää. Peltosaaren rakentamisen aikana rakennettiin kerrostaloja myös muualle Riihimäelle. Nämä muodostivat Peltosaarta pienempiä asuinalueita ja saavuttivat ehkä juuri tämän takia suuremman suosion. Peltosaaresta suunniteltiin ja rakennettiin kerrostalovaltainen, koska maasta haluttiin paljon tuottoa, asuntojen tarve oli suuri ja kyseinen rakennustapa oli ajan ihanteiden mukainen. Kuten on käynyt ilmi, tämä oli ongelmallista, koska Peltosaaren rakennettiin muuhun Riihimäkeen verrattuna suhteettoman paljon vuok-

rakerrostaloja (Lahtinen 2009, Mäkelä 2009). Nykyään lähes puolet koko Riihimäen vuokra-asuntokannasta (46 %) sijaitsee Peltosaaressa (Ravanti 2009).

Ihmisten asumispreferenssit ovat myös muuttuneet paljon Peltosaaren alkuaikoihin verrattuna. Ihmisten varallisuus on kasvanut, ja se on enenevässä määrin mahdollistanut pientaloasumisen myös kaupunkialueilla. Omakotitalo on nykyään suosittu vaihtoehto Riihimäellä. Vuonna 2005 kaupungissa oli 4 655 pientaloa ja 7 705 asuinkerrostaloasuntoa (Riihimäen kaupunki 2009a). Myös haastateltavien mukaan omakotirakentamisen kasvava suosio johti siihen, että Peltosaari pärjasi entistä huonommin.

Ja silloin alkoi tulla omakotirakentamista, sitä alettiin suosia (Mäkelä 2009).

3.4

Johtopäätökset

Peltosaaren taustalla oli yleinen lähiökehitys Suomessa 1960- ja 70-luvuilla, jolloin teollistuminen ja kaupungistuminen oli nopeaa koko maassa – myös Riihimäellä. Kaupungissa vallitsi asuntopula, johon ratkaisuksi nähtiin uuden asuinalueen, Peltosaaren, rakentaminen lähelle keskustaa.

Peltosaaren asuinalue sai alkunsa pohjoismaisesta asemakaavakilpailusta, jonka tavoitteena oli uuden kaupunginosan suunnittelu. Asemakaavakilpailulla haluttiin saada uusia ja tasokkaita ideoita Peltosaaren suunnitteluun, koska alueesta laadittuihin edellisiin suunnitelmiin ei oltu tyytyväisiä. Alueesta haluttiin rakentaa 5 000 asukkaan viihtyisä asuinalue palveluineen. Peltosaarella haluttiin myös parantaa Riihimäen imagoa antamalla kaupungille ”uudet kasvot” radalle päin.

Aikaisemmin rakennetut lähiöt vaikuttivat Peltosaaren suunnitteluun. Peltosaaressa yritettiin välttää niissä havaittuja ongelmia. Alueesta haluttiin tehdä viihtyisä muun muassa edistämällä ihmisten välistä vuorovaikutusta, ja alueelle haluttiin myös toimivat palvelut.

Peltosaaren rakentaminen perustui liian optimistisiin ennusteisiin. Asemakaavakilpailussa ennustettiin Riihimäellä olevan 35 000 asukasta vuonna 1990. Todellinen asukasluku vuonna 1990 oli vain 25 000. Peltosaaren rakentaminen perustui myös paikallisen teollisuuden suureen kasvuun, joka ei koskaan toteutunut siinä laajuudessa kuin oli ennustettu.

Suunnittelukilpailu ratkesi vuonna 1967, ja sen voitti Kaj Nymanin ja Mane Hetzerin ehdotus. Sen pohjalta Peltosaareen laadittiin asemakaava, joka vahvistettiin vuonna 1972. Asemakaava poikkesi huomattavasti suunnittelukilpailun voittajaehdotuksesta. Kaavan laatijat pysyivät samoina, mutta suunnitelmaa muokattiin kaupungin toiveiden mukaan. Suurin muutos oli rakennusmassojen sijoittaminen lähemmäksi keskustaa ja rautatieasemaa. Merkittävä muutos oli myös Vantaanjoen siirto pois luonnollisesta uomastaan, vaikka sitä haluttiin vielä suunnittelukilpailussa käyttää rikastuttavana elementtinä.

Riihimäen elinkeinoelämällä ja politiikalla on ollut suuri vaikutus Peltosaaren syntyyn. Peltosaaresta tuli Suomen ensimmäinen sähkölämmitteinen kerrostaloalue, koska kaupunki solmi sähkösopimuksen Paloheimon kanssa, joka takasi Peltosaarelle halvemman sähkön. Paikalliset yritykset tarvitsivat myös uusia työsuhteasuntoja. Poliittikka vastasi elinkeinoelämän tarpeisiin keskittämällä rakentamisen Peltosaareen ja tarjoamalla vuokra-asuntoja yritysten työntekijöille. Peltosaaren rakentamisesta ei syntynyt erimielisyyksiä eri puolueiden välillä.

Peltosaareen rakennettiin alusta alkaen paljon vuokrataloja. Vuoden 1973 öljykriisin aiheuttaman laskusuhdanteen takia omistusasuntojen kysyntä laski, ja vuokratalojen osuutta lisättiin entisestään. Laskusuhdanteen takia rakentaminen myös venyi

tarpeettoman pitkäksi, mikä osaltaan vaikutti kielteisesti asukkaiden viihtymiseen alueella ja alueen houkuttelevuuteen. Henkilökunnan vaihdos kaupungin johdossa vaikutti myös rakentamisen venymiseen. Uudet johtajat eivät olleet yhtä kiinnostuneita Peltosaaresta.

Tehtyjen haastattelujen kautta selvisi, että Peltosaaren maine on aina ollut ongelmallinen. Yhtenä syynä tähän on pidetty vuokratalojen suurta osuutta. Monesta eri syystä Peltosaari ei saanut riihimäkeläisten hyväksyntää. Peltosaaren mainetta yritettiin parantaa kaavamuutoksilla esimerkiksi pienentämällä aluetehokkuutta. Kaavamuutoksilla edistettiin myös alueen liikuntamahdollisuuksia.

Ulkoiset tekijät, joihin Riihimäen kaupunki ei voinut vaikuttaa, muokkasivat merkittävästi Peltosaaren kehitystä suunnitelmista erilleen. Talouden laskusuhdanne, ennustettua pienempi väestönkasvu ja muuttuneet asumismieltymykset johtivat siihen, että Peltosaaren asunnoilla ei ollut toivottua kysyntää. Peltosaaresta piti tulla kasvavan Riihimäen symboli, mutta tässä epäonnistuttiin. Alueen ongelmista huolimatta täytyy muistaa, että Peltosaaren kokoisen asuinalueen rakentaminen oli suuri ponnistus Riihimäen kaupungilta. Peltosaari myös täytti sen ajan asumisen standardit.

Lähteet

- Hankonen, J. (1994). *Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta*. 539s. Gaudeamus kirja, Otatieto Oy ja TTKK Arkkitehtuurin osasto, Tampere.
- Karjalainen, P. (2004). Uudenlaisia otteita ja kertaustyyliä - Lähiöuudistus 2000-ohjelman arvioinnin loppuraportti. *Suomen ympäristö* 703. 84s.
- Ympäristöministeriö (2008). Lähiöiden kehittäminen. 9.3.2009. <<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=225560&lan=fi&clan=fi>>
- Sundman, M. (1991). Urban planning in Finland after 1850. *Teoksessa* Hall, T. (toim.): *Planning and Urban Growth in the Nordic Countries*, 60 – 115. E & FN SPON, London.
- Honka-Hallila, H. (2000). *Riihimäki – hyvien yhteyksien kaupunki. Riihimäki 1960–2000*. Karisto Oy, Hämeenlinna 2000.
- Maunula, J. (1969). Hämeen portti uuteen aikaan: Riihimäellä suunnitteilla suuria kaupunki uudistuksia. *Helsingin Sanomat* 4.12.1969.
- Helsingin Sanomat (1985). Peltosaari-seura vietti kymmenvuotisjuhlaansa. *Helsingin Sanomat* 21.10.1985.
- Aamuposti (2008). Peltosaaren kohentaminen asukkaiden ja kaupungin etu. *Aamuposti* 26.1.2008.
- Kalevi Penttilä (2009). Kalevi Penttilän ”Peltosaari-kansio”.
- Niemi, R. (2009). Powerpoint-esitys Riihimäen kaupungin teknisessä virastossa 22.1.2009.
- Ravantti, L. (2009). Powerpoint-esitys Riihimäen kaupungin teknisessä virastossa 22.1.2009.
- Nyman, K. & M. Hetzer (1970). Peltosaari ja osa Riihimäen keskustaa – asemakaavan ja asemakaavan muutoksen selostus. 32 s.
- Riihimäen kaupunki (1966). Riihimäen kaupungin Peltosaaren pohjoismainen asemakaavakilpailu. Kilpailuohjelma. 7 s.
- Riihimäen kaupunki (1966a). Riihimäen kaupungin Peltosaaren pohjoismainen asemakaavakilpailu. 54751, Asiakirja. 7 s.
- Riihimäen kaupunki (1966b). Palkintolautakunnan yleisarvostelu. 4 s.
- Riihimäen kaupunki (1966c) Riihimäen kaupungin Peltosaaren pohjoismainen asemakaavakilpailu. 10539, Kaj Nymanin ja Mane Hetzerin ehdotuksen saama kritiikki. 2 s.
- Riihimäen kaupunki (1968). Peltosaaren ym. alueiden asemakaavoitus – Kuukausiraportti heinäkuun työstä 1968. 1 s.
- Riihimäen kaupunki (1967). Ote Riihimäen kaupunginhallituksen istuntohuoneessaan Kaupungintalossa 10. päivänä huhtikuuta 1967 pitämän kokouksen pöytäkirja. 4 s.
- Riihimäen kaupunki (1971). Sulo J. Ojasen valtuustoaloite. Kaupunginvaltuuston pöytäkirja.
- Riihimäen kaupunki (1986). Peltosaaren asemakaavamuutoksen selostus. 15 s.
- Riihimäen kaupunki (1987). Peltosaaren asemakaavamuutoksen selostus. 32 s.
- Riihimäen kaupunki (1974). Peltosaaren asemakaavamuutoksen kaavakartta.
- Riihimäen kaupunki (1982). Peltosaaren asemakaavamuutoksen kaavakartta.
- Riihimäen kaupunki (2009). Riihimäen teknisen viraston kaavoituspalvelut.

Internet-lähteet

- Riihimäen kaupunki (2009a). Tilastotietoja Riihimäestä. <http://www.riihimaki.fi/index.asp?id=4FF2459216C94BC685FBFAC7BD5CE219&layout=esikatselu_sisa>. 21.2.2009.

Haastattelut

- Lahtinen, Eijaleena (2009). Entinen Riihimäen kaupungin kaupunginsihteeri. Haastattelu Riihimäellä 17.2.2009 (Kaisa Granqvist ja Jonas Kommonen).
- Penttilä, Kalevi (2009a). Entinen äidinkielen opettaja. Haastattelu Riihimäellä 5.2.2009 (Mika Mäkelä ja Jonas Kommonen).
- Kaistinen, Aulis (2009). Entinen Riihimäen kaupungin kunnallisneuvos. Puhelinhaastattelu 20.2.2009 (Mika Mäkelä).
- Mäkelä, Jaakko (2009). Entinen Riihimäen kaupungin teknisen lautakunnan luottamusmies ja puheenjohtaja sekä Riihimäen kaupungin kaupunginvaltuutettu. Haastattelu Riihimäellä 10.2.2009 (Kaisa Granqvist ja Jonas Kommonen).
- Nummela, Juhani (2009). Entinen Riihimäen kaupungin kaupunginjohtajan tehtäviä hoitava hallintojohtaja (vuoteen 1975 asti). Entinen sisäasiainministeriön ylijohdaja. Puhelinhaastattelu 20.2.2009 (Jonas Kommonen).
- Niemi, Raija (2009a). Riihimäen kaupungin kaavoituspäällikkö. Haastattelu Riihimäellä 29.1.2009 (Mika Mäkelä ja Jonas Kommonen).